

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS

**ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ
ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΣΠΟΥΔΩΝ «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ
ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

***«ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ, ΜΙΑ
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ»***

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΕΥΝΑΣ: ΜΑΡΙΑ Θ. ΜΟΥΤΑΦΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2019

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

*«ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΝΕΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ, ΜΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ»*

*«PROFESSIONAL TRAINING OF YOUNG FARMERS, AN EXPERIMENTAL RESEARCH IN THE
PREFECTURE OF KORINTHOS»*

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΕΥΝΑΣ: ΜΑΡΙΑ Θ. ΜΟΥΤΑΦΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ

ΜΕΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΩΓΡΑΦΑΚΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2019

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

«Επαγγελματική κατάρτιση νέων αγροτών και επιχειρηματικότητα: μία εμπειρική έρευνα στο νομό Κορινθίας»

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μεταπτυχιακή μελέτη αφορά σε μια εμπειρική έρευνα στο νομό Κορινθίας και σκοπός της είναι να μελετήσει τα χαρακτηριστικά των γεωργών-κτηνοτρόφων που συμμετείχαν στο πρόγραμμα «Νέων Αγροτών», να αξιολογήσει τα προγράμματα κατάρτισης που παρακολούθησαν στο Κέντρο Γεωργικής Εκπαίδευσης και να διερευνήσει την αποτελεσματικότητα των εν λόγω καταρτίσεων στην καλλιέργεια ή στην ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος στο πλαίσιο της εξέλιξής τους από γεωργούς – παραγωγούς σε γεωργούς – επιχειρηματίες. Αντικείμενο της μελέτης αποτελεί και η σημερινή στάση των «νέων αγροτών» απέναντι σε επιχειρηματικές δράσεις.

Η μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκε στο 20% των συμμετεχόντων σε προγράμματα κατάρτισης «Νέων Αγροτών» στο νομό Κορινθίας κατά το χρονικό διάστημα 2014-2018 (50 άτομα).

Για την διεκπεραίωση της έρευνας-μελέτης πραγματοποιήθηκαν οι εξής ενέργειες:

- Βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με την ιστορία της γεωργικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και την έννοια της επιχειρηματικότητας

- Σύνταξη ερωτηματολογίου
- Στρωματοποιημένη τυχαία δειγματοληψία νέων αγροτών του νομού Κορινθίας
- Επιτόπια έρευνα «νέων αγροτών» με προσωπική συνέντευξη
- Επεξεργασία δεδομένων με το στατιστικό πακέτο SPSS 24.0 for Windows
- Συγγραφή της μελέτης (Word XP for Windows).

Τα σημαντικότερα ευρήματα της μελέτης είναι:

- Η επαγγελματική γεωργική κατάρτιση στην Ελλάδα δεν έχει φτάσει στο επίπεδο οργάνωσης, λειτουργίας και αποτελεσματικότητας που επιβάλλει η σύγχρονη, ανταγωνιστική πραγματικότητα στον αγροτικό χώρο.

- Ο 'νέος αγρότης' λειτουργεί κυρίως βιοποριστικά και όχι με σαφείς επαγγελματικούς στόχους

- Η μορφή εκμετάλλευσης που επικρατεί είναι μεσαίου μεγέθους, στηριγμένη λειτουργικά στην οικογένεια, με επίκεντρο το πρωτογενή τομέα και στάση σκεπτικισμού απέναντι σε 'επιχειρηματικές δράσεις'

- Υπάρχει σαφής ανάγκη αλλά και απαίτηση εκ μέρους των 'νέων αγροτών' που εμφανίζουν ψήγματα επιχειρηματικής δράσης για επιπλέον κατάρτιση και ενημέρωση.

Επιστημονικό πεδίο: Αγροτική Οικονομία και Ανάπτυξη

Λέξεις κλειδιά: Νέοι Αγρότες, Γεωργική Εκπαίδευση, Κατάρτιση, Επιχειρηματικότητα, Γεωργός, Στατιστική Ανάλυση, Εκπαίδευση Ενηλίκων, Ανάλυση Δεδομένων, Ερωτηματολόγιο, Δείγμα

ABSTRACT

The current postgraduate thesis concerns an empirical study in the prefecture of Korinthos aiming at exploring the characteristics of farmers who participated in the "Young Farmers" program, to evaluate the training programs they attended at the Center for Agricultural Education and to investigate the effectiveness of such training in the cultivation or development of entrepreneurship, i.e. their evolvement from farmers - producers to farmers - entrepreneurs. In this respect, the research addresses the current attitude of "young farmers" towards business activities.

This study was conducted on 20% of the participants of the "Young Farmers" training programs in Korinthia during the period 2014-2018 (50 people).

To carry out the study the following steps were undertaken:

- Literature review on the history of agricultural education in Greece and the concept of entrepreneurship
- Construction of the questionnaire
- Stratified random sampling of "young farmers" in the Prefecture of Korinthos
- Field survey (personal interviews)
- Data entry and analysis with the statistical package SPSS 24.0 for Windows
- Finalization/presentation of the study (Word XP for Windows).

The major findings of the study are:

- Training in Greece has not reached the levels of organization, operation and efficiency required by the competitive circumstances predominating in the contemporary rural economy.
- "Young farmers" are predominantly concerned with survival without clear plans for the future
- Their farms are medium-sized and function based on the family resources, focusing on the primary production and holding a skeptical attitude towards "entrepreneurship"
- There is a clear need as well as demand by those among the "young farmers" showing entrepreneurial elements, for further training and updated information.

Scientific field: Agricultural Economics and Rural Development

Keywords: Young Farmers, Agricultural Education, Training, Entrepreneurship, Farmer, Statistical Analysis, Adult Education, Data Analysis, Questionnaire, Sample

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	3
Περιεχόμενα.....	5
Πρόλογος.....	6
1. Εισαγωγή	7
2. Γεωργική Εκπαίδευση & Κατάρτιση – Επιχειρηματικότητα.....	9
2.1. Επαγγελματική Εκπαίδευση & Κατάρτιση.....	9
2.2. Δια Βίου Εκπαίδευση & Κατάρτιση , Κατηγορίες μάθησης.....	11
2.3. Η εξέλιξη της Γεωργικής Εκπαίδευσης & Κατάρτισης στην Ελλάδα: Ιστορική Αναδρομή.....	15
2.4. Η εκπαίδευση Ενηλίκων.....	25
2.5. Η εκπαίδευση Ενηλίκων στην Ελλάδα.....	28
2.6. Επιχειρηματικότητα.....	31
3. Σκοπός & Μεθοδολογική Προσέγγιση.....	45
4. Ανάλυση Δεδομένων.....	47
4.1. Μονομεταβλητή Ανάλυση.....	48
4.1.1. Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά ‘Νέων Αγροτών’.....	48
4.1.2. Στοιχεία σχετικά με την απασχόληση και την γεωργική εκμετάλλευση.....	49
4.1.3. Επιπρόσθετες Δραστηριότητες.....	62
4.1.4. Κατάρτιση στο πλαίσιο του προγράμματος ‘Νέων Αγροτών’.....	66
4.1.5. Κατάρτιση – Επιχειρηματικότητα.....	83
4.1.6. Η ζωή στην ύπαιθρο.....	90
4.2. Διμεταβλητές.....	92
4.2.1. Φύλο.....	93
4.2.2. Σχέδια για την επόμενη 5ετία	100
4.2.3. Αλλαγή στη μορφή της δραστηριότητας από την παρακολούθηση του προγράμματος κατάρτισης και μετά.....	103
4.2.4. Διαμονή σε άλλο τόπο για περισσότερο από έξι μήνες.....	105
5. Συμπεράσματα.....	107
5.1. Βασικά στοιχεία ανάλυσης ερωτηματολογίου.....	108
5.2. Συζήτηση – Συμπεράσματα.....	115
Βιβλιογραφία.....	116
Παράρτημα	121

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε στο νομό Κορινθίας κατά το χρονικό διάστημα Ιούλιος 2018 – Ιανουάριος 2019 με συνεντεύξεις με «νέους αγρότες» στο Πρακτικό Γεωργικό Σχολείο Βέλου του ΕΛΓΟ «ΔΗΜΗΤΡΑ» .

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Δρ. Αλέξανδρο Κουτσούρη, Καθηγητή του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, επιβλέποντα της μελέτης, για τη συνεχή παρακολούθηση , τις συμβουλές και την πολύτιμη βοήθεια που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια της μελέτης. Επίσης , θα ήθελα να ευχαριστήσω τους υπευθύνους του οργανισμού ΕΛΓΟ "ΔΗΜΗΤΡΑ" για τις πολύτιμες πληροφορίες που μου παρείχαν σε σχέση με τα προγράμματα κατάρτισης του γεωργικού πληθυσμού και το μηχανισμό λειτουργίας του επίσημου φορέα κατάρτισης του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων. Πολύτιμη βοήθεια επίσης μου προσέφερε η κ. Α. Παναγιώτου, προϊσταμένη της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης του ΕΛΓΟ "ΔΗΜΗΤΡΑ" του νομού Κορινθίας, καθώς και δυο υπάλληλοι της διεύθυνσης, οι οποίοι υποστήριξαν σημαντικά την επιτυχή υλοποίηση των συνεντεύξεων. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους γεωργούς που συμμετείχαν στη συγκεκριμένη έρευνα, για το χρόνο που μου διέθεσαν και με περισσή υπομονή και κατανόηση έδωσαν τις δικές τους απαντήσεις στα ερωτήματα που τους τέθηκαν και εξέφρασαν τις απόψεις τους, παρέχοντας με τον τρόπο αυτό σημαντικές πληροφορίες για το σχηματισμό μιας ολοκληρωμένης εικόνας της κατάστασης των «νέων αγροτών» σήμερα, στο νομό Κορινθίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που μου συμπαραστάθηκαν και με υποστήριξαν καθ' όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού μου στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ραγδαίες και σε βάθος αλλαγές σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο που σηματοδοτούν τη σύγχρονη εποχή καθώς και οι μεταβολές των επιστημονικών και τεχνολογικών στόχων και προσδοκιών συνεπάγονται την ανάγκη για διαρκή αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων των πολιτών προκειμένου να ανταποκριθούν στις ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις της προσωπικής και εργασιακής τους ζωής.

Η ανάγκη των πολιτών των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για συνεχιζόμενη εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση κατά την ενήλικη ζωή τους, οδήγησε στο σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών «δια βίου μάθησης», με απώτερο σκοπό την επιτυχημένη κοινωνική, επαγγελματική και επιχειρηματική δράση τους. Η συγκρότηση της ενιαίας αγοράς και η απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου συντέλεσαν ώστε οι παραπάνω πολιτικές, μεταξύ άλλων, να γίνουν αναγκαίες όχι μόνο για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα αλλά πολλές φορές ακόμη και για την επιβίωση του. Οι νέες συνθήκες και όροι σε σχέση με την ανταγωνιστικότητα, την ποιότητα και την πιστοποίηση των προϊόντων είναι μερικά από τα θέματα που έχει να αντιμετωπίσει ο νέος ιδίως παραγωγός, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας λήψης αποφάσεων, ως 'επιχειρηματίας', σχετικά με την αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και των νέων τεχνολογιών και την επιλογή των τεχνικών παραγωγής. Στη σύγχρονη παραγωγική διαδικασία είναι εξάλλου κοινά αποδεκτό ότι ο τέταρτος σημαντικός συντελεστής παραγωγής πέραν του εδάφους, της εργασίας και του κεφαλαίου είναι το Management – η αποδοτικότητα δηλαδή του αρχηγού της εκμετάλλευσης όσον αφορά στην οργάνωση και διαχείριση του συστήματος παραγωγής, προσαρμοσμένου στις υφιστάμενες συνθήκες. Γι' αυτό πρέπει οι γεωργοί να είναι ικανοί να χρησιμοποιήσουν τη σύγχρονη τεχνολογία και τα συστήματα πληροφόρησης, να κατανοήσουν και να πραγματοποιήσουν τις απαραίτητες επενδύσεις και να διαχειριστούν σωστά τις εκμεταλλεύσεις τους, προβλέποντας ικανοποιητικά τις μελλοντικές τάσεις.

Στο χώρο της ελληνικής γεωργίας η ανάπτυξη επιχειρηματικής δράσης αποτέλεσε επιδίωξη κυρίως μετά την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΟΚ (σήμερα, Ευρωπαϊκή Ένωση). Αρχικά, η προσπάθεια αυτή πήρε περισσότερο τη μορφή παροχής κινήτρων οικονομικού χαρακτήρα που απευθυνόταν σε «νέους αγρότες» - μελλοντικούς επιχειρηματίες. Τα αποτελέσματα όμως της πολιτικής που ασκήθηκε στην πράξη δεν ήταν τα αναμενόμενα. Αιτία της αρνητικής αυτής εξέλιξης είναι, σε μεγάλο βαθμό, η μη ύπαρξη και εφαρμογή πολιτικών που να αφορούν στην προετοιμασία του ανθρώπινου δυναμικού για τις αναπτυξιακές πολιτικές της Ε.Ε., στην προετοιμασία δηλαδή μιας νέας γενιάς επιχειρηματιών στον αγροτικό χώρο. Η παροχή οικονομικής ενίσχυσης, σε κυρίως χαμηλού μορφωτικού επιπέδου γεωργούς, χωρίς λοιπή ενημέρωση και καθοδήγηση από τους αρμόδιους φορείς για την ορθή και επιχειρηματικά αποτελεσματική χρήση της, οδήγησε σε στασιμότητα ή ακόμη και σε φθίνουσα, σε πολλές περιπτώσεις, πορεία της ελληνικής γεωργίας. Συνεπώς, η έλλειψη της απαιτούμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης σε συνδυασμό με την άγνοια βασικών αρχών επιχειρηματικής δράσης έχει αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα που δεν επέτρεψε

την αρμονική και αποτελεσματική σύνθεση των δράσεων και των πολιτικών, τόσο των εθνικών όσο και των ευρωπαϊκών φορέων.

Πολλές φορές, η αποδοχή του νέου, του άγνωστου, η δεκτικότητα δηλαδή απέναντι στις αλλαγές και η υιοθέτηση νέων συμπεριφορών, προϋποθέτει και την αλλαγή πεποιθήσεων και στάσεων. Οι αλλαγές αυτές μπορούν να επιτευχθούν, σε μεγάλο βαθμό, διαμέσου της εκπαίδευσης, μέσα δηλαδή από τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό - τη δόμηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η σύγχρονη κοινωνία. Απαιτείται λοιπόν η δημιουργία προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης των γεωργών και γενικότερα των αγροτών ώστε να τους παρασχεθούν τα εφόδια εκείνα που θα τους μετατρέπουν σε γνώστες τεχνικών, οικονομικών, κλπ. θεμάτων και θετικούς απέναντι σε επιχειρηματικά, αναπτυξιακά βήματα όπως αυτά προκύπτουν στην πορεία της λειτουργίας της μονάδας τους ή ακόμη και δημιουργούς νέων ευκαιριών.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να μελετηθούν τα χαρακτηριστικά των σημερινών νέων γεωργών στο Νομό Κορινθίας που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα των «Νέων Αγροτών», τα αποτελέσματα της παρακολούθησης των προγραμμάτων κατάρτισης που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος και το κατά πόσο αυτά βοήθησαν στην εξέλιξή τους σε παραγωγούς – επιχειρηματίες .

Η δομή της εργασίας έχει ως εξής:

- Στο Πρώτο Κεφάλαιο πραγματοποιείται μια εισαγωγή στο θέμα της εργασίας
- Στο Δεύτερο Κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο της Γεωργικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, η εξέλιξη της έννοιας κατάρτισης στο πέρασμα του χρόνου έως και σήμερα. Επίσης ορίζεται η έννοια 'Επιχειρηματικότητα', δίνεται το πλαίσιο εφαρμογής της και δυνατές δράσεις στο κλάδο της γεωργίας / κτηνοτροφίας.
- Στο Τρίτο Κεφάλαιο παρουσιάζεται ο σκοπός και η μεθοδολογική προσέγγιση της μελέτης
- Στο Τέταρτο Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των στοιχείων που δόθηκαν από τους γεωργούς του δείγματος μέσω των ερωτηματολογίων. Παρουσιάζεται τόσο η Μονομεταβλητή όσο και η Διμεταβλητή Ανάλυση. Παράλληλα παρουσιάζονται σημαντικές Μελέτες Περιπτώσεων , τόσο από το νομό Κορινθίας όσο και κάποιες άλλες επιτυχημένες περιπτώσεις.
- Στο Πέμπτο Κεφάλαιο συνοψίζονται τα βασικά συμπεράσματα της μελέτης.

2. ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ – ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ-ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Με τον όρο «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ» εννοούμε την ενέργεια του εκπαιδευτώ δηλαδή την προσπάθεια της κοινωνίας να αναπτυχθούν οι διανοητικές και ηθικές δυνάμεις των κατοίκων της χώρας και ειδικά των νέων. Πιο απλά, η εκπαίδευση αποσκοπεί στην απόκτηση γνώσης. Η κατάρτιση από την άλλη, συμπληρώνει αυτή τη διαδικασία δίνοντας έμφαση στην εφαρμογή της γνώσης. Μπορούμε, συνεπώς, να πούμε ότι είναι δυο έννοιες διαφορετικές αλλά συμπληρωματικές.

Ο όρος επαγγελματική εκπαίδευση προσδιορίζει την εκπαίδευση που εξασφαλίζει στους εκπαιδευόμενους υψηλό βαθμό απόδοσης στα πλαίσια της επαγγελματικής τους δραστηριότητας και έχει ως στόχους:

1. Επαγγελματική κατάρτιση
2. Ανάπτυξη επαγγελματικών ικανοτήτων
3. Πνευματική ανύψωση του ατόμου

Η γεωργική εκπαίδευση ορίζεται ως ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα κατά το οποίο ο εκπαιδευόμενος μαθαίνει και συνδυάζει γνώσεις που αφορούν στη γεωργική παραγωγή, τη διαχείριση, την κατασκευή και προμήθεια του μηχανολογικού εξοπλισμού και των υπολοίπων εισροών, τη μεταποίηση, αποθήκευση, εμπορία και διανομή των παραγωγικών προϊόντων, την προστασία του περιβάλλοντος και την προσεκτική χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς και τη σχετική, μετά αντικείμενα αυτά, έρευνα και εκπαίδευση.

Η σύγχρονη γεωργική εκπαίδευση – κατάρτιση έχει ως στόχους :

- Την αύξηση της αποτελεσματικότητας των εκμεταλλεύσεων με την παροχή κατάρτισης που θα αφορά σε νέες αποτελεσματικές καλλιεργητικές μεθόδους, τις βασικές χημικές και βιολογικές διαδικασίες καθώς και μηχανικές ιδιότητες.
- Τον προσανατολίσει των παραγωγών την συνεργασία με επιχειρήσεις άλλων κλάδων της οικονομίας, μέσω της κατάρτισης που θα αφορά θέματα διαχείρισης σύγχρονων γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- Την ενσωμάτωση της εκμετάλλευσης τους στις τοπικές αναπτυξιακές δραστηριότητες και τη δημιουργία απασχόλησης, με τη γεωργία στο ρόλο 'κινητήριου μοχλού'. Η κατάρτιση σε αυτή τη περίπτωση αφορά στην παρακίνηση προς νέες ιδέες/καινοτομίες.

Συγκεκριμένα, στο χώρο της γεωργίας, η αποτελεσματικότητα επαγγελματικής, ή αλλιώς τεχνικής, εκπαίδευσης βασίζεται:

- Στην εκπαιδευτική διαδικασία (δηλαδή τις εκπαιδευτικές εμπειρίες και δραστηριότητες στο πλαίσιο του σχολείου) και στο τελικό παράγωγο (δηλαδή, τα μαθησιακά αποτελέσματα που έχει στους εκπαιδευόμενους)
- Στις αναγνωρισμένες επαγγελματικές ανάγκες

- Στην παροχή βοήθειας προς τους εκπαιδευόμενους ώστε να αναπτύξουν ένα ευρύ πεδίο γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και αξιών
- Στην κάλυψη των αναγκών της κοινότητας
- Στην ετοιμότητά της να ανταποκριθεί στις συνεχείς μεταβολές του σύγχρονου κόσμου.

Οι γεωργοί χρησιμοποιούν ετερόκλητες γνώσεις που διακρίνονται σε δυο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά στις εμπειρικές ή ενδογενείς γνώσεις που προέρχονται από το χώρο τους, μεταδίδονται από γενιά σε γενιά, προφορικά και συνήθως με αργούς ρυθμούς και τις αποκτούν άμεσα κατά τη διάρκεια της εργασιακής διαδικασίας. Η δεύτερη αφορά στις επιστημονικές ή εξωγενείς γνώσεις που λαμβάνουν από την εκπαίδευση και από άλλες τυπικές ή άτυπες διαδικασίες. Όλες αυτές οι γνώσεις συγκροτούν την επαγγελματική ικανότητα του γεωργού. Πιο συγκεκριμένα, η επαγγελματική ικανότητα αποτελείται από τη δυνατότητα του γεωργού να συνδυάζει τεχνικές πληροφορίες, νέα τεχνογνωσία, τη σύγχρονη τεχνολογία και τις νέα παραγωγικές μεθόδους, στις ειδικές συνθήκες της περιοχής και της εκμετάλλευσής του.

Ο Berthelot (1985) ισχυρίζεται ότι αυτό που θεμελιώνει την προαναφερθείσα επαγγελματική κατάρτιση του γεωργού, η ικανότητά του να δημιουργήσει ένα 'όλον' συντιθέμενο από γνώσεις και εμπειρίες, είναι η ύπαρξη μιας ειδικής τεχνικής κουλτούρας.

Αυτό που μπορεί να προσφέρει η επιστήμη στους γεωργούς δεν είναι να τους μιήσει σε έναν διαφορετικό, πιο επιστημονικό τρόπο σκέψης που θα ορίζει τις πρακτικές τους αλλά να τους δώσει πρόσβαση στα μέσα εκείνα που θα τους βοηθήσουν να ενσωματώνουν τα νέα δεδομένα και να αλλάξουν το διανοητικό σύστημα που συνδεόταν με τις παλιότερες πρακτικές τους.

Η γεωργική εκπαίδευση γίνεται όλο και πιο σημαντική τόσο για τις χώρες όπου μεγάλο μέρος του πληθυσμού, τους εξαρτάται από τη γεωργία όσο και γι' αυτές που θέλουν να αυξήσουν την εξαγωγική τους δύναμη. Ο Mattee (1994) επεσήμανε ότι η αποτελεσματική μετάδοση των ερευνητικών ευρημάτων στους γεωργούς-αγρότες είναι απαραίτητη για την πρόοδο τη γεωργία. Είναι σημαντικό να κατανοηθούν οι ανάγκες των γεωργών καθώς και να ενισχυθεί και διευκολυνθεί η συμμετοχή τους σε νέες πρακτικές. Η ταυτοποίηση και η ανάλυση των γεωργικών προβλημάτων συμβάλει στο να παρθούν οι σωστές αποφάσεις και να κάνουν σωστή χρήση της επιστήμης και των πληροφοριών που λαμβάνουν. Σε όλα αυτά μπορεί να συμβάλει σημαντικά η εκπαίδευση η οποία, μπορεί να αφορά μια συγκεκριμένη καλλιέργεια ή όλες τις καλλιέργειες, τα ζώα, τη δασοκομία, ή την αλιεία μεμονωμένα ή σε κάποιο συνδυασμό. Για τον αγροτικό χώρο, οι εκπαιδευτικές ανάγκες δεν είναι στατικές, εφόσον διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ιδιομορφίες των αγροτικών περιοχών και τις ανάγκες του πληθυσμού που τις απαρτίζει.

Έτσι οι μορφές γεωργικής εκπαίδευσης διακρίνονται σε:

- ✓ Εξωσχολική Επαγγελματική Γεωργική Εκπαίδευση.
- ✓ Εκπαίδευση σε συνεταιριστικά θέματα.
- ✓ Επαγγελματική εκπαίδευση σε εξωγεωργικά επαγγέλματα.

- ✓ Εκπαίδευση σε θέματα αγροτικού νοικοκυριού.
- ✓ Εκπαίδευση σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος.
- ✓ Εκπαίδευση σε θέματα αγροτουρισμού.
- ✓ Έμμεσες εκπαιδευτικές δραστηριότητες.¹

Στην Ελλάδα, και πιο συγκεκριμένα στο Νομό Κορινθίας, οι δράσεις των αγροτών περιορίζονται στη μεγάλη πλειοψηφία τους στην παραγωγική διαδικασία σε πρωτογενές επίπεδο, και μάλιστα σε γνώσεις και δεξιότητες οι οποίες στηρίζονται σε εμπειρία και τον τρόπο δράσης των γονέων ή συγγενών τους και όχι σε κάποιας μορφής εκπαίδευση-κατάρτιση. Συνεπώς, σε εθνικό επίπεδο, είναι επιβεβλημένη η εφαρμογή προγραμμάτων τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης – κατάρτισης.

2.2. ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η μάθηση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα προσωπικά και ατομικά χαρακτηριστικά κάθε ατόμου και ο τρόπος με τον οποίο μαθαίνει κάποιος/α είναι μοναδικός. Οι αλλαγές που συντελούνται στο άτομο μέσω της μάθησης αφορούν το πεδίο των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων του. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, η μάθηση είναι μια διαδικασία δυναμική η οποία δεν περνάει μόνο μέσα από ένα συγκεκριμένο εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά συντελείται δια βίου και χρησιμοποιεί διάφορους τρόπους και μέσα. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιείται και ο όρος δια βίου μάθηση. Η δια βίου μάθηση γίνεται είτε με φυσική παρουσία του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου είτε εξ αποστάσεως και στόχος της είναι η ενσωμάτωση γνώσης σε άτομα που ασχολούνται με αυτή για πρώτη φορά, η καλλιέργεια δεξιοτήτων σε άτομα που αλλάζουν επάγγελμα καθώς και η εκ νέου εκπαίδευση σε άτομα που ασχολούνται με τεχνολογία και τομείς που εξελίσσονται, όπως είναι, εν προκειμένω, και η γεωργία.

Στόχοι της δια βίου μάθησης είναι:

- ✓ η ενεργοποίηση των ατόμων και ομάδων για ατομική και κοινωνική ανάπτυξη
- ✓ η προώθηση της ενεργού συμμετοχής των πολιτών
- ✓ η αύξηση των δυνατοτήτων κοινωνικής ένταξης και απασχόλησης

Ουσιαστικά, οι πυλώνες της δια βίου μάθησης είναι:

- ✓ Μαθαίνω να αποκτώ γνώσεις
- ✓ Μαθαίνω να αποκτώ επαγγελματική κατάρτιση
- ✓ Μαθαίνω να συμβιώνω κατανοώντας τους άλλους
- ✓ Μαθαίνω να αναπτύσσω την προσωπικότητά μου

Αξίζει επίσης να αναφερθούν τα αποτελέσματα της 19ης συνόδου της UNESCO (Ναϊρόμπι, 1976) γύρω από το θέμα, από τα οποία προκύπτει ο εξής ορισμός για την ΔΒΕ: «Ο όρος 'δια βίου'

¹ <https://opencourses.auth.gr/modules/units/?course=O CRS216&id=2420>

εκπαίδευση και μάθηση δηλώνει ένα χωρίς όρια σχήμα που αποβλέπει στην αναμόρφωση του υπάρχοντος εκπαιδευτικού συστήματος και στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού δυναμικού έξω απ' αυτό... Η εκπαίδευση και η μάθηση *δεν περιορίζονται στη σχολική φοίτηση, πρέπει να επεκτείνονται σε ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου, να περιλαμβάνουν όλες τις δεξιότητες και όλους τους κλάδους της γνώσης, να χρησιμοποιούν όλα τα δυνατά μέσα και να δίνουν την ευκαιρία σε όλους τους ανθρώπους για πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Οι εκπαιδευτικές και οι σχετικές με τη μάθηση διαδικασίες στις οποίες τα παιδιά, οι νέοι άνθρωποι και οι ενήλικοι όλων των ηλικιών εμπλέκονται στη διάρκεια της ζωής τους, σε οποιαδήποτε μορφή, πρέπει να θεωρηθούν ως ένα σύνολο.*»

Μερικοί ερευνητές (Longworth, 2003) αναγνωρίζουν μόνο δύο κατηγορίες δια βίου μάθησης, επίσημες και ανεπίσημες, αφήνοντας άτυπτα και παρεπόμενα μέρη της ως στοιχεία της άτυπης μάθησης. Ο Boshier (2000) δηλώνει ότι η σημερινή πραγματικότητα είναι τέτοια που οι επίσημες και μη τυπικές κατηγορίες διά βίου μάθησης είναι σαν «δύο παράλληλες σιδηροδρομικές γραμμές. Και οι δύο διασχίζουν το τοπίο, αλλά ποτέ δεν αγγίζονται», εξηγώντας ότι η τυπική και η μη τυπική μάθηση δεν έχουν πρακτικά καμία σχέση μεταξύ τους. Ο Rubenson (2002) εντόπισε τρία θεμελιώδη χαρακτηριστικά της διά βίου μάθησης:

- Δια βίου –συμβαίνει πάντα από το πρώιμο στάδιο της ζωής μας έως το θάνατο
- Σε όλη τη ζωή - πραγματοποιείται εκτός του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος.
- Καθοδηγείται από τους εκπαιδευόμενους και δεν περιορίζεται στην εκπαίδευση.

Αλλα βασικά χαρακτηριστικά της δια βίου μάθησης περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, σύμφωνα με τους Weert και Kendall (2004) τα ακόλουθα:

- Το μεγαλύτερο μέρος της δια βίου μάθησης πραγματοποιείται έξω από την τάξη και δεν ενεργοποιείται από εγχειρίδια.
- Η κινητήρια δύναμη της διά βίου μάθησης είναι η αυτο-παρακίνηση και η ενεργός συμμετοχή των εκπαιδευομένων.
- Η δια βίου μάθηση περιλαμβάνει αλληλεπιδράσεις, ομάδες, και άλλες κοινωνικές δραστηριότητες.
- Η επίλυση τεχνητών προβλημάτων δεν έχει σημασία στη διά βίου μάθηση. Τα επιτεύγματα σε πραγματικές καταστάσεις, τα οποία μετρούνται με κοινά πρότυπα, είναι σημαντικά.
- Η δια βίου μάθηση έχει στο επίκεντρο τους μαθητές και στοχεύει σε προσωπικά επιτεύγματα.
- Οι δια βίου εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να διατηρούν ένα χαρτοφυλάκιο επιδόσεων, οπότε η έννοια του χαρτοφυλακίου ήταν πάντα καθοριστική για την υποστήριξη της δια βίου μάθησης. Αυτά τα χαρακτηριστικά περιγράφουν τη δια βίου μάθηση ως ευέλικτη, κοινωνική και προσωπική ταυτόχρονα.

Σύμφωνα με τους Weert και Kendall (2004), η δια βίου μάθηση μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως καθοδηγούμενη από τη ζήτηση, καθώς η τρέχουσα οικονομία αναπτύσσει την ανάγκη για εκπαίδευση βασισμένη στη ζήτηση όπου οι εκπαιδευόμενοι αποφασίζουν το περιεχόμενο της εκπαίδευσής τους προσπαθώντας να αποκτήσουν χρήσιμες επαγγελματικά και καλύτερα αναπτυγμένες δεξιότητες.

Τα τελευταία χρόνια οι δεξιότητες που έχουν κεντρική σημασία στην υποστήριξη της ικανότητας διά βίου μάθησης έχουν εντοπιστεί και αποτυπωθεί με περισσότερες λεπτομέρειες. Αν και δεν είναι αποκλειστικές, περιλαμβάνουν: την επίλυση προβλημάτων, την κριτική σκέψη, την αξιοποίηση της τεχνολογίας, την πληροφορική παιδεία, την συνεργασία με άλλους σε ομάδες, τις δεξιότητες επικοινωνίας, τις ηγετικές ικανότητες και δεξιότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης, την αυτοδιαχείριση, την συλλογή, ανάλυση και οργάνωση πληροφοριών και τις δραστηριότητες σχεδιασμού και οργάνωσης (Brooks και Everett, 2008, Heinrich et al., 2007, Ojala, 1997, Pitman και Broomhall, 2009).

Με τη δια βίου μάθηση, τα άτομα μπορούν να αντιληφθούν τις δικές τους ανάγκες μάθησης και μπορούν να αποφασίσουν πώς θέλουν να φτάσουν στη γνώση. Ταυτόχρονα, μπορούν να κατανοήσουν τη φύση της γνώσης αντί να την απομνημονεύσουν. Η δια βίου μάθηση επιτρέπει στα άτομα που αναζητούν την αυτο-ανάπτυξη ή την περαιτέρω εκπαίδευση να ανταποκρίνονται στις ανάγκες μάθησης ανεξάρτητα και ευέλικτα. Με τη δια βίου μάθηση, οι ανάγκες αυτές μπορούν να ικανοποιηθούν οπουδήποτε και τυπικά και άτυπα (Aspin και Charman, 2001). Η δια βίου μάθηση θεωρεί απαραίτητη τη συνέχιση της εμπειρίας από την πρώιμη εκμάθηση έως και την επαγγελματική ζωή. Είναι ζωτικής σημασίας να επιτευχθεί μια τέτοια συνέχεια. Η διά βίου μάθηση μπορεί να σχετίζεται με την εκπαίδευση ενηλίκων. Ωστόσο, δεν μπορεί να περιοριστεί σε μια ορισμένη ηλικία καθώς διαρκεί καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου (Mocker και Spear, 1982). Η διά βίου μάθηση επικεντρώνεται στις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται ανεξάρτητα από την ηλικία. Η βιβλιογραφία αποκαλύπτει ότι σε όλη τη ζωή η μάθηση καλύπτει διάφορες δεξιότητες και αυτές οι δεξιότητες θεωρούνται όλο και πιο σημαντικές. Οι αυτοκατευθυνόμενες δεξιότητες μάθησης είναι μέρος αυτών των δεξιοτήτων. Η βιβλιογραφία δείχνει ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ δια βίου μάθησης και αυτοδιάθεσης. Οι Greveson και Spencer (2005) ισχυρίζονται ότι η αυτοδιάθεση αποτελεί προϋπόθεση για τη διά βίου μάθηση, ενώ ο Candy (1990) τονίζει ότι υπάρχει μια αμοιβαία σχέση μεταξύ των δύο. Σύμφωνα με τον Candy (1990), η αυτοκατευθυνόμενη μάθηση είναι ένας τρόπος να μετατραπούν τα άτομα σε δια βίου εκπαιδευόμενους. Από την άλλη πλευρά, ένας από τους κύριους στόχους της διά βίου μάθησης είναι να εξοπλίσει τα άτομα με δεξιότητες και ικανότητες που τους επιτρέπουν να μάθουν μόνοι τους. Σύμφωνα με αυτή την πεποίθηση, η αυτοδιδασκαλία είναι και η έννοια και το αποτέλεσμα της δια βίου μάθησης (Candy, 1990). Οι Mocker και Spear (1982) από την άλλη πλευρά, ισχυρίζονται

ότι η αυτο-κατευθυνόμενη μάθηση είναι μια διάσταση της ζωής και διευκολύνει την σχέση τυπικής και άτυπης μάθησης.

Η εκμάθηση είναι μια διαδικασία στην οποία τα άτομα αναλαμβάνουν αρχικά την ευθύνη προγραμματίζοντας, συνεχίζοντας και αξιολογώντας τις μαθησιακές τους εμπειρίες (Merriam et al., 2007).

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, η κατάρτιση αποτελεί θεμελιώδη αρχή της εξέλιξης της επαγγελματικής πορείας του σύγχρονου εργαζόμενου. Σε μια σύγχρονη επαγγελματική αρένα όπου τυπικά προσόντα (πιστοποιημένες γνώσεις/ τυπικά μαθησιακά εφόδια) και λοιπές δεξιότητες (ομαδικό πνεύμα, οργανωτικότητα, ευελιξία, κριτική ικανότητα, αποφασιστικότητα, κοινωνικότητα, ευρηματικότητα) προκαλούνται καθημερινά, η ανανέωση και η εξέλιξη του εργαζομένου ως καθολική οντότητα αποτελούν βασική προϋπόθεση για τη συμμετοχή του στην παραγωγική διαδικασία. Αν και η διαδικασία αυτή, της συνεχούς διάπλασης των ανθρώπινων ικανοτήτων, δεν είναι νεωτεριστική (η ιδέα της «δια βίου παιδείας» παραπέμπει σε μια αρχαιοελληνική φιλοσοφία ζωής, του σωκρατικού «γηράσκω αεί διδασκόμενος») είναι από όλους αποδεκτό ότι τις τελευταίες δεκαετίες είναι πολύ πιο απαραίτητη.

Πολύς λόγος έχει γίνει, στην επιστημονική κοινότητα, και για τις κατηγορίες στις οποίες χωρίζεται η μάθηση με βάση τα χαρακτηριστικά της. Αυτές οι κατηγορίες είναι: α) η τυπική μάθηση, β) η μη τυπική μάθηση και γ) η άτυπη μάθηση.

Ως τυπική μάθηση (formal learning) ορίζεται το ιεραρχημένο, δομημένο και οργανωμένο χρονικά σε βαθμίδες εκπαιδευτικό σύστημα, από τη πρωτοβάθμια εκπαίδευση έως το πανεπιστήμιο, που περιλαμβάνει τόσο τις γενικές ακαδημαϊκές σπουδές όσο και τα εξειδικευμένα προγράμματα και θεσμούς ολοκληρωμένης επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης (Jeffs και Smith, 1999). Στη χώρα μας έχουμε τις ακόλουθες βαθμίδες εκπαίδευσης: νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο, ΤΕΕ, ΙΕΚ, ΤΕΙ, ΑΕΙ.

Ως μη τυπική μάθηση (non formal Learning) ορίζεται οποιαδήποτε οργανωμένη εκπαιδευτική δραστηριότητα εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος, που απευθύνεται σε συγκεκριμένους εκπαιδευόμενους και έχει συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους (Jeffs και Smith 1990).

Ως άτυπη μάθηση (informal learning) θεωρείται σύμφωνα με τους Jeffs και Smith (1990) η διαδικασία με την οποία κάθε άτομο, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, μαθαίνει και αποκτά στάσεις, αξίες, ικανότητες – δεξιότητες και γνώσεις, από την καθημερινή εμπειρία και τις επιδράσεις που δέχεται από το περιβάλλον του (εργασία, οικογένεια, γειτονιά, ελεύθερες ασχολίες, βιβλιοθήκες, μέσα μαζικής ενημέρωσης κ.ά.). Είναι η μάθηση που προκύπτει από δραστηριότητες της καθημερινής ζωής οι οποίες σχετίζονται με την εργασία, την οικογένεια ή τον ελεύθερο χρόνο και δεν είναι διαρθρωμένη από άποψη μαθησιακών στόχων, χρόνου μάθησης ή διδακτικής υποστήριξης, γι' αυτό και τυπικά δεν οδηγεί σε επίσημη πιστοποίηση.

2.3. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.

Η αρχή της εκπαίδευσης των αγροτών στην Ελλάδα δόθηκε με την δημιουργία της Γεωργικής Σχολής της Τίρυνθας στο Ναύπλιο το 1829, με παραχώρηση 2.200 στρεμμάτων εθνικών γαιών, αφού ο Καποδίστριας έκρινε επιτακτική την ανάγκη δημιουργίας μιας σχολής που θα έδινε ευκαιρίες στοιχειώδους εκπαίδευσης σε παιδιά φτωχών γεωργικών οικογενειών, στα οποία μάλιστα δόθηκαν και υποτροφίες για τη φοίτησή τους στην εν λόγω σχολή. Ύστερα από τη δολοφονία του Καποδίστρια αλλά και λόγω των εμφυλίων συγκρούσεων στην περιοχή, το αγρόκτημα εν μέρει καταστρέφεται.

Την ίδια χρονιά, ιδρύονται α) το Τμήμα Γεωργίας του Υπουργείου Εσωτερικών, σε μια προσπάθεια διαχείρισης των πόρων που προέρχονταν από τον γεωργικό τομέα β) τα Γεωργικά Σχολεία του Βοτανικού στην Αθήνα, γ) της Τίρυνθας στο Ναύπλιο και δ) του Αϊδινίου στην Λάρισα. Στόχος αυτών των σχολείων ήταν η στοιχειώδης εκπαίδευσης των αγροτών, οι οποίοι ασχολούνται τόσο με τις εκμεταλλεύσεις τους όσο και με τις ζωικές εκμεταλλεύσεις τους.

Η Γεωργική Σχολή της Τίρυνθας, παρόλο που επί Όθωνα ξεκίνησε να λειτουργεί ξανά και μάλιστα ενισχύθηκε με τη μεταφορά του ορφανοτροφείου της Αίγινας στο Ναύπλιο, δεν στάθηκε αντάξια των προσδοκιών που υπήρχαν και το 1938 έπαψε να λειτουργεί. Το 1948 Η σχολή επαναλειτούργησε και το 1950 απέκτησε και οριστικό κανονισμό στον οποίο προβλεπόταν η δημιουργία δυο τμημάτων, ενός διετούς διάρκειας με πρακτική κατεύθυνση και ενός τριετούς με συνδυασμό πρακτικής και θεωρητικής κατεύθυνσης, όμως η προσπάθεια απέτυχε και πάλι. Η Σχολή αναδιοργανώθηκε και λειτούργησε ικανοποιητικά από το 1860 έως και την εξέγερση του 1862, οπότε και υπέστη εκτεταμένες καταστροφές. Το 1863 κατατίθεται σχέδιο νόμου για την ίδρυση Πρακτικών Γεωργικών Σχολείων σε κάθε νομό της χώρας στα οποία θα φοιτούσαν εγγράμματοι νέοι που θα απασχολούνταν στον γεωργικό τομέα, καθώς και για την ίδρυση Ανώτατης Αγρονομικής Σχολής στην Τίρυνθα στην οποία θα είχαν πρόσβαση απόφοιτοι της μέσης εκπαίδευσης ή των γεωργικών σχολείων με στόχο να ασκήσουν το επάγγελμα του αγρονόμου. Στο ίδιο σχέδιο νόμου, προβλεπόταν η οικονομική ανεξαρτησία της σχολής. Σε διάστημα λιγότερο του ενός έτους, το οικονομικό υπόβαθρο έπαψε να υφίσταται και το 1864 η Σχολή μετατράπηκε σε Πρακτικό Γεωργικό Σχολείο και λειτούργησε μέχρι το 1873 οπότε και καταργήθηκε. Έτσι, η έκταση που της είχε παραχωρηθεί μεταβιβάστηκε στο Υπουργείο Οικονομικών υπό το καθεστώς των εθνικών γαιών. Ο συνολικός αριθμός των ατόμων που αποφοίτησαν από τη Σχολή της Τίρυνθας υπολογίζεται στα 150 – 200.

Τα επόμενα δεκαπέντε χρόνια δεν υπήρξε κάποια εκπαιδευτικό ίδρυμα να καλύψει τις ανάγκες της γεωργικής εκπαίδευσης. Η επόμενη σχολή δημιουργήθηκε, το 1984, στο πλαίσιο της

Βιομηχανικής και Εμπορικής Ακαδημίας, η οποία αποτελούνταν από ακόμη τρεις σχολές. Η φοίτηση ήταν διετής και απευθυνόταν σε αποφοίτους γυμνασίου ή γεωργικής σχολής. Εκ των τεσσάρων μόνο η σχολή Αϊδινίου συνέχισε τη λειτουργία της, χωρίς όμως να έχει ξεκάθαρη κατεύθυνση (θεωρητική ή πρακτική) και άλλες δυο μετατράπηκαν σε γεωργικούς σταθμούς.

Στο Α' Γεωργικό Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Ναυπλίου το 1901 τονίστηκε το έλλειμμα τόσο των σχολών όσο και των σταθμών να διαδραματίσουν σοβαρό ρόλο στη γεωργική εκπαίδευση. Έτσι, μετά από τη σύνδεση με το Διεθνές Γεωργικό Ινστιτούτο (1906) αποφασίστηκε η μετάβαση, τεσσάρων αρχικά και έπειτα περισσότερων, υποτρόφων στην Ευρώπη για γεωπονικές σπουδές.

Αργότερα, το 1910, μετά την επανάσταση του 1909, ιδρύθηκε το Υπουργείο Γεωργίας, Βιομηχανίας και Εμπορίου, το οποίο ένα χρόνο μετά, μετονομάστηκε σε Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Επιπλέον καταρτίζεται ο Καταστατικός Χάρτης της Γεωργικής Εκπαίδευσης, ενώ το ίδιο έτος ιδρύθηκε η Αβερύφειος Γεωργική Σχολή Λάρισας και το 1914 ιδρύονται τα πρώτα κατώτερα πρακτικά γεωργικά σχολεία. **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**

Η σχολή αυτή ήταν τριετούς φοίτησης με τμήματα δυο επιπέδων για μαθητές που προέρχονται από γεωργικές οικογένειες. Το πρώτο τμήμα προετοίμαζε τους αποφοίτους για την καλλιέργεια των εκτάσεών τους και το δεύτερο τμήμα προετοίμαζε τα άτομα που θα ασκούσαν με ορθολογικό τρόπο τη γεωργία και την κτηνοτροφία ενώ, ταυτόχρονα, με τη θεωρητική και πρακτική τους κατάρτιση ήταν σε θέση να απασχοληθούν σε εξειδικευμένες γεωργικές επιχειρήσεις.

Το 1914, με το Νόμο 301/1914 καταργήθηκε η Κασσαβέτειος Πρακτική Γεωργική Σχολή η οποία και υποβιβάζεται σε κατώτερη σχολή. Την ίδια περίοδο, θεσπίστηκε η ίδρυση ενός Πρακτικού Γεωργικού Σχολείου σε κάθε νομό της χώρας. Όμως, τελικά ιδρύθηκαν μόνο δυο πρακτικά σχολεία, αυτό της Τυροκομίας Ιωαννίνων και το κατώτερο γεωργικό σχολείο Μεσσαράς Κρήτης.

Μετά τους Βαλκανικούς πολέμους τα τουρκικά ιδρύματα της Ανωτέρας Γεωργικής Σχολής Θεσσαλονίκης και της Γεωργικής Σχολής Σερρών περνάνε στην κατοχή του Ελληνικού κράτους το οποίο τα υποβαθμίζει σε γεωργικούς σταθμούς. Παράλληλα έγιναν και κάποιες προσπάθειες λειτουργίας της Σχολής Θεσσαλονίκης χωρίς να έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Τρία χρόνια μετά, το 1917, ιδρύεται το Υπουργείο Γεωργίας και Δημόσιων Κτημάτων, οργανώνονται οι γεωργικές υπηρεσίες για την μελλοντική ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας σε κάθε νομό και αργότερα καθιερώθηκε η συστηματική οργάνωση της γεωργικής εκπαίδευσης, την οποία ανέλαβαν τέσσερις ισάριθμες ομάδες γεωπόνων συγκεκριμένες μελέτες. Η πρώτη ομάδα ανέλαβε το θέμα της σχολικής και μετασχολικής γεωργικής εκπαίδευσης, η δεύτερη ομάδα μελέτησε τα

θέματα της επαγγελματικής γεωργικής εκπαίδευσης, η τρίτη ομάδα ασχολήθηκε με την ανώτερη γεωργική εκπαίδευση και η τέταρτη ομάδα ανέλαβε τη λαϊκή διδασκαλία.

Τα πορίσματα των ομάδων έθεταν ως προτεραιότητες α) τη γεωπονική εκπαίδευση των δημοδιδασκάλων και τη δημιουργία σχολικών κήπων, β) τη διαίρεση της επαγγελματικής γεωργικής εκπαίδευσης σε δυο επίπεδα (κατώτερη και μέση), γ) τη διδασκαλία γεωργικών μαθημάτων στα γυμνάσια και δ) την εκλαΐκευση των γεωπονικών γνώσεων από τους γεωπόνους και τους καθηγητές των γεωργικών σχολείων με τη δημιουργία μεταβατικών σχολείων, πειραματικών αγρών, προτύπων εκμεταλλεύσεων, γεωργικών εκθέσεων, μουσείων και βιβλιοθηκών.

Από τα παραπάνω, επιχειρήθηκαν μόνο η οργάνωση της επαγγελματικής γεωργικής εκπαίδευσης, και η εκλαΐκευση των γεωργικών γνώσεων με διαλέξεις γεωπόνων, οι οποίοι ήταν υποχρεωμένοι να καλύψουν πολλές περιοχές. Η επαγγελματική εκπαίδευση διαιρέθηκε σε δύο κύκλους. Ο πρώτος κύκλος που χαρακτηρίστηκε ως “κατώτερος” είχε διάρκεια δυο ετών και ο δεύτερος κύκλος που χαρακτηρίστηκε ως “μέσος” είχε διάρκεια τριών ετών. Ο μέσος κύκλος στόχευε στη θεωρητική και πρακτική μόρφωση των νέων ώστε να μπορούν να αναλάβουν γεωργικές επιχειρήσεις ή να αξιοποιηθούν στις κρατικές γεωργικές υπηρεσίες. Από τις κατώτερες σχολές ιδρύθηκε μόνο η σχολή Μεσσαράς – Γορτύνης Κρήτης και από τις μέσες η σχολή της Θεσσαλονίκης με παράλληλη αναγνώριση της Αβερύφειου και της Δενδροκομικής και Αμπελουργικής Σχολής Πάτρας. Αξίζει να σημειωθεί ότι μεγάλος αριθμός αποφοίτων των μέσων γεωργικών σχολών απασχολήθηκε στις κρατικές γεωργικές υπηρεσίες.

Στην ίδια χρονική περίοδο ιδρύθηκαν η Ανωτέρα Γεωπονική Σχολή Αθηνών (Ν. 1884/1920) τετραετούς φοίτησης που αργότερα μετατράπηκε σε Ανώτατη πενταετούς φοίτησης, και το γεωπονικό Τμήμα της Φυσικομαθηματικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΝΦ 6-10-1917), νυν Γεωπονική Σχολή και Σχολή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ταυτόχρονα, έγιναν τα πρώτα βήματα για την ίδρυση Πρακτικών Γεωργικών Γυμνασίων τα οποία τελικά δεν ιδρύθηκαν διότι, δεν παραχωρήθηκαν ούτε από τις κοινότητες ούτε από τους συνεταιρισμούς οι εκτάσεις των 50 στρεμμάτων, που είχαν τεθεί ως προϋπόθεση για την ίδρυση των Γυμνασίων.

Το 1928 (Ν.3600/1929) επιμόρφωση των νέων αγροτών γίνεται υποχρεωτική και η διδασκαλία εκτός από τους από γεωπόνους ανατίθεται και σε ειδικά εκπαιδευμένους δημοδιδασκάλους, καθώς οι πρώτοι δεν επαρκούσαν για την υλοποίηση του έργου αυτού. Την ίδια περίοδο, τα Υπουργεία Παιδείας και Γεωργίας ίδρυσαν κατώτερα γεωργικά σχολεία εκ των οποίων δε λειτούργησαν παρά ελάχιστα λόγω της έλλειψης οργάνωσης σχετικά με την ίδρυση, τον εξοπλισμό τους, και της αδυναμίας, για κόμη μια φορά, παραχώρησης των εκτάσεων καθώς που απαιτούνταν. Ανασταλτικό παράγοντα αποτέλεσε επίσης, η έλλειψη επαρκούς πείρας και παιδαγωγικής μόρφωσης των γεωπόνων.

Την επόμενη χρονιά το Υπουργείο Γεωργίας αναδιοργανώνεται και ιδρύεται στη Γενική Διεύθυνση Γεωργίας, η Διεύθυνση Γεωργικών Εφαρμογών και Προπαγάνδας και παράλληλα η χώρα διαιρείται σε 40 περιφέρειες. Για πρώτη φορά οι στόχοι του Υπουργείου Γεωργίας γίνονται σαφείς και καθορίζεται ο τρόπος πραγματοποίησης της εκπαίδευσης με εξωσχολικές μεθόδους.

Το 1937, ιδρύθηκε η Γεωπονική και Δασολογική Σχολή και έως το 1939 ιδρύθηκαν 18 Πρακτικές Σχολές αλλά μόνο οι 14 εξ' αυτών λειτούργησαν. Τα αποτελέσματα όμως ήταν κατώτερα των προσδοκιών λόγω μιας σειράς ελλείψεων όπως είναι ο ανεπτακτής αριθμός διδασκόντων κτημάτων και υποδομών, καθώς και η ανεπαρκής παιδαγωγική, διδακτική και ψυχολογική κατάρτιση των γεωπόνων. Η έλλειψη εκτάσεων, αφαιρούσε από τους νέους γεωργούς, τη δυνατότητα για πρακτική σε πραγματικές συνθήκες με αποτέλεσμα να μην είναι εύκολη η εφαρμογή των θεωρητικών τους γνώσεων στην καλλιέργειά τους. Είναι σημαντικό επίσης να αναφερθεί ότι οι αγροτικές οικογένειες δεν ήταν ιδιαίτερα πρόθυμοι να εγγράψουν τα παιδιά τους στο σχολείο και επειδή δεν η εκτίμησή τους για την εκπαίδευση ήταν χαμηλή αλλά και επειδή τα παιδιά αποτελούσαν εργατικά χέρια τα οποία ήταν απαραίτητα για την καλλιέργεια.

Το 1947 ιδρύθηκε ο FAO, ο οποίος ήταν ένας οργανισμός που είχε ως αρμοδιότητες τη διάδοση τεχνικών γνώσεων και πληροφοριών στον αγροτικό πληθυσμό, ώστε να αυξηθεί το βιοτικό επίπεδο μέσω της εφαρμογής βελτιωμένων μεθόδων εργασίας στην γεωργία, κτηνοτροφία και αγροτική οικονομία. **Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.**

Το 1950 ιδρύθηκε η Διεύθυνση στο Υπουργείο Γεωργίας, της οποίας στόχοι ήταν η εφαρμογή βελτιωμένων μεθόδων εργασίας, η εκτέλεση μικρών έργων βελτίωσης, η εκμετάλλευση των πρότυπων δημοσίων κτημάτων, η βελτίωση και η καλύτερη εκμετάλλευση των βοσκοτόπων και η παροχή τεχνικών γνώσεων στον πληθυσμό αλλά και των κατάλληλων πληροφοριών για την αύξηση του βιοτικού τους επιπέδου. Η Διεύθυνση στελεχώνεται από 400 γεωπόνους οι οποίοι είχαν ως αποστολή την εκπαίδευση των γεωργών και της αγροτικής νεολαίας σε θέματα γεωργίας (μια μορφή κατάρτισης), την πληροφόρηση-ενημέρωση των γεωργών και την εκπαίδευση των γυναικών της υπαίθρου σε θέματα αγροτικής οικιακής οικονομίας.

Κατά την δεκαετία 1960-1970, η ελληνική γεωργία παρουσίασε σημαντική ανάπτυξη και πρόοδο σε όλους τους κλάδους της, αλλά δημιουργήθηκαν σημαντικά προβλήματα όπως υπερπαραγωγή, μη συστηματοποιημένες εξαγωγές και επιλογή από τον ίδιο τον αρχηγό της αγροτικής εκμετάλλευσης των κλάδων παραγωγής. Για τους παραπάνω λόγους εμφανίστηκε επιτακτικά η ανάγκη για ενημέρωση και εκπαίδευση για την επίλυση των προβλημάτων του αγροτικού χώρου. Επίσης σε αυτή τη δεκαετία εισήχθη η συστηματική εφαρμογή της Επαγγελματικής Γεωργικής Εκπαίδευσης σε άνδρες, γυναίκες και στην αγροτική νεολαία (Παπαδάκη-Κλαυδιανού, 2018).

Στην επόμενη δεκαετία, ιδρύθηκαν 21 κέντρα γεωργικής εκπαίδευσης (ΚΕ.Γ.Ε.) , με σκοπό την εκτέλεση ταχύρρυθμων προγραμμάτων γεωργικής εκπαίδευσης στα θέματα που αφορούσαν

τον πληθυσμό. Εκτός των παραπάνω, επιτεύχθηκε αυτάρκεια της αγροτικής παραγωγής, επεκτάθηκαν οι εξαγωγές σε φρούτα, λαχανικά και ελιές.

Επιπλέον, σε αυτή την περίοδο γίνονται προτάσεις για την ανασυγκρότηση των υπηρεσιών του Υπουργείου Γεωργίας. Οι οργανισμοί που ιδρύθηκαν στην δεκαετία του 1980 και έπειτα έχουν ως στόχο την επιστημονική, επαγγελματική και τεχνολογική στήριξη των αγροτών, την πληροφόρηση τους σε θέματα που αφορούν το είδος, την ποιότητα και την ποικιλία των αγροτικών προϊόντων που θα παραχθούν, την τεχνολογία της παραγωγής και την χρήση τους στην καθημερινή πρακτική (Παπαδάκη-Κλαυδιανού, 2018).

Μέχρι την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ (1.1.1981) γίνονται προσπάθειες επαναφοράς του θεσμού των Γεωργικών Εφαρμογών αλλά η μετατροπή του ρόλου των γεωπόνων, από επιστήμονα – βοηθό του αγρότη σε διοικητικό υπάλληλο, τον στερεί από την ιδιότητα του τεχνοοικονομικού συμβούλου και μειώνει την επαφή του με τους αγρότες. Παράλληλα, άρχισε η εφαρμογή προγραμμάτων Επαγγελματικού Προσανατολισμού, διάρκειας 100 ωρών, με στόχο την παροχή πρόσθετων επαγγελματικών γνώσεων που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν εργασία σε περιόδους εργασιακής ύφεσης, με ενίσχυση των κοινοτικών ταμείων (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων). Το 1983 επαναπροσδιορίζονται οι αρμοδιότητες του υπαλληλικού προσωπικού των ΚΕ.Γ.Ε., και καθορίζεται ως στόχος των προγραμμάτων εκπαίδευσης η ισόρροπη ανάπτυξη του αγροτικού πληθυσμού (εκσυγχρονισμός πρωτογενούς παραγωγής, ανάπτυξη δράσεων στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα αλλά και ανάπτυξη συλλογικών δράσεων μέσω συνεταιρισμών). Το 1986, στη βάση του κανονισμού 797/85/ΕΟΚ άρχισε η εφαρμογή προγραμμάτων για την προσαρμογή της επαγγελματικής κατάρτισης στις ανάγκες της σύγχρονης γεωργίας. Ο Κανονισμός περιλαμβάνει ειδικές ρυθμίσεις για τους νέους αγρότες οι οποίες αποβλέπουν στην παρακίνηση και διευκόλυνση των νέων στο να εγκατασταθούν και να επενδύσουν στη γεωργία.

Το 1991 επισημαίνεται ότι όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα πραγματοποιούνται αποκλειστικά με συνδρομή του ΕΚΤ και προτεραιότητα υλοποίησης δίνεται στα εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν ως στόχο να εξυπηρετήσουν αγρότες και αγρότισσες που υποβάλλουν Σχέδια Βελτίωσης.

Η γεωργική εκπαίδευση στην Ελλάδα σήμερα

Από το 1977 (Ν. 576/77), η Γεωργική Επαγγελματική Εκπαίδευση παρέχεται από Εκπαιδευτικά Ιδρύματα του Υπουργείου Παιδείας που ανήκουν στη δευτεροβάθμια Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση. Τα Ιδρύματα αυτά ήταν :

- Οι Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές (Τ.Ε.Σ.) που πρόσφεραν διετή μεταγυμνασιακή εκπαίδευση
- Τα Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια (Τ.Ε.Λ.) (Ν. 576/77, 1566/85) που πρόσφεραν τριετή μεταγυμνασιακή εκπαίδευση. Τα Τ.Ε.Λ. του Υπουργείου Παιδείας είχαν 11 τομείς, μεταξύ των οποίων και ο Γεωργικός Τομέας.

- Το 1985 καθιερώθηκαν τα Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια (Ε.Π.Λ.) που πρόσφεραν τριετή μεταγυμνασιακή εκπαίδευση (Ν. 1566/ 85) και ένα τέταρτο έτος με τμήματα ειδίκευσης.

Από το 1989 το Υπουργείο Γεωργίας με βάση το Νόμο Πλαίσιο Ν.1566/85 προέβη σε μετατροπή ορισμένων Πρακτικών Γεωργικών Σχολείων ή ΚΕ.Γ.Ε. σε Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές.

Το 1977 ιδρύεται, με το Νόμο 2520/97, ο Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης & Απασχόλησης 'ΔΗΜΗΤΡΑ' ο οποίος εποπτεύεται από το Υπουργείο Γεωργίας και οι Τ.Ε.Σ. του Υπουργείου Γεωργίας (βλ. παρακάτω). Με το Ν. 2640/98 οι Τ.Ε.Σ και τα Τ.Ε.Λ. του Υπουργείου Παιδείας καταργούνται και μετατρέπονται σε Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε). Σύμφωνα με το Νόμο 2640 (ΦΕΚ 206/3-9-98) η Τεχνική – Επαγγελματική Εκπαίδευση παρέχεται στα Τ.Ε.Ε., στα οποία εισάγονται χωρίς εξετάσεις, οι κάτοχοι απολυτήριου Γυμνασίου.

Από το σχολικό έτος 2006–2007 σταδιακά μετατρέπονται σταδιακά ,κατά τάξεις και κύκλους σπουδών , τα ΤΕΕ σε ΕΠΑΛ με Υπουργική Απόφαση -άρθρο 4 του ν. 3475/2006 (Φ.Ε.Κ. 146 Α΄/13-07-2006) χωρίς να αλλάξει κάτι ουσιαστικό στο ρόλο και τις δράσεις των σχολείων αυτών ως προς την εκπαίδευση των ανηλίκων σε σχέση με την επαγγελματική τους πορεία.

Πιο συγκεκριμένα , η συνάφεια μεταξύ των ΤΕΕ και ΕΠΑΛ , ορίζεται από το Υπουργείο Παιδείας ότι: οι μαθητές του Α΄ κύκλου σπουδών Τ.Ε.Ε., του Τομέα Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος, των ειδικοτήτων

1. Σύγχρονης Επιχειρηματικής Γεωργίας
2. Τεχνολογίας και Ελέγχου Τροφίμων
3. Έργων Τοπίου και Περιβάλλοντος

μπορούν να εγγράφονται στη **Β΄ Τάξη ΕΠΑ.Σ.** και σε οποιαδήποτε από τις παρακάτω ειδικότητες:

- 1.Φυτοτεχνικών Επιχειρήσεων- Αρχιτεκτονική Τοπίου
- 2.Επιχειρήσεων Αγροτουρισμού και Αγροβιοτεχνίας
- 3.Ζωοτεχνίας
- 4.Αγροτικών Μηχανημάτων
- 5.Αμπελουργίας-Οινοτεχνίας
- 6.Θερμοκηπιακών Κατασκευών και Καλλιεργειών
- 7.Δεντροκομίας
- 8.Γαλακτοκομίας-Τυροκομίας

Άλλοι φορείς Γεωργικής Εκπαίδευσης

- Τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ): επιβλέπονται από τον ΟΕΕΚ ενώ η αρμοδιότητα τους είναι να παρέχουν σε δευτεροβάθμιο επίπεδο εξειδικευμένη επαγγελματική, αρχική και συνεχιζόμενη, κατάρτιση.

- Τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ): Παρέχουν επαγγελματική κατάρτιση άτυπης μορφής. Τα προγράμματα των ΚΕΚ επιβλέπονται από το Υπουργείο Απασχόλησης και χρηματοδοτούνται κυρίως από το ΕΚΤ.
- ΟΑΕΔ, ΝΕΛΕ , ΓΓ Νέας Γενιάς κ.α.: οι ΝΕΛΕ είχαν σημαντική παρουσία στο διάστημα 1982-1988, ενώ η ΠΑΣΕΓΕΣ διοργανώνει εκπαιδεύσεις στελεχών για τα αιρετά μέλη των συνεταιριστικών οργανώσεων.
- Τριτοβάθμια γεωργική εκπαίδευση: Η διάρκεια των σπουδών είναι 8 εξάμηνα, τα μαθήματα διακρίνονται σε θεωρητικά και εργαστηριακά και η πρακτική άσκηση σε επαγγελματικό χώρο σχετικό με το αντικείμενο σπουδών του τμήματος είναι υποχρεωτική. Οι ανώτατες γεωπονικές σχολές της χώρας είναι:
 - Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
 - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
 - Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
 - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
 - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός 'ΔΗΜΗΤΡΑ' (ΕΛΓΟ 'ΔΗΜΗΤΡΑ')²

Το 1997 με το Ν. 2520/97 (ΦΕΚ 173/Α/1-9-97) όπως αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε μεταγενέστερα με τις διατάξεις του Ν.2637/98 (ΦΕΚ 200/27-8-98/τ.Α') και Ν.2945/2001 (ΦΕΚ 223/8-10-2001/τ.Α') ιδρύθηκε ο Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης & Απασχόλησης (ΟΓΕΕΚΑ) 'ΔΗΜΗΤΡΑ' ο οποίος εντάσσεται στους εποπτευόμενους φορείς του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων. Βασική επιδίωξη του Υπουργείου ήταν και παραμένει η ανάδειξη των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της ελληνικής υπαίθρου, η εξασφάλιση της απασχόλησης, η βελτίωση του βιοτικού του επιπέδου καθώς και η αύξηση της παραγωγικότητας του. Ο ΟΓΕΕΚΑ 'ΔΗΜΗΤΡΑ' στόχευε στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τον αγροτικό πληθυσμό συνδυάζοντας το κύρος του δημόσιου όσο και την αποτελεσματικότητα του ιδιωτικού τομέα.

Ο Οργανισμός αποτελούσε τον εθνικός φορέας που προωθεί θεσμικά μέσω των Τ.Ε.Ε. και των ΕΠΑ.Σ. που διαθέτει καθώς και των 70 Κέντρων «ΔΗΜΗΤΡΑ» τη βελτίωση των επαγγελματικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων, ώστε να παράγουν ανταγωνιστικά προϊόντα σεβόμενοι παράλληλα τον καταναλωτή και το περιβάλλον.

Σήμερα ο Οργανισμός έχει νέα ονομασία η οποία είναι, Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός (ΕΛΓΟ) 'ΔΗΜΗΤΡΑ'.

Κύριο αντικείμενο του ΕΛΓΟ 'ΔΗΜΗΤΡΑ' είναι η ανάπτυξη ή/και υποστήριξη δράσεων που αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα της χώρας, τη βελτίωση

² <https://www.elgo.gr/>

των παραγωγικών διαδικασιών, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, την πιστοποίηση των ποιοτικών αγροτικών προϊόντων & τροφίμων, την καθιέρωση και πιστοποίηση ορθών γεωργικών πρακτικών και τους ελέγχους στην αλυσίδα παραγωγής-διακίνησης του γάλακτος και κρέατος στη χώρα.

Οι επιμέρους τομείς που δραστηριοποιείται ο ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ είναι:

- η προώθηση της καινοτομίας, η διενέργεια έρευνας, η διάχυση των γνώσεων, της τεχνολογίας και των συμβουλευτικών υπηρεσιών σε όλους τους τομείς της αγροδιατροφικής αλυσίδας
- η παροχή αγροτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης,
- η προστασία της προέλευσης και ταυτότητας, οι έλεγχοι της νόμιμης χρήσης όρων, συμβόλων και ενδείξεων στα αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα με σκοπό τη διασφάλιση της ποιότητάς τους
- η εφαρμογή των ορθών πρακτικών στη γεωργία, και
- ο ενδεδειγμένος έλεγχος του κυκλώματος προέλευσης, παραγωγής, ποιότητας και διακίνησης για το γάλα και το κρέας στη χώρα.

Παράλληλα, βασική αποστολή του Οργανισμού είναι η επιστημονική και τεχνική υποστήριξη του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων στον σχεδιασμό και την υποστήριξη της εφαρμογής της πολιτικής του στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής, καθώς και στη διαμόρφωση θέσεων στα θέματα που εξετάζονται στο Συμβούλιο και στα λοιπά αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Οργανισμός είναι μοναδικός εθνικός και κατ' εξοχή αρμόδιος φορέας για την υλοποίηση των παραπάνω σκοπών και διαθέτει υλικοτεχνική υποδομή σε εθνικό επίπεδο έχοντας έτσι τη δυνατότητα προσέγγισης του αγροτικού πληθυσμού σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Πιο αναλυτικά οι δραστηριότητες του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ έχουν ως εξής.

1. Δευτεροβάθμια Επαγγελματική Εκπαίδευση στους απόφοιτους της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Οι 6 Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.) του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης, είναι δωρεάν φοίτησης και είναι δωρεάν. Οι ειδικότητες των ΕΠΑΣ είναι:

	ΕΠΑ.Σ.	Ειδικότητες
1	ΑΒΕΡΩΦΕΙΟΣ ΕΠΑ.Σ. ΛΑΡΙΣΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Αγροτικά Μηχανήματα • Ζωοτεχνία
2	ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΗ ΕΠΑ.Σ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Γαλακτοκομίας - Τυροκομίας
3	ΕΠΑ.Σ. ΚΡΗΤΗΣ	Θερμοκηπιακές Κατασκευές και Καλλιέργειες
4	ΕΠΑ.Σ. ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΣ	Ξυλογλυπτικής-Διακοσμητικής Επίπλου
5	ΕΠΑ.Σ. ΝΕΜΕΑΣ	Αμπελουργία- Οινοτεχνία
6	ΕΠΑ.Σ. Αμαρουσίου	<ul style="list-style-type: none"> • Φυτοτεχνικές επιχειρήσεις • Αρχιτεκτονική τοπίου

2. Συνεχιζόμενη Αγροτική Επαγγελματική Κατάρτιση.

Στον Οργανισμό λειτουργούν Κέντρα «ΔΗΜΗΤΡΑ», τα οποία καλύπτουν όλες σχεδόν τις Περιφερειακές Ενότητες της χώρας. Από αυτά 16 έχουν ήδη πιστοποιηθεί από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ).

Μέσω των Κέντρων «ΔΗΜΗΤΡΑ» (δομές επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης) προάγονται και προωθούνται θεσμικά η βελτίωση των επαγγελματικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων των αγροτών, ώστε να παράγουν ανταγωνιστικά προϊόντα σεβόμενοι παράλληλα τον καταναλωτή και το περιβάλλον.

Μέσα από τις δραστηριότητες συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, γίνεται πραγματικότητα η στήριξη της ανάπτυξης της γεωργίας και της ανασυγκρότησης της υπαίθρου

Από τον ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ υλοποιούνται προγράμματα γεωργικής επαγγελματικής κατάρτισης που *αφορούν*:

- Μελισσοκόμους
- Νέους Γεωργούς
- Πιστοποίηση Ορθολογικής Χρήσης Γεωργικών Φαρμάκων (ΟΧΓΦ)

3. Αγροτική έρευνα

Οι ερευνητικές και αναπτυξιακές δραστηριότητες του Οργανισμού αποσκοπούν στη δημιουργία νέας επιστημονικής γνώσης και την ανάπτυξη τεχνολογικής καινοτομίας μέσω του σχεδιασμού και της υλοποίησης ερευνητικών και αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Οι θεματικές ενότητες της έρευνας είναι:

- Αλιευτική έρευνα
- Δασική έρευνα
- Ζωική παραγωγή
- Φυτική παραγωγή
- Κτηνιατρική έρευνα
- Εδαφοϋδατικοί πόροι
- Τεχνολογία αγροτικών προϊόντων
- Αγροτική οικονομία και κοινωνιολογία

4. Διασφάλιση ποιότητας αγροτικών προϊόντων

Για τη διασφάλιση της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων & τροφίμων, την προστασία της προέλευσης και της ταυτότητας, καθώς και τον έλεγχο της νόμιμης χρήσης όρων, συμβόλων και ενδείξεων, ο ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ δραστηριοποιείται στους παρακάτω τομείς:

- Σύνταξη-έκδοση εθνικών προδιαγραφών στον τομέα των αγροτικών προϊόντων
- Επίβλεψη των ιδιωτικών φορέων πιστοποίησης, βάσει των εθνικών προτύπων AGRO
- Επίβλεψη των εγκεκριμένων Οργανισμών Ελέγχου και Πιστοποίησης (ΟΕΠ) προϊόντων βιολογικής γεωργίας
- Έλεγχος και Πιστοποίηση Προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ
- Έλεγχος και Πιστοποίηση προϊόντων Ειδικών Πτηνοτροφικών Εκτροφών
- Ελληνικό σήμα στο γάλα και στα γαλακτοκομικά προϊόντα
- Ελληνικό σήμα στο Εξαιρετικό Παρθένο και Παρθένο Ελαιόλαδο και στις Επιτραπέζιες Ελιές
- Έλεγχος της Ποιότητας του νωπού γάλακτος
- Έλεγχος Ισοζυγίων του γάλακτος
- Έλεγχος Ισοζυγίων του κρέατος
- Διαχείριση στοιχείων Παραγωγής του νωπού γάλακτος
- Έλεγχος αγοράς

5. Πρόγραμμα προώθησης της φέτας στις αγορές του εξωτερικού

Βασικοί στόχοι του συγκεκριμένου προγράμματος είναι α) Η παροχή πληροφοριών και η αύξηση της ευαισθητοποίησης των καταναλωτών, σχετικά με το γεγονός ότι η Φέτα ΠΟΠ είναι η μοναδική αυθεντική Φέτα και ως τέτοια παράγεται στην Ελλάδα και β) να επιτευχθεί αύξηση στις εξαγωγές της Φέτας ΠΟΠ.

6. Σποροπαραγωγή

Στο πλαίσιο των ερευνητικών και τεχνολογικών δραστηριοτήτων του συμμετέχει ενεργά στην παραγωγική δραστηριότητα του πρωτογενούς τομέα της σποροπαραγωγής δημιουργώντας νέες ποικιλίες.

Με τη δημιουργία, διατήρηση, σποροπαραγωγή και διάθεση στην αγορά ποικιλιών σιτηρών, κτηνοτροφικών φυτών, οσπρίων, βάμβακος, καπνού και κηπευτικών συμβάλλει:

- στη δημιουργία νέων, υψηλοαποδοτικών με άριστα ποιοτικά χαρακτηριστικά, ποικιλιών προσαρμοσμένων στις ελληνικές συνθήκες
- στη διατήρηση της γενετικής καθαρότητας και της ταυτότητας των υπαρχουσών ποικιλιών φυτών μεγάλης καλλιέργειας και κηπευτικών
- στην αυτοδύναμη παραγωγή, τυποποίηση, πιστοποίηση και διάθεση σπόρων υψηλής ποιότητας
- στην αξιοποίηση του πολύτιμου γενετικού υλικού, το οποίο διαθέτουν οι ερευνητικές μονάδες.

7. Σύστημα παροχής συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις

Στο πλαίσιο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 1306/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καθιερώνεται στη χώρα Σύστημα Παροχής Συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις (ΣΠΣΓΕ) και μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020 (Μέτρο 02) ενισχύεται η παροχή των συμβουλευτικών υπηρεσιών και η επιμόρφωση των Γεωργικών Συμβούλων. Η ένταξη των δικαιούχων στο Σύστημα είναι εθελοντική. Στόχος του ΣΠΣΓΕ είναι η βελτίωση της αειφόρου διαχείρισης και της συνολικής απόδοσης της εκμετάλλευσης ή της επιχείρησης. Για να ενισχυθούν η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, προβλέπεται η πιστοποίηση και η τακτική επιμόρφωση των Γεωργικών Συμβούλων. Ο ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ έχει οριστεί, βάσει της Υ.Α. 163/13692 (ΦΕΚ 267Β/01.02.2018) και της τροποποίησης αυτής (ΦΕΚ 590Β), ως Φορέας Πιστοποίησης & Ελέγχου των Γεωργικών Συμβούλων καθώς και εγγραφής τους στο σχετικό Μητρώο.

2.4 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Όπως είναι λογικό, η εκπαίδευση ενηλίκων είναι αρκετά διαφορετική σε πολλούς τομείς σε σχέση με τη συμβατική εκπαίδευση. Η ωριμότητα που διαθέτουν οι ενήλικες δημιουργεί πολλά μοναδικά χαρακτηριστικά, τα οποία επηρεάζουν τον τρόπο που οι ενήλικες παρακινούνται για μάθηση (Malamed, 2013). Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων λοιπόν είναι πολύ σημαντικά και λαμβάνονται σημαντικά υπόψη από την εκπαίδευση ενηλίκων, διότι πάνω σε αυτά τα χαρακτηριστικά, δηλαδή στις ανάγκες τους, στηρίζεται η δομή, η ανάπτυξη και τελικά η επιτυχία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ενηλίκους (Rogers, 1998, σελ. 110-112). Ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι η σύνδεση της με τις εμπειρίες των εκπαιδευομένων. Οι εμπειρίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία, διότι είναι καθοριστικής σημασίας για το είδος της μάθησης που θα επιλέξουν οι εκπαιδευόμενοι (Κόκκος, 2005, σελ. 101). Με άλλα λόγια, οι εκπαιδευόμενοι τείνουν να επιλέγουν προγράμματα εκπαίδευσης, των οποίων το περιεχόμενο να σχετίζεται σε ένα βαθμό με τις εμπειρίες τους και την καθημερινή τους ζωή, λειτουργώντας ως αφετηρία για νέα και περαιτέρω μάθηση. Στη διαδικασία της μάθησης λοιπόν, οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να ανακαλύψουν την ισχυρή συσχέτιση αυτών

που διδάσκονται με τις εμπειρίες που διαθέτουν από την προσωπική τους και επαγγελματική τους ζωή (Thoms, 2001).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η εκπαίδευση ενηλίκων είναι εντελώς διαφορετική από την παραδοσιακή συμβατική εκπαίδευση, διότι οι εκπαιδευόμενοι της, στην πλειοψηφία τους, έχουν συγκεκριμένους στόχους και κίνητρα για την μάθηση. Ο βασικότερος στόχος των ενηλίκων για κατάρτιση και εκπαίδευση είναι κυρίως επαγγελματικός, αφού οι αναπτυσσόμενες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας οδηγούν τους ενήλικες να επιθυμούν να εκπαιδευτούν και να καταρτιστούν σε ένα νέο αντικείμενο που σχετίζεται με την εργασία τους, ή σε ένα κομμάτι της εργασίας τους στο οποίο διαθέτουν ελλείψεις γνώσεις. Η εκπλήρωση των κοινωνικών ρόλων μπορεί επίσης να χαρακτηριστεί ως ένας βασικός στόχος των ενηλίκων εκπαιδευομένων, αφού μέσω αυτής οι ενήλικες προσπαθούν να εκπαιδευτούν γιατί επιθυμούν να αναλάβουν ή να αναβαθμίσουν τον ρόλο τους στο κοινωνικό σύνολο (Κόκκος, 2005, σελ.100). Χαρακτηριστικά παραδείγματα εκπλήρωσης των κοινωνικών ρόλων είναι η ανάληψη θέσης ευθύνης στην τοπική αυτοδιοίκηση, ο ρόλος του γονιού κτλ. Από την άλλη πλευρά, η προσωπική ανάπτυξη αποτελεί επίσης σημαντικό στόχο των ενηλίκων εκπαιδευομένων, αφού η μεταβαλλόμενη καθημερινότητα των ενηλίκων, τους ωθεί να αισθάνονται την ανάγκη της προσωπικής ανάπτυξης και εκπλήρωσης κάποιων επιθυμιών και αναγκών τους. Τέλος, οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι τείνουν να εισέρχονται στην εκπαίδευση ενηλίκων για την απόκτηση κύρους. Συνεπώς, στην περίπτωση αυτή, οι εκπαιδευόμενοι δεν ενδιαφέρονται για το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού προγράμματος αλλά κυρίως για τις κοινωνικές συναναστροφές και τις γνωριμίες που θα αποκτήσουν μέσω αυτών των προγραμμάτων (Κόκκος, 2005, σελ.100).

Ωστόσο, οι ενήλικες πολλές φορές αντιμετωπίζουν εμπόδια σε σχέση με την εκπαίδευση. Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε εξωτερικά και εσωτερικά εμπόδια. Τα εξωτερικά εμπόδια περιλαμβάνουν τα εμπόδια που προέρχονται από την κακή οργάνωση του εκπαιδευτικού πλαισίου και τα εμπόδια που προέρχονται από την κατάσταση ζωής και τις υποχρεώσεις των εκπαιδευομένων. Έτσι, ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που δεν είναι άρτια οργανωμένο και δεν υλοποιεί τους στόχους του, θεωρείται ένα εμπόδιο μάθησης. Αναφορικά με τα εσωτερικά εμπόδια, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι προέρχονται από την προσωπικότητα του ατόμου (Κόκκος, 2005, σελ.100). Ένα σημαντικό εσωτερικό εμπόδιο που διαθέτουν οι ενήλικες είναι οι προηγούμενες γνώσεις και αξίες, καθώς και οι προκαταλήψεις τους. Οι ενήλικες με την πάροδο των χρόνων τείνουν να παγιώνουν τις πεποιθήσεις και τις αξίες τους και δύσκολα δέχονται κάτι διαφορετικό, ακόμη και αν αυτό είναι βοηθητικό προς αυτούς. Επιπλέον, η έλλειψη αυτοπεποίθησης, η χαμηλή αυτοεκτίμηση και το άγχος είναι σημαντικά εσωτερικά εμπόδια για την εκπαίδευση των ενηλίκων. Τα άτομα λοιπόν που διαθέτουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά, φοβούνται την αποτυχία και διαθέτουν ένα αίσθημα αβεβαιότητας, με αποτέλεσμα να αποτρέπουν τον εαυτό τους να συμμετάσχει στην εκπαίδευση (Rogers, 1998, σελ. 282-283). Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα εμπόδια στην μάθηση αποτελούν πρόκληση για την εκπαίδευση ενηλίκων, ενώ τα πιο σημαντικά από αυτά είναι αναμφισβήτητα τα εσωτερικά εμπόδια, τα οποία θα

πρέπει και να ξεπεραστούν, πράγμα ιδιαίτερος δύσκολο, καθώς οι αξίες, οι γνώσεις και οι προκαταλήψεις είναι παγιωμένες στην συνείδηση και στην προσωπικότητα των ενηλίκων.

Το ερώτημα για τον τρόπο με τον οποίο οι ενήλικες μαθαίνουν έχει προσελκύσει μεγάλο επιστημονικό ενδιαφέρον από την έναρξη της εποχής της εκπαίδευσης ενηλίκων έως σήμερα. Μια από τις βασικότερες θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί για την εκπαίδευση ενηλίκων, είναι η θεωρία της Ανδραγωγικής.

Η θεωρία της Ανδραγωγικής, θεμελιώθηκε το 1926 από τον Lindeman, αλλά έγινε γνωστή και αναπτύχθηκε από τον Knowles κατά τα έτη 1913-1997 (Κόκκος, 2005, σελ. 50-51). Στη συγκεκριμένη θεωρία, ο Knowles πρότεινε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων είναι η τέχνη και η επιστήμη για την βοήθεια των ενηλίκων να μαθαίνουν. Οι βασικές υποθέσεις της θεωρίας της Ανδραγωγικής είναι έξι. Η πρώτη βασική παραδοχή είναι ότι ο εκπαιδευόμενος έχει την ανάγκη να γνωρίζει την χρησιμότητα της εκπαίδευσης που πρόκειται να δεχθεί. Η δεύτερη βασική παραδοχή είναι ότι η εκπαιδευτική διαδικασία στηρίζεται στην αλληλεπίδραση και τον αλληλοσεβασμό όχι μόνο των συμμετεχόντων αλλά και των τελευταίων με τον εκπαιδευτή. Με άλλα λόγια, οι εκπαιδευόμενοι επιθυμούν να αντιμετωπίζονται με σεβασμό, ως ενήλικες (Merriam, 2001). Η τρίτη βασική παραδοχή είναι ότι οι εκπαιδευόμενοι διαθέτουν ένα εύρος εμπειριών, πολύ διαφορετικό από αυτό των ανήλικων εκπαιδευομένων, και θα πρέπει να δίνεται έμφαση στην αλληλεπίδραση και στην βιωματική μάθηση (Merriam, 2001). Η τέταρτη βασική παραδοχή είναι ότι οι εκπαιδευόμενοι επιθυμούν να εκπαιδεύονται για θέματα που τους αφορούν και έχουν εφαρμογή στην πραγματικότητα. Η πέμπτη βασική παραδοχή είναι ότι οι εκπαιδευόμενοι επιθυμούν την πρακτική εφαρμογή και όχι την ακαδημαϊκή γνώση. Τέλος, η έκτη βασική παραδοχή της Ανδραγωγικής είναι ότι τα σημαντικότερα κίνητρα μάθησης των εκπαιδευομένων είναι τα εσωτερικά κίνητρα, όπως η αυτοεκπλήρωση και η εσωτερική ικανοποίηση, και λιγότερο τα εξωτερικά κίνητρα, όπως για παράδειγμα τα κίνητρα εργασίας (Κόκκος, 2005, σελ. 50-51).

Η θεωρία της Ανδραγωγικής είναι πολύ σημαντική καθώς συνθέτει τις βασικές εμπειρίες των εκπαιδευομένων με την καθημερινότητα τους. Με άλλα λόγια, η καινοτομία αυτής της θεωρίας είναι ότι επιτρέπει στον εκπαιδευόμενο να συμμετέχει ενεργά και να αποφασίζει για την εκπαιδευτική διαδικασία. Ωστόσο, με την πάροδο των χρόνων, η θεωρία της Ανδραγωγικής έχει δεχθεί και πολλές κριτικές, κυρίως ως προς τις βασικές παραδοχές και θέσεις της. Οι πιο σημαντικές κριτικές αφορούν την φύση των βασικών παραδοχών και την εμπειρική επαλήθευσή τους. Η πρώτη κριτική της Ανδραγωγικής έγινε από τον Houle (1972), ο οποίος υποστήριξε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ως μια ανθρώπινη διαδικασία και δεν θα πρέπει να διαχωρίζεται από την εκπαίδευση ανηλίκων (Davenport J. και Davenport J.A., 1985). Στην συνέχεια, ακολούθησαν και άλλες κριτικές, από ορισμένους μελετητές που θεωρούν ότι δεν τεκμηριώνεται επιστημονικά η θεωρία της ανδραγωγικής και την χαρακτηρίζουν ως μια σειρά αξιωμάτων (Κόκκος, 2005 Jarvis, 1985) με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουμε τα αποτελέσματά τους στην πραγματικότητα. Μια δεύτερη βασική κριτική που ασκήθηκε στον Knowles ήταν ο διαχωρισμός που πραγματοποίησε

μεταξύ των ανηλίκων και των ενηλίκων, σε βασικά στοιχεία όπως ο αυτοκαθορισμός, αφού υποστήριξε ότι ο αυτοκαθορισμός είναι βασικό στοιχείο μόνο των ενηλίκων εκπαιδευομένων. Τέλος, μια τελευταία κριτική που ασκήθηκε για την θεωρία είναι ότι ο Knowles, ενώ εστίασε στον αυτοκαθορισμό του ατόμου, δεν έλαβε υπόψη του τις επιρροές από τον κοινωνικό περίγυρο. Με άλλα λόγια, το άτομο δεν μπορεί να αυτοκαθοριστεί πολλές φορές, όταν υφίστανται κοινωνική καταπίεση (Κόκκος, 2005, σελ. 53).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, στην θεωρία της Ανδραγωγικής, ο εκπαιδευτής θα πρέπει να είναι εμπυχωτής, δηλαδή δεν θα είναι ένας απλός μεταφορέας γνώσεων αλλά θα πρέπει να στηρίζει και να εμπνέει την ομάδα (Κόκκος, 2005, σελ. 52). Ο ρόλος του εκπαιδευτή ως εμπυχωτή είναι πολύ σημαντικός, καθώς προάγει την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εκπαιδευομένους, το ομαδικό πνεύμα και την συνεργασία. Συμπερασματικά, η εν λόγω θεωρία είναι πολύ σημαντική στις μέρες για τον κλάδο της εκπαίδευσης ενηλίκων, καθώς δίνει έμφαση στην προσωπικότητα του ατόμου και στον τρόπο που αυτό αλληλοεπιδρά και συνυπάρχει με τους υπόλοιπους, πράγμα που θεωρείται ο ακρογωνιαίος λίθος της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Συνοπτικά, τα τελευταία χρόνια δίνεται έμφαση στο προφίλ και στις ανάγκες των εκπαιδευομένων. Τα χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τον λόγο για τον οποίο η εμπειρία μπορεί να θεωρηθεί σημαντικό χαρακτηριστικό στην εκπαίδευση ενηλίκων. Πράγματι, η εμπειρία του ατόμου του δίνει την δυνατότητα να αφογκραστεί καλύτερα και ενδεχομένως να εφαρμόσει θεωρίες και τεχνικές, που διαφορετικά θα ήταν δύσκολο να το πράξει.

Παραπάνω, έγινε ιδιαίτερη μνεία στην θεωρία της Ανδραγωγικής, στις παραδοχές της και στις κριτικές που δέχθηκε με την πάροδο των χρόνων, το σημαντικότερο, όμως, στοιχείο της εν λόγω θεωρίας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτή ως εμπυχωτής. Ένας εκπαιδευτής με τέτοιο ρόλο, εμπνέει και παρασύρει τα άτομα στην δημιουργική συνεργασία και ομαδικότητα, στην αλληλεπίδραση και στον σεβασμό, στοιχεία που κρίνονται σημαντικά για την εκπαίδευση των ενηλίκων.

2.5 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η δια βίου μάθηση είναι ένα από τα θέματα που έχουν προσελκύσει παγκόσμιο ενδιαφέρον ενώ έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών πολιτικών συζητήσεων σε όλη την Ευρώπη (Tight 1994). Η έννοια της δια βίου μάθησης στην Ευρώπη φαίνεται να διαδίδεται στις αρχές του 19ου αιώνα, όπου αναγνωρίζονται και προωθούνται διάφορες ενέργειες για την εκπαίδευση των ενηλίκων εκτός του σχολικού περιβάλλοντος. Έτσι, το 1972, η UNESCO υποστηρίζει την δυνατότητα όλων για εκπαίδευση, ενώ αργότερα μέσω της Λευκής Βίβλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γίνεται η πρώτη ομαδική και οργανωμένη προσπάθεια ανάδειξης και προώθησης της δια βίου μάθησης (Bourdon, 2014, Βεργίδης και Πρόκου, 2005). Στην Ελλάδα, οι εξελίξεις ακολούθησαν τις τάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή οι πλέον οργανωμένες προσπάθειες και ενέργειες της εκπαίδευσης

ενηλίκων λαμβάνουν χώρα στην δεκαετία του 1980 από διάφορους φορείς. Η εκπαίδευση ενηλίκων στην χώρα μας μπορεί να χωριστεί κυρίως σε τρεις περιόδους, δηλαδή την περίοδο 1980-1989, την περίοδο 1990-1999 και την περίοδο 2000 έως σήμερα, οι οποίες θα αναλυθούν εκτενώς στην ενότητα που ακολουθεί.

Οι απαρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα (1980-1989)

Στην δεκαετία 1980-1990, οι εξελίξεις στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα είναι πολύ σημαντικές και θα επηρεάσουν την εξέλιξη του κλάδου στα επόμενα χρόνια. Ειδικότερα, με την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, υιοθετήθηκαν και εφαρμόστηκαν προτεινόμενες από την Ευρωπαϊκή Ένωση πρακτικές που αφορούσαν την ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνίας. Μεταξύ άλλων, η Ελλάδα έλαβε σημαντικά ποσά από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ώστε να διοργανώσει δράσεις εκπαίδευσης ενηλίκων (Βεργίδης και Κόκκος, 2009). Ο πιο σημαντικός φορέας εκπαίδευσης ενηλίκων στην εν λόγω δεκαετία είναι αναμφίβολα η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΓΓΛΕ), η οποία δημιουργήθηκε από το δίκτυο της Λαϊκής Επιμόρφωσης στις αρχές του 1980 και είχε ως στόχο την επιμόρφωση των κατοίκων κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης αφορούσαν κατά κύριο λόγο την εκπαίδευση των ίδιων των εκπαιδευτών και των στελεχών των συνεταιρισμών, καθώς επίσης και παροχή γνώσης σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και τεχνικά θέματα (Βεργίδης και Κόκκος, 2009). Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο εν λόγω φορέας διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση ενηλίκων κατά την περίοδο αυτή, ενώ ενδεικτικά, το 1980 ο αριθμός των τμημάτων μάθησης του δικτύου της Λαϊκής Επιμόρφωσης ήταν 2871 και ο αριθμός των εκπαιδευομένων είναι 61.905, ενώ η χρονιά αιχμής ήταν το 1982, όπου ο αριθμός των τμημάτων μάθησης ήταν 14.536 και ο αριθμός των εκπαιδευομένων ήταν 283.487. Η καινοτομία των προγραμμάτων της Λαϊκής Επιμόρφωσης είναι ότι λειτούργησαν κατά κύριο λόγο σε ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, ενώ η συμμετοχή των γυναικών ήταν μεγάλη, αγγίζοντας το ποσοστό του 74% (Βεργίδης και Κόκκος, 2009).

Ένας εξίσου σημαντικός φορέας εκπαίδευσης ενηλίκων στην συγκεκριμένη περίοδο ήταν και το Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας (ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ), το οποίο εστίαζε περισσότερο σε διοικητικά και οικονομικά θέματα, όπως η οργάνωση και η διοίκηση καθώς και η εκμάθηση ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η δράση του ήταν σημαντική, αφού πραγματοποιήθηκαν 2.433 προγράμματα, που αποσκοπούσαν στην εκπαίδευση 53.196 ατόμων, ενώ η χρηματοδότηση του προέρχονταν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Βεργίδης και Πρόκου, 2005).

Τέλος, το Υπουργείο Γεωργίας, μέσω των Κέντρων Γεωργικής Εκπαίδευσης (ΚΕ.ΓΕ.) στην περιφέρεια αποτέλεσε και αυτό σημαντικό φορέα εκπαίδευσης ενηλίκων, εστιάζοντας σε τεχνικά θέματα, όπως η εκπαίδευση των γεωργών, αλλά και σε θέματα οργάνωσης συνεταιρισμών, καθώς επίσης και σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά και πολιτιστικά θέματα (Βεργίδης και Πρόκου, 2005).

Ωστόσο, στην περίοδο αυτή αναπτύχθηκαν και άλλοι πιο εξειδικευμένοι φορείς όπως ο ΕΟΜΜΕΧ ο οποίος δραστηριοποιούνταν κυρίως σε διοικητικά και οικονομικά θέματα αλλά και σε συνεταιρικά και συνδικαλιστικά θέματα, η Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ), η οποία στόχευε στην εκπαίδευση για την τοπική αυτοδιοίκηση, καθώς και ο ΟΑΕΔ που εστίαζε στην εκπαίδευση των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα (Βεργίδης και Πρόκου, 2005).

Η εισαγωγή της επαγγελματικής κατάρτισης (1989-1999)

Η συγκεκριμένη περίοδος χαρακτηρίζεται περισσότερο από την τάση των αρμόδιων φορέων να εστιάζουν στην συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση. Το 1989 λοιπόν είναι το έτος εφαρμογής του Α' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ), το οποίο στοχεύει στην βελτίωση των υποδομών της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης καθώς και η ανάπτυξη ενός προγράμματος διαχείρισης των κοινοτικών πόρων. Πράγματι, κατά την προηγούμενη δεκαετία, φαίνεται ότι υπάρχει αλόγιστη χρήση των κοινοτικών πόρων, ενώ δεν υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για τους φορείς και τα ποσά που δαπανήθηκαν από αυτούς για τις κοινοτικές χρηματοδοτήσεις (Βεργίδης και Κόκκος, 2009).

Κατά την διάρκεια του πρώτου ΚΠΣ, μειώνεται η ισχύς της Λαϊκής Επιμόρφωσης, καθώς όπως φαίνεται έχει αποτελέσει αντικείμενο κομματικών συγκρούσεων. Συνεχίζοντας, κατά την πενταετία 1994- 1999, εφαρμόζεται το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, το οποίο χαρακτηρίζεται από παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης (Βεργίδης και Κόκκος, 2009). Έτσι, δημιουργήθηκε το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης (ΕΚΕΠΙΣ), το οποίο ανέλαβε την εποπτεία των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ), καθώς και στην στελέχωση των φορέων με το κατάλληλα εξειδικευμένο και εκπαιδευμένο προσωπικό. Επίσης, είναι ίσως η πρώτη φορά που τίθεται το θέμα της αξιολόγησης των προγραμμάτων που αφορούν την εκπαίδευση ενηλίκων. Η σημαντικότερη διαφορά της συγκεκριμένης δεκαετίας σε σχέση με τις προηγούμενες είναι ότι πλέον η εφαρμογή των περισσότερων προγραμμάτων πραγματοποιείται από ιδιωτικούς φορείς, αφού πλέον τα ιδιωτικά ΚΕΚ υλοποιούν σχεδόν το 70% των προγραμμάτων. Στην περίοδο αυτή επίσης μειώνεται η ισχύς του δικτύου της Λαϊκής Επιμόρφωσης, δεδομένης της έλλειψης ζήτησης για τα προγράμματα που πραγματοποιούνταν (Βεργίδης και Κόκκος, 2009).

Η σημαντικότερη ίσως εξέλιξη της περιόδου είναι η θεσμοθέτηση των ΙΕΚ (Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης) το 1992, τα οποία παρέχουν και πιστοποιούν την επαγγελματική κατάρτιση, εναρμονίζουν την επαγγελματική κατάρτιση στο εκπαιδευτικό σύστημα και γενικότερα το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΣΕΕΚ), εκτελεί πολλά προγράμματα σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Παράλληλα, την ίδια περίοδο ιδρύεται και ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΕΚ), τα Ιδιωτικά ΙΕΚ (ΙΙΕΚ) και τα Δημόσια ΙΕΚ (ΔΙΕΚ), τα οποία έχουν ως στόχο την κατάρτιση όσων έχουν

ολοκληρώσει το Λύκειο και δεν έχουν εισαχθεί στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Βεργίδης και Πρόκου, 2005). Επιπλέον, την περίοδο αυτή δημιουργείται ο Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απασχόλησης «ΔΗΜΗΤΡΑ», ο οποίος αποσκοπεί στην εκπαίδευση των νέων αγροτών σχετικά με την εργασία τους, ενώ το 1995, δημιουργείται το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, το οποίο στοχεύει στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και από την πρώτη χρονιά λειτουργίας του προσέλκυσε πλήθος υποψηφίων φοιτητών (Βεργίδης και Πρόκου, 2005).

Οι τελευταίες εξελίξεις (2000-2019)

Κατά την περίοδο αυτή υπάρχουν εξίσου σημαντικές εξελίξεις στην εκπαίδευση ενηλίκων. Κατά την διετία 2000-2001, αρχίζουν να λειτουργούν τα πρώτα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), τα οποία αποσκοπούν στην προσφορά εκπαίδευσης και κατάρτισης σε άτομα τα οποία έχουν αποκλειστεί από το εκπαιδευτικό σύστημα. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτών των σχολείων είναι το πλαίσιο λειτουργίας και στόχων που έχουν καθορισθεί, αφού επιδιώκουν την εξοικείωση των ατόμων με την μαθησιακή βιωματική διαδικασία και την ενεργή τους συμμετοχή στην μαθησιακή διαδικασία, ενώ παράλληλα υπάρχουν βιωματικές ενέργειες, δεδομένου ότι συνήθως τα άτομα που παρακολουθούν ΣΔΕ διαθέτουν χαμηλό επίπεδο βασικών γνώσεων (Βεργίδης και Πρόκου, 2005).

Ωστόσο, η σημαντικότερη εξέλιξη των τελευταίων χρόνων είναι η θεσμοθέτηση της αξιολόγησης και πιστοποίησης των εκπαιδευτών ενηλίκων. Αρχικά, οι πρώτοι εκπαιδευτές ενηλίκων στην Ελλάδα πιστοποιήθηκαν από το μητρώο του ΕΚΕΠΙΣ το 2003, ενώ το 2012, η πιστοποίηση των εκπαιδευτών ενηλίκων ανατίθεται στον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), ο οποίος αποσκοπεί στην πιστοποίηση εκπαιδευτών ενηλίκων της μη τυπικής εκπαίδευσης καθώς και στην ανάπτυξη του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων (Βεργίδης, 2015).

Τέλος, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η αποκέντρωση των προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων και δια βίου μάθησης, αφού πλέον δημιουργούνται Τοπικά Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης στο Δήμο, που περιλαμβάνουν δράσεις εκπαίδευσης ενηλίκων σχετικές με τον πολιτισμό, την υγεία, τη συμπεριφορά των γονέων, κ.λπ. (Πρόκου, 2014).

2.6 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στην Ελλάδα, εκτός από τις ελλείψεις που υπάρχουν στην εκπαίδευση-κατάρτιση των (νέων) γεωργών, παρατηρείται και έλλειψη ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας ως κουλτούρας και δραστηριότητας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η έννοια της επιχειρηματικής δραστηριότητας δεν είναι ακόμη ξεκάθαρη ούτε στους αρμόδιους για την άσκηση πολιτικής αλλά ούτε και στους ίδιους τους γεωργούς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να παραμένει αδιευκρίνιστο το τοπίο γύρω από την ουσία, την στόχευση και τον σκοπό της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Ο ορισμός της επιχειρηματικότητας δεν είναι εύκολη υπόθεση (Byrd 1987). Οι ορισμοί της επιχειρηματικότητας περιστρέφονται γύρω από έννοιες όπως η καινοτομία, η ανάληψη ρίσκου, η δύναμη που σταθεροποιεί την αγορά καθώς και η ίδρυση, η ιδιοκτησία και η διαχείριση μιας μικρομεσαίας επιχείρησης. Για παράδειγμα, όπως αναφέρει ο Hizrich (2002), η επιχειρηματικότητα λογίζεται ως η διαδικασία δημιουργίας κάτι νέου που έχει αξία, ενώ αντίστοιχα ο επιχειρηματίας ως ένα πρόσωπο που ξοδεύει χρόνο και ενέργεια, αναλαμβάνει το βάρος του ψυχολογικού, οικονομικού και κοινωνικού κινδύνου, έναντι του επιθυμητού αποτελέσματος.

Σύμφωνα με τους Miller και Friesen (1982) η επιχειρηματικότητα αφορά σε μια διαδικασία που ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα, την υπολογισμένη ανάληψη ρίσκου, καθώς και το σχεδιασμό ώστε τα άτομα να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες. Η διαδικασία αυτή δίνει τη δυνατότητα στην επιχείρηση να παρουσιάσει κέρδος με τον εντοπισμό ευκαιριών στην αγορά και δημιουργώντας μοναδικούς συνδυασμούς των πόρων για την εκμετάλλευση των ευκαιριών αυτών (Jacobson, 1992). Ως επιχειρηματίας θεωρείται το άτομο που δημιουργεί νέους συνδυασμούς των παραγωγικών παραμέτρων όπως νέες μεθόδους οργάνωσης ή/και παραγωγής, νέα προϊόντα/υπηρεσίες, νέες αγορές, ή ως το άτομο που είναι πρόθυμο να αναλάβει ρίσκο (επιχειρηματικό κίνδυνο) ή ως άτομο το οποίο, εκμεταλλευόμενο τις ευκαιρίες της αγοράς, 'εξουδετερώνει' την ανισορροπία μεταξύ μέσης προσφοράς και μέσης ζήτησης, ή, τέλος, ως άτομο που κατέχει και λειτουργεί μια επιχείρηση.

Ο ακόλουθος πίνακας περιέχει μια σύντομη επιλογή των ορισμών της επιχειρηματικότητας, όπως παρουσιάζονται από τον Dollinger (1999).

Πηγή	Ορισμός
Knight (1921)	Κέρδη από την ανάληψη αβεβαιότητας και κινδύνου
Schumpeter (1934)	Πραγμάτωση νέων συνθέσεων-νέα προϊόντα, νέες υπηρεσίες, νέες πηγές πρώτων υλών, νέες μέθοδοι παραγωγής, νέες αγορές, νέες μορφές οργάνωσης
Hoselitz (1952)	Ανάληψη αβεβαιότητας ... συντονισμός παραγωγικών πόρων ... εισαγωγή καινοτομιών και παροχή κεφαλαίου
Cole (1959)	Σκόπιμη δραστηριότητα για την έναρξη και ανάπτυξη μιας επιχείρησης που στοχεύει στο κέρδος
McClelland (1961)	Μέτρια ανάληψη κινδύνου
Casson (1982)	Αποφάσεις και κρίσεις για το συντονισμό σπάνιων πόρων
Gartner (1985)	Δημιουργία νέων οργανισμών
Stevenson, Roberts και Grousbeck (1989)	Η αναζήτηση ευκαιριών ασχέτως με τους ελεγχόμενους, αυτήν την περίοδο, πόρους

Επιχειρηματική δραστηριότητα

Στην οικονομική πολιτική, συχνά η έννοια της Επιχειρηματικότητας συνδέεται άρρηκτα με τη δημιουργία επιχειρήσεων ή την επέκταση των ήδη υφιστάμενων. Η Επιχειρηματικότητα, ως «δέσμη» δηλαδή προδιάθεσης, νοοτροπίας και ικανοτήτων που ενυπάρχει ή/και καλλιεργείται στα άτομα εξωτερικεύεται εφόσον υπάρξουν και άλλες κατάλληλες προϋποθέσεις - υποκειμενικές και αντικειμενικές – με την ανάληψη επιχειρηματικής δράσης. Η ανάπτυξη της Επιχειρηματικότητας καταλήγει έτσι σε οικονομικά αποτελέσματα τα οποία η οικονομία και το κοινωνικό σύνολο θα είχαν σε αντίθετη περίπτωση στερηθεί.

Στο ανταγωνιστικό περιβάλλον, οι επιχειρηματίες μπορούν να θεωρηθούν ως κύριοι παράγοντες, καθώς ο ανταγωνισμός τους οδηγεί σε επανεξέταση της θέσης επιχείρησής τους, έτσι ώστε να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες. επανεξέταση διαφόρων παραγόντων. Οδηγεί όμως και σε πολλούς εκσυγχρονισμούς μέσω της εισαγωγής προηγμένων τεχνολογιών. Εδώ και πολύ καιρό η ευρωπαϊκή κοινωνία θεωρούσε την επιχειρηματικότητα ως δευτερεύουσα δραστηριότητα, η οποία ήταν άξια για άτομα με υψηλή κοινωνική θέση. Η λύση πολλών κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων ανεργίας και χαμηλών εισοδημάτων (δυνατότητα δημιουργίας μεσαίας τάξης μεταξύ του οικονομικά ενεργού πληθυσμού) είναι το αποτέλεσμα της υλοποίησης των λειτουργιών της επιχειρηματικότητας γενικότερα (Stevenson και Jarillo, 2007).

Έτσι καθιερώθηκε η χρήση του οικονομικού δείκτη "επιχειρηματική δραστηριότητα" η οποία αποτελεί αντανάκλαση της έντασης, αυτής της διαδικασίας, σε μια συγκεκριμένη οικονομική

περιοχή. Η επιχειρηματική δραστηριότητα αποτελεί δείκτη βάσει του οποίου είναι δυνατόν να μελετηθεί η κατάσταση της επιχειρηματικότητας στην ΕΕ με ειδικές προϋποθέσεις για κάθε περιοχή (οικονομική, κοινωνική, θεσμική-νομική κ.λπ.) (Shortetal, 2010).

Η επιχειρηματική δραστηριότητα είναι μια έννοια που ορίζει μια δυναμική διαδικασία επιχειρηματικής ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη όλες τις φάσεις της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η γνώμη του πληθυσμού σε σχέση με το άνοιγμα νέων επιχειρήσεων χαρακτηρίζει τη γενική διάθεση για την επιχειρηματικότητα γενικότερα και ιδίως για τους επιχειρηματίες. Έτσι, μπορεί να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό κοινωνικό και ψυχολογικό κλίμα για το άνοιγμα και την ανάπτυξη νέων εταιρειών στην χώρα και να τονώσει τη συμμετοχή μεγάλων επενδύσεων, δημιουργώντας υποδομές στην επιχειρηματική κοινότητα (Peneder, 2009).

Κατά την έρευνα των παραγόντων που σχετίζονται με την επιχειρηματικότητα, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν μεμονωμένα χαρακτηριστικά και εθνικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής ή χώρας που επηρεάζουν σημαντικά την επιχειρηματικότητα. Σύμφωνα με το Global Entrepreneurship Monitor (Global Entrepreneurship Monitor, Smith College, 2017), αναφέρονται οι ακόλουθοι δείκτες που επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα:

1. Ατομικοί παράγοντες

- Η αξιολόγηση της ευνοϊκότητας του περιβάλλοντος για την ίδρυση επιχείρησης στους επόμενους 6 μήνες στην περιοχή όπου ζει το άτομο.
- Η ύπαρξη ατομικών επιχειρηματικών δεξιοτήτων, ανάλογα με την αξιολόγηση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και της πείρας των ανθρώπων, τα οποία θεωρούνται απαραίτητα για την εκκίνηση ενός επιχειρηματικού εγχειρήματος.
- Ο φόβος της "κατάρρευσης" των επιχειρήσεων, ο οποίος είναι αρνητικός παράγοντας για την ανάπτυξη της επιχείρησης
- Η ύπαρξη φίλων των επιχειρηματιών οι οποίοι ξεκίνησαν τη δική τους επιχείρηση τα τελευταία 2 χρόνια.

2. Εθνικά χαρακτηριστικά

- Το σύστημα αξιών που έχει διαμορφωθεί στην κοινωνία, το οποίο περιλαμβάνει δείκτες όπως η αξία της επιχειρηματικότητας στην εξέλιξη της σταδιοδρομίας, το κύρος της επιχειρηματικότητας στην κοινωνία και η επιδίωξη υψηλών προτύπων ζωής
- Η κοινή γνώμη σχετικά με τη δημιουργία των επιχειρήσεων, και η διαμόρφωση της εικόνας ενός επιτυχημένου επιχειρηματία.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους παράγοντες στο σύνολό τους, συμπεραίνεται ότι η αξιολόγηση των εξωτερικών ευκαιριών έχουν θετικό αντίκτυπο στο επίπεδο της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι δεν δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στην πραγματική κατάσταση του περιβάλλοντος, αλλά στον τρόπο που οι άνθρωποι αποδέχονται μια νέα προοπτική δημιουργίας επιχειρήσεων (Kuratko και Audretsch, 2009). Πολλοί παράγοντες επηρεάζουν την

αντίληψη του κοινού για τις νέες προοπτικές της ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Αυτοί οι παράγοντες περιλαμβάνουν γενικές οικονομικές συνθήκες της περιοχής ή της χώρας, την ανάπτυξη της επιχειρηματικής κουλτούρας, την εμπειρία και την εκπαίδευση. Έτσι, το επίπεδο της επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι μια αντανάκλαση για την αλληλεπίδραση των αντιλήψεων των ατομικών εξωτερικών ευκαιριών για την επιχείρηση και των δικών τους ευκαιριών και ικανοτήτων στην επιχειρηματικότητα (Chandra και Coviello, 2010).

Ωστόσο, εκτός από τους προαναφερθέντες παράγοντες, μπορεί να εντοπιστούν και άλλα κανάλια επιρροής στις επιχειρηματικές φιλοδοξίες του λαού σε επίπεδο χώρας. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την έρευνα των Hesselsetal. (2008), οι συγγραφείς θεωρούν 3 δείκτες ως δείκτες επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι οποίοι είναι α) η αύξηση της απασχόλησης, β) η αύξηση της καινοτομίας και γ) η αύξηση των εξαγωγών. Οι ερευνητές στο άρθρο τους περιγράφουν τις επιπτώσεις που έχουν στην απόδοση οι ακόλουθους παράγοντες:

1. *Η ανάγκη να δημιουργήσει κανείς τη δική του επιχείρηση.*

Αυτή η περίπτωση αφορά τους ανθρώπους που αναγκάζονται να ανοίξουν τις επιχειρήσεις τους για διάφορους λόγους, όπως η έλλειψη θέσεων εργασίας και η ανεργία. Έτσι, η «επιβίωσή» τους εξαρτάται από την οργάνωση και την εξέλιξή της επιχείρησής τους. Ωστόσο, τις περισσότερες φορές η επιχειρηματικότητα που βασίζεται στην αναγκαιότητα είναι συνήθης στις αδύναμες-αναπτυσσόμενες περιφέρειες, γεγονός που οδηγεί σε περιορισμένη πρόσβαση στο ανθρώπινο δυναμικό, το οικονομικό κεφάλαιο, την τεχνολογία και άλλους πόρους που μπορούν να αποτελέσουν προϋποθέσεις για δημιουργία καινοτομίας, αύξηση της απασχόλησης και δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Αυτή η κατηγορία επιχειρηματιών ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη των επιχειρήσεών τους, αλλά οι λόγοι που αναφέρονται παραπάνω μπορεί να επηρεάσουν τις προσδοκίες τους.

2. *Αύξηση του εισοδήματος.*

Η δημιουργία μιας νέας εταιρείας, με κίνητρο την αύξηση του εισοδήματος έχει θετική επίδραση στις φιλοδοξίες που συνδέονται με την ανάπτυξη της απασχόλησης και της καινοτομίας. Πράγματι, ο Cassar (2007) απέδειξε αυτή την υπόθεση, εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ οικονομικών κινήτρων και των μεταβλητών που προκύπτουν. Οι Hesselsetal. (2008), διαπίστωσαν ότι ο δείκτης ανάπτυξης της καινοτομίας δεν εξαρτάται από το κίνητρο του αυξανόμενου πλούτου, αλλά ότι υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ της επιθυμίας αύξησης του εισοδήματος και της απασχόλησης σε οργανισμούς με μέση αύξηση της απασχόλησης.

3. *Κίνητρα ανεξαρτησίας των εργαζομένων από τον εργοδότη.*

Σχετικά με την ανεξαρτησία και την αυτονομία του εργαζομένου, το κύριο κίνητρο για τα άτομα του τολμούν να ξεκινήσουν μια επιχειρηματική δραστηριότητα είναι μια ελευθερία που συνδέεται με τις ανάγκες τους. Με αυτό τον τρόπο οι άνθρωποι μπορούν να αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους,

ελέγχουν τους στόχους τους, τις μεθόδους άσκησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και τον προγραμματισμό του χρόνου τους.

Επιχειρηματικότητα των νέων

Η επιχειρηματικότητα των νέων ορίζεται ως το σύνολο των δράσεων των νέων που έχουν ως στόχο την εφαρμογή καινοτόμων ιδεών, τόσο σε υφιστάμενες επιχειρήσεις όσο και νεοσύστατες επιχειρήσεις, οι οποίες θα αξιοποιούν της δεξιότητές, τη δημιουργικότητα και το χαμηλό αίσθημα φόβου στην ανάληψη κινδύνων (Riahi, 2010).

Ο κύριος λόγος για τον οποίο η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας των νέων θεωρείται ως μια εκπληκτική ευκαιρία είναι ότι είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο για να μειωθεί η ανεργία των νέων (Schoof, 2006). Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας έχει υπολογίσει ότι στο σύνολο των νέων η ανεργία έφθασε το 14% το 2017. Σε σύγκριση με το 12% της ανεργίας το 2007 αποτελεί ένα προειδοποιητικό σημάδι για τις κυβερνήσεις παγκοσμίως. Μπορεί να αναφερθεί με βεβαιότητα ότι το ποσοστό της συνολικής ανεργίας των νέων ήταν αρκετές φορές υψηλότερο από τη συνολική ανεργία μεταξύ των ενηλίκων για τα τελευταία είκοσι χρόνια. Για παράδειγμα, το 2014 το ποσοστό του ανέργων σε όλο τον κόσμο ήταν 8,5% λιγότερο από ό, τι το ίδιο ποσοστό μεταξύ των νέων (Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, 2014).

Η επιχειρηματικότητα αποδεικνύεται μια ευκαιρία για την ανάσχεση της ανεργίας δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας, καθώς παρέχει μια ευκαιρία για περισσότερους ανθρώπους να εισέλθουν σε ένα εργασιακό περιβάλλον, είτε με την ιδιότητα του αυτοαπασχολούμενου είτε με την εργασία σε νέες επιχειρήσεις αφού, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας των νέων είναι ένας από τους τρόπους για την καταπολέμηση της ανεργίας των νέων (Κριτικός 2014, 3).

Ένας άλλος λόγος για να ενθαρρυνθεί η νεολαία να ανοίξει νέες επιχειρήσεις είναι ότι η νεότερη γενιά παρουσιάζει υψηλό ποσοστό λανθάνουσας επιχειρηματικότητας, πράγμα που σημαίνει μια διακηρυγμένη βούληση να γίνει ένα άτομο επιχειρηματίας. Το Flash Eurobarometer δημοσίευσε μια έρευνα μεταξύ των νέων των ευρωπαϊκών χωρών σχετικά με το εάν ήταν πρόθυμοι να ανοίξουν μια νέα επιχείρηση. Το αποτέλεσμα ήταν ότι το 43% των νέων απάντησε θετικά (Flash Eurobarometer, 2011). Μια προηγούμενη έρευνα του Flash Eurobarometer (2002) έδειξε ότι το 58% των ανθρώπων από τις ΗΠΑ και την ΕΕ μεταξύ 15-24 ετών ενδιαφέρονται να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι. Συνεπώς, εάν οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο προσφέρουν στους νέους ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την επιχειρηματικότητα, μπορεί να αυξηθεί αισθητά ο αριθμός των νεοϊδρυόμενων επιχειρήσεων και των νέων θέσεων εργασίας στην αγορά.

Με την προώθηση της επιχειρηματικότητας της νεολαίας μπορούν να επιτευχθούν και πολλοί άλλοι στόχοι. Οι νέοι είναι μια μεγάλη πηγή καινοτομίας που αλλάζει το πεδίο της επιχειρηματικότητας και μέσω αυτής τους παρέχεται η ευκαιρία να υλοποιήσουν τις ιδέες τους και να αποκτήσουν πρακτική εμπειρία και επαγγελματικές δεξιότητες. Την ίδια στιγμή η κοινωνία λαμβάνει πολύτιμα αγαθά και υπηρεσίες εκτός από την υψηλή ειδικευση των νέων (Schoof, 2006). Μεταξύ

των λόγων για τους οποίους οι νέοι θα γίνουν επιχειρηματίες είναι η ποιότητα ζωής τους. Σύμφωνα με την έρευνα του Global Entrepreneurship Monitor σχετικά με το κίνητρο των νέων να δημιουργήσουν μια επιχείρηση, τρεις στους τέσσερις ερωτηθέντες έγιναν επιχειρηματίες επειδή είδαν μια καλή ευκαιρία, πίστευαν ότι είχαν επαρκείς δεξιότητες να είναι επιτυχημένοι και προτιμούσαν να είναι ανεξάρτητοι εργαζόμενοι (Global Entrepreneurship Monitor, 2017). Επίσης, η Global Entrepreneurship Monitor διαπίστωσε μια τάση των ατόμων προς στην επιχειρηματικότητα, λόγω της αναγκαιότητας δημιουργίας των επιχειρήσεων, σε χώρες κυρίως με χαμηλά εισοδήματα. Αυτά τα άτομα αισθάνθηκαν την αναγκαιότητα να ανοίξουν τις δικές τους επιχειρήσεις λόγω των υψηλών ποσοστών ανεργίας και του γεγονότος ότι η αυτοαπασχόληση ήταν ο μόνος βιώσιμος τρόπος για να κερδίσουν εισοδήματα (Global Entrepreneurship Monitor, 2017)

Παράγοντες προσφοράς και ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας

Συχνά λέγεται ότι τα παιδιά γεννιούνται επιχειρηματίες και πρέπει να αναπτύξουν τις ικανότητές τους, να είναι δημιουργικοί και ευέλικτοι κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους προκειμένου να αναπτύξουν αυτό το χαρακτηριστικό τους.

Σύμφωνα με τη θεωρία, η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, εξαρτάται από 'ατομικούς' ή 'ψυχολογικούς' και από 'εξωτερικούς' παράγοντες. Οι πρώτοι αφορούν σε προτιμήσεις και ικανότητες των ατόμων και πιο συγκεκριμένα:

- Τις διάφορες ψυχολογικές επιδράσεις που έχουν δεχτεί άτομα ιδίως στην παιδική και εφηβική τους ηλικία και με βάση τις οποίες έχουν διαμορφώσει τις προδιαθέσεις και τις δεξιότητές τους (competencies)
- Τις προτιμήσεις και τις ιδιαίτερες ικανότητες τους
- Τις οικονομικές τους εμπειρίες
- Όσον αφορά στους 'εξωτερικούς' παράγοντες, αυτοί είναι:
 - Η ύπαρξη του θεσμού της ατομικής ιδιοκτησίας και η προστασία του
 - Η ελεύθερη οικονομία, στο πλαίσιο της οποίας επιβραβεύεται η επιτυχής οικονομική συμπεριφορά του ατόμου και αποδοκιμάζεται η αποτυχία.
 - Η διαθεσιμότητα συμπληρωματικών συντελεστών, σε κατάλληλους και επαρκείς, ποσοτικά και ποιοτικά, όρους.

Συγκεκριμένα η μετάβαση από την ιδέα για τη δημιουργία μιας επιχείρησης στη δημιουργία της βασίζεται σε ένα σύνολο στοιχείων της ιστορίας του δημιουργού:

- Την προσωπική ιστορία του δημιουργού και τους, πάσης φύσεως, πόρους του: η πρώτη κατηγορία στοιχείων αφορά σε μια σειρά γεγονότων που έχουν 'σημαδέψει' την πορεία του δημιουργού, όπως η περιοχή καταγωγής, άλλοι τόποι που έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στη

διαμόρφωσή του, η εκπαίδευση –κύρια ή συμπληρωματική, η επαγγελματική κινητικότητα, τα προσωπικά κίνητρα που θα οδηγήσουν στην δημιουργία κλπ.

- Το δίκτυο σχέσεων του: αφορά στο δίκτυο των σχέσεων του δημιουργού που συνδέονται με την προσωπική, επαγγελματική και κοινωνική ζωή του. Ο Granovetter (1973) διέκρινε μάλιστα τις σχέσεις δικτύων σε δύο ομάδες ανάλογα με το εάν οι δεσμοί τους είναι ισχυροί ή ασθενείς. Οι δεσμοί αυτοί παίζουν καθοριστικό ρόλο στη δικτύωση του επιχειρηματία και όπως αποδεικνύουν μελέτες, οι ασθενείς δεσμοί είναι αποτελεσματικότεροι στην ανάπτυξη επιχειρηματικής δράσης. Στην περίπτωση του πρωτογενούς τομέα, σύμφωνα με τον Shapiro (1980) υπάρχουν τέσσερα κριτήρια – προϋποθέσεις για την ανάπτυξη προδιάθεσης για επιχειρηματικότητα και για την εξωτερίκευση της προδιάθεσης αυτής με ανάληψη επιχειρηματικής δράσης. Αυτές οι προϋποθέσεις είναι:
- Κάποιο γεγονός που συνεπάγεται ‘απώλεια ισορροπίας’ στην κοινωνικοοικονομική κατάσταση του ατόμου (displacement)
- Προδιάθεση για επιχειρηματικότητα, ένα στοιχείο του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του ατόμου
- Κοινωνική αποδοχή της επιχειρηματικής συμπεριφοράς στο συγκεκριμένο πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί ο επίδοξος επιχειρηματίας.
- Διαθεσιμότητα πόρων που καθιστούν εφικτή την υλοποίηση της πιθανής επιλογής για ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η επίδραση της επιχειρηματικότητας στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις

Είναι πλέον αποδεδειγμένο ότι η ‘επιχειρηματικότητα’ συμβάλλει στη διαφοροποίηση της μορφής της εκμετάλλευσης. Σημαντικές διαφοροποιήσεις αφορούν σε:

- μετακίνηση προς περισσότερο εντατικές μορφές ή/και καλλιέργειες βιολογικές ή/και υψηλής τεχνολογίας
- επέκταση των δραστηριοτήτων σε τομείς εκτός της παραγωγής, δηλαδή σε μεταποίηση και την εμπορία
- σε κάποια φάση ανάπτυξης, στη χρήση περισσότερης εξαρτημένης εργασίας και την αποδέσμευση, μερικώς τουλάχιστον, της οικογενειακής εργασίας
- επέκταση της κληρονομημένης ή μεταβιβασμένης από τους γονείς εκμετάλλευσης διαμέσου αγορών ή ενοικιάσεων
- χρήση, εκτός των ‘παραδοσιακών’ καναλιών του χονδρεμπορίου και του συνεταιρισμού, και άλλων καναλιών διάθεσης και προώθησης των προϊόντων τους σε μεγαλύτερο βαθμό απ’ ότι οι λοιποί γεωργοί

- απασχόληση των επιχειρηματιών-γεωργών, σχετικά συχνότερα σε σχέση με άλλους, με θέματα που άπτονται της επιχειρηματικής δράσης όπως η κοστολόγηση της παραγωγής, οι επαφές με την τράπεζα και η επιλογή τύπου ή ποικιλίας καλλιέργειας.
- προσφυγή στη γνώμη ειδικών, αποφεύγοντας γενικά τις 'ερασιτεχνικές' προσεγγίσεις (συγγενείς, φίλοι, συνάδελφοι).
- επενδυτικές αποφάσεις ενώ, ταυτόχρονα, η λήψη μιας απόφασης πραγματοποιείται διαμέσου μελέτης των θεμάτων - αντί μιας απλής συζήτησης στο πλαίσιο της οικογένειας.

Συσχέτιση εκπαίδευσης – επιχειρηματικότητας

Η επιχειρηματική εκπαίδευση αποτελεί ένα πολύ σημαντικό παράγοντα προώθησης της επιχειρηματικότητας καθώς παρέχει τις αναγκαίες συνθήκες για τη συνειδητοποίηση των διαθέσιμων επαγγελματικών επιλογών, δίνοντας στα άτομα τα απαραίτητα γνωστικά εργαλεία για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δράσεων. Όπως διαπιστώνεται και από τις προηγούμενες ενότητες, το επιχειρηματικό πνεύμα σε συνδυασμό με τα ατομικά χαρακτηριστικά διαμορφώνεται από την εφαρμογή επιχειρηματικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Η υψηλή ποιότητα ανθρώπινου δυναμικού αποτελούν αναγκαία συνθήκη για την ορθή οικονομική λειτουργία της γεωργικής μονάδας στο γρήγορα μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Προτάσεις για την εκπαίδευση

Από έρευνες (Χασσιδ, 2003) που έχουν γίνει με θέμα τις ανάγκες, τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες των εκπαιδευόμενων αγροτών από τα προγράμματα εκπαίδευσης προέκυψαν τα παρακάτω:

Γενικές προτάσεις για την εκπαίδευση

- να αναλάβουν εκπαιδευτικό έργο και ιδιωτικοί φορείς για να υπάρχει ανταγωνισμός με τις Διευθύνσεις Γεωργίας με έμφαση στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης
- να θεσπιστεί η δια βίου κατάρτιση των γεωργών, και γενικότερα των αγροτών, και των γεωπόνων
- να δημιουργηθεί Τράπεζα Πληροφοριών (Data Bank) για το γεωργό, με εύκολη πρόσβαση, που θα περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες χρηματοδότησης, τους τρόπους καλλιέργειας, τις τιμές και τις αγορές, τα φορολογικά θέματα και τις εξαγωγικές δυνατότητες
- να οργανωθεί το θέμα των εκπαιδευτικών ταξιδιών, ως προς το ποιος συμμετέχει και ως προς την ουσιαστική βοήθεια που παρέχεται μέσω αυτών.
- Να εφαρμοστεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση και στην περίπτωση των γεωργών.

Ειδικές προτάσεις για την εκπαίδευση

- Τα μακροχρόνια σεμινάρια να απευθύνονται σε όσους σκέπτονται να 'επιχειρήσουν' και τα βραχυχρόνια σε όσους ήδη 'επιχειρούν'

- Τα μακροχρόνια σεμινάρια να γίνονται εκτός περιόδου αιχμής και να αφορούν κυρίως θέματα marketing, αγορών, διαπραγματεύσεων
- Τα σεμινάρια να είναι προσανατολισμένα στις δυνατότητες και τις ανάγκες των εκπαιδευμένων, να καλλιεργούν τη σκέψη, να δείχνουν τρόπους επίλυσης προβλημάτων και να δημιουργούν σφαιρική αντίληψη για τα θέματα του κάθε κλάδου.
- Να δίνεται μεγάλη προσοχή στους εκπαιδευτές - όταν ένα σεμινάριο αποτύχει, οι αγρότες δεν παρακολουθούν εύκολα ένα νέο σεμινάριο.
- Τα σεμινάρια να είναι θεματικά και το κοινό ομοιογενές και με κάποιο ελάχιστο επίπεδο εκπαίδευσης. Τα μαθήματα να είναι εξειδικευμένα και όχι γενικής φύσεως.
- Ο αριθμός των συμμετεχόντων να είναι μικρός και να υπάρχει ειδικευση τόσο στο αντικείμενο τους όσο και στην ειδικευση των εκπαιδευτών.
- Το εκπαιδευτικό υλικό να είναι κάθε μορφής, εύκολο σε χρήση και κατανοητό.
- Να περιλαμβάνουν τα σεμινάρια πρακτική άσκηση και εφαρμογές νέων τεχνικών.

Βασικές στρατηγικές κινήσεις ευρωπαϊκών επιχειρήσεων του κλάδου

Στο ευρύτερο πεδίο δράσης των γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, οι μονάδες που προσπάθησαν και πέτυχαν σε επιχειρηματικό επίπεδο, λειτούργησαν με βάση ορισμένες στρατηγικές. Οι πιο βασικές στρατηγικές, που αποτελούν παράδειγμα και για τις υπόλοιπες μονάδες που τώρα επιχειρούν ή σκοπεύουν να επιχειρήσουν, είναι (Χασσίδ, 2003):

- Διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων: η επιχείρηση διανέμει προϊόντα της εκτός χώρας ή πραγματοποιεί εμπορικές συναλλαγές εκτός ορίων χώρας ή και τα δύο.
- Προσαρμογές δυναμικότητας: εφαρμογή επεκτατικής στρατηγικής (γεωγραφικής ή αντικειμένου), εξορθολογισμός δραστηριοτήτων ή εξειδίκευση σε ορισμένα μόνο προϊόντα.
- Χωροταξικές επιλογές: επιχειρηματικές στρατηγικές κινήσεις σχετικά με τη χωροταξική κατανομή παραγωγικών εγκαταστάσεων.
- Εξορθολογισμός παραγωγής και περιορισμός κόστους: μείωση των επιχειρήσεων ενός κλάδου με στόχο την αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας τόσο μέσω της μείωσης του κόστους όσο και μέσω βελτίωσης της ποιότητας προϊόντων.
- Στρατηγικές Marketing: προώθηση των eurobrands και διαφοροποιημένες πανευρωπαϊκές καμπάνιες οδήγησαν τις επιχειρήσεις να δραστηριοποιηθούν ανάλογα και να αφουγκραστούν τις εναλλασσόμενες συνθήκες της αγοράς.
- Καθετοποίηση: συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις συγγενών κλάδων (διανομή, μεταφορές, λιανικό εμπόριο, αγορά πρώτων υλών)
- Διοικητική αναδιοργάνωση: επανεξέταση της καταλληλότητας των υφιστάμενων σχημάτων διοίκησης (κινήσεις τόνωσης του κεντρικού ελέγχου ορισμένων λειτουργιών όπως διοίκηση, έρευνα και ανάπτυξη προϊόντων, τμήματα προμηθειών, marketing).

Η Κ.Π. Leader ως παράδειγμα επιχειρηματικής δράσης στην Ελλάδα

Μερικά λόγια το πρόγραμμα

Κατά το έτος 1991 ξεκίνησε η εφαρμογή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER (Liaisons Entre Actions de Développement de l' Economie Rurale – Δεσμοί μεταξύ δράσεων για την ανάπτυξη της οικονομίας του αγροτικού χώρου) στη χώρα μας, καθώς και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία αποτέλεσε την αρχή μίας νέας προσέγγισης στην πολιτική αγροτικής ανάπτυξης. Μέσω της LEADER στηρίχθηκε η ολοκληρωμένη και πολυτομεακή ανάπτυξη, ενώ παράλληλα δόθηκε η ευκαιρία στις τοπικές κοινωνίες να σχεδιάσουν και να επιλέξουν οι ίδιες τον τρόπο και τη “διαδρομή” της ανάπτυξής τους. Τα ενθαρρυντικά αποτελέσματα της πρώτης πειραματικής εφαρμογής και η διαπίστωση ότι η Πρωτοβουλία συνέβαλε, αντιστρόφως ανάλογα με τον προϋπολογισμό της, στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού, οδήγησαν σε ένα πιο συστηματικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό της, τη LEADER II. Κατά την Β΄ Προγραμματική Περίοδο η πρωτοβουλία στοχεύει στην ενεργοποίηση ακόμα περισσότερο του τοπικού πληθυσμού για τον σχεδιασμό εκ των κάτω προς τα επάνω στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης. Η συνέχιση της Πρωτοβουλίας κατά την Γ΄ Προγραμματική Περίοδο, μέσω της LEADER+, η οποία κινήθηκε στη λογική και τη φιλοσοφία των προηγούμενων εφαρμογών, προσπαθεί να εισάγει αλλά και να ενδυναμώσει τους δεσμούς συνεργασίας κυρίως μεταξύ των τοπικών φορέων και κοινωνικών ομάδων προς αποτέλεσμα εφαρμογής μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής. Μετά την εμπειρία τριών περιόδων προγραμματισμού, η πρωτοβουλία LEADER είχε φτάσει σε επίπεδο ωριμότητας ώστε να εφαρμοστεί στις αγροτικές περιοχές στο πλαίσιο του Άξονα 4 του ΠΑΑ εξυπηρετώντας βασικούς στόχους αυτού. Επιπλέον κατά την 4η Προγραμματική Περίοδο παρόμοια πρωτοβουλία είχε εφαρμοστεί, για πρώτη φορά, στα πλαίσια του Άξονα 4 του Ε.Τ.Α. (Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας) με επιτυχία σε 22 κράτη μέλη.

Κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 η προσέγγιση LEADER διατηρεί το βασικό στοιχείο της εκ των κάτω προς τα επάνω προσέγγισης στο σχεδιασμό πολυτομεακών τοπικών στρατηγικών και παράλληλα δίδεται η δυνατότητα της πολυτομεακής προσέγγισης (CLLD-Community Led Local Development) καθώς και της διεύρυνσης των περιοχών εφαρμογής. Διατηρούνται στο σύνολο τους οι καινοτόμες προσεγγίσεις των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων και παράλληλα δίδεται η δυνατότητα διεύρυνσης των τοπικών προγραμμάτων ως προς το είδος των σχεδιαζόμενων δράσεων και των ΕΔΕΤ αλλά και των περιοχών εφαρμογής.

Αναλυτικότερα, η CLLD-LEADER περιλαμβάνει τουλάχιστον τα ακόλουθα στοιχεία:

- ✓ Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης σε τοπική βάση, που προορίζονται για σαφώς χωρικά προσδιορισμένες περιοχές ο πληθυσμός των οποίων κυμαίνεται μεταξύ 10.000-150.000 κατοίκων. Στις περιπτώσεις πολυτομεακής προσέγγισης ο συγκεκριμένος περιορισμός αναφέρεται στη συνολική περιοχή εφαρμογής και όχι στην κάθε επιμέρους ανά ΕΔΕΤ (πρώην Εθνικό Δίκτυο Έρευνας και Τεχνολογίας) περιοχή εφαρμογής.

- ✓ Τοπικές εταιρικές σχέσεις δημόσιου – ιδιωτικού τομέα, αποκαλούμενες «Ομάδες Τοπικής Δράσης» (ΟΤΔ).
- ✓ Προσέγγιση εκ των κάτω προς τα άνω με εξουσία λήψης αποφάσεων για τις Ομάδες Τοπικής Δράσης όσον αφορά την εκπόνηση και την εφαρμογή μιας στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης.
- ✓ Πολυτομεακό σχεδιασμό και υλοποίηση της στρατηγικής με βάση την αλληλεπίδραση μεταξύ φορέων και έργων διαφόρων τομέων της τοπικής οικονομίας.
- ✓ Δυνατότητα εφαρμογής μιας πολυτομεακής προσέγγισης με τη συμμετοχή των ΕΓΤΑΑ, ΕΤΘΑ, ΕΤΠΑ και ΕΚΤ με σκοπό την ενίσχυση μίας ολοκληρωμένης προσέγγισης των τοπικών προγραμμάτων μέσω της στενής συνέργειας των ταμείων.
- ✓ Εφαρμογή καινοτόμων προσεγγίσεων.
- ✓ Εφαρμογή έργων συνεργασίας.
- ✓ Δικτύωση των τοπικών εταιρικών σχέσεων.

Μεταξύ των δράσεων, περιλαμβάνονται η επαγγελματική κατάρτιση, ο αγροτουρισμός, η παροχή στήριξης στις μικρές-μεσαίες επιχειρήσεις, η διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος, κ.λπ.

Στρατηγικός στόχος των προγραμμάτων είναι η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο με παρεμβάσεις, που εξασφαλίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξή της, δίνουν τη δυνατότητα συμπληρωματικού εισοδήματος και συμβάλουν στη μείωση της ανεργίας, στη διαφύλαξη των φυσικών πόρων και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Η εφαρμογή του στην Ελλάδα

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Κ.Π. Leader κατάφερε να κινητοποιήσει, στις περιοχές όπου εφαρμόστηκε, το τοπικό δυναμικό και να συμβάλλει, σε κάποιο τουλάχιστον βαθμό, στην οικονομική αναδιοργάνωση – αναδιάρθρωσή τους. Η συγκρότηση των Ο.Τ.Δ., των ομάδων, δηλαδή, με τη συμμετοχή ενός φάσματος τοπικών φορέων, οι οποίες ανέλαβαν, μέσα από, λιγότερο ή περισσότερο, διαφανείς διαδικασίες, το έργο του σχεδιασμού και της παρακολούθησης των τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων, αποτελεί εκ των πραγμάτων μια σημαντική επιτυχία. Η επιτυχία αυτή αναδεικνύεται ακόμα περισσότερο, εάν ληφθεί υπόψη ότι στις περιοχές εφαρμογής της Κ.Π. LEADER οι κοινωνικοί και επαγγελματικοί φορείς εμφανίζουν ιδιαίτερες αδυναμίες έως και μια κατ'επίφαση, τυπική μόνο λειτουργία. Επιπλέον, οι Ο.Τ.Δ. κατόρθωσαν να δημιουργήσουν στις περιοχές παρέμβασής τους ένα 'αναπτυξιακό κλίμα' και να βοηθήσουν πολλαπλά τους επωφελούμενους – επενδυτές. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι επενδυτές δεν έτυχαν μόνο της οικονομικής στήριξης της LEADER διαμέσου των Ο.Τ.Δ., αλλά ότι οι Ο.Τ.Δ. υπήρξαν πολύτιμοι σύμβουλοί τους σε όλα τα στάδια σχεδιασμού και υλοποίησης, αλλά και εκ των υστέρων, των επιχειρηματικών σχεδίων - επενδύσεων.

Η ενεργός συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών, ιδίως των μειονεκτουσών ομάδων, στον αναπτυξιακό σχεδιασμό, την υλοποίηση των σχεδίων και την αποκόμιση ωφελειών είναι ένα σημαντικό στοιχείο της προσέγγισης της ενδογενούς ανάπτυξης. Για να είναι όμως δυνατόν ένας

τοπικός πληθυσμός να εκτιμήσει τις προϋποθέσεις και τις συνέπειες διαφορετικών, εναλλακτικών επιλογών, να συνειδητοποιήσει και να εμπλακεί στις αναπτυξιακές διαδικασίες και να σχεδιάσει συνειδητά το δικό του μέλλον απαιτούνται σημαντικές προσπάθειες προς την κατεύθυνση της ενδυνάμωσης.

Η 'ενδυνάμωση' των τοπικών πληθυσμών αναφέρεται σε μια διαδικασία η οποία καθιστά, τελικά, δυνατή την ενεργό συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών στην τοπική ανάπτυξη. Η ενδυνάμωση έχει ως απώτερο στόχο την κατανόηση αφενός των αιτίων της περιθωριοποίησης των τοπικών κοινωνιών και αφετέρου των εναλλακτικών λύσεων και δράσεων. Κατά συνέπεια, η ενδυνάμωση αφορά, τελικά, σε μια συλλογική εμπειρία μάθησης που πραγματοποιείται μέσα από διαδικασίες μη τυπικής εκπαίδευσης – κατάρτισης (δηλ. διαμέσου διαφόρων συστημάτων «εφαρμογών»). Διαμέσου αυτών των διαδικασιών αυτών οι τοπικοί πληθυσμοί μπορούν να προσδιορίσουν και να πραγματοποιήσουν στόχους που προηγουμένως ήταν γι' αυτούς αδιάνοητοι (Κουτσούρης, 2004α).

Το ζήτημα της καινοτομίας αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, βασική διάσταση της προσέγγισης LEADER, αφού συνδέεται με την ποιότητα της διερεύνησης της υφιστάμενης κατάστασης, του προσδιορισμού νέων αναγκών και της αντίληψης και χρήσης των υφιστάμενων πόρων.

Η αγροτική ανάπτυξη φαίνεται πως είναι συνδεδεμένη, σήμερα περισσότερο από οποτεδήποτε στο παρελθόν, με την επιχειρηματικότητα αφού, από πολλές πλευρές, η επιχειρηματικότητα θεωρείται ως το όχημα της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των ατόμων, των νοικοκυριών και των κοινοτήτων τους και της βιωσιμότητας τόσο μιας υγιούς οικονομίας όσο και του περιβάλλοντος στον αγροτικό χώρο. Όμως, η αποδοχή της επιχειρηματικότητας ως μιας κεντρικής αναπτυξιακής δύναμης δεν μπορεί αφ' εαυτής να οδηγήσει στην αγροτική ανάπτυξη. Επιπλέον, απαιτείται ένα περιβάλλον που ευνοεί την επιχειρηματικότητα στις αγροτικές περιοχές, ιδιαίτερα τις ΛΕΠ (Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές), και το οποίο, σε μεγάλο βαθμό, εξαρτάται από τις πολιτικές που προωθούν την αγροτική επιχειρηματικότητα. Η αποτελεσματικότητα όμως των πολιτικών εξαρτάται με τη σειρά της από το γνωστικό πλαίσιο σχετικά με την επιχειρηματικότητα.

Ο επιχειρηματικός προσανατολισμός της αγροτικής ανάπτυξης, σε αντίθεση με την ανάπτυξη που βασίζεται στην εισροή εξωτερικού κεφαλαίου (ανθρώπινου και οικονομικού), πρέπει ουσιαστικά να βασίζεται στην παρακίνηση του τοπικού επιχειρηματικού ταλέντου και τη συνακόλουθη ίδρυση και λειτουργία 'ενδογενών' επιχειρήσεων. Αυτό με τη σειρά του θα δημιουργήσει κάποιες θέσεις εργασίας και θα προσθέσει αξία στην περιοχή, συγκρατώντας ταυτόχρονα σπάνιους πόρους στην περιοχή. Για την οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής απαραίτητη είναι λοιπόν η προσφορά επιχειρηματιών, η δημιουργία δηλαδή μιας κρίσιμης μάζας «πρώτης γενιάς» επιχειρηματιών (Petrin, 1992), που θα αναλάβει τους κινδύνους και θα εμπλακεί με τις αβεβαιότητες μιας 'περιπέτειας δημιουργίας': θα δημιουργήσει κάτι από κάτι πρακτικά ανύπαρκτο και θα δημιουργήσει αξία διαμέσου του συνδυασμού ενός μοναδικού πακέτου πόρων για να αξιοποιήσει μια ευκαιρία. Με το παράδειγμά τους θα μπορέσουν να παρακινήσουν μια δυναμική διαδικασία διασφαλίζοντας έτσι μια συνεχή αναπτυξιακή πορεία.

Εάν λοιπόν ληφθεί υπόψη ότι, ιδιαίτερα, η «πρώτη γενιά» των επιχειρηματιών συνήθως αναπτύσσεται σε μη ευνοϊκά κοινωνικά και οικονομικά περιβάλλοντα, το πρώτο βήμα θα έπρεπε να είναι η ανάπτυξη μιας επιχειρηματικής κουλτούρας. Η ανάπτυξη της επιχειρηματικής κουλτούρας συνεπάγεται αφενός την ανάπτυξη μιας θετικής στάσης απέναντι σε νέες και απρόβλεπτες καταστάσεις και αφετέρου την αναγνώριση και εκμετάλλευση των επιχειρηματικών ευκαιριών. Έχει όμως παρατηρηθεί ότι, πολύ συχνά, οι εν δυνάμει επιχειρηματίες εμποδίζονται να αναλάβουν ρίσκο από την έλλειψη παρακίνησης, την έλλειψη πληροφόρησης του τι συνιστά μια καλή επιχειρηματική ευκαιρία, και την έλλειψη δεξιοτήτων/γνώσεων του πώς εγκαθιδρύεται μια νέα επιχείρηση.

Απαιτείται λοιπόν μια συγκροτημένη διαδικασία κατάρτισης η οποία θα αφορά τόσο σε μια σχέση μεταφοράς τεχνολογικών γνώσεων, όσο επίσης και ικανοτήτων οργάνωσης και διαχείρισης (οικονομικής και τεχνικής), αλλά και ικανοτήτων διάγνωσης των τοπικών πόρων, που είναι απαραίτητη για την επιτυχία της δημιουργίας. Δυστυχώς η διαδικασία αυτή γενικώς απουσιάζει ή πραγματοποιείται ευκαιριακά και βραχυχρόνια με τις μικρομεσαίες, κυρίως, επιχειρήσεις να μην επωφελούνται από μια τέτοια διαδικασία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ελληνικής εμπειρίας είναι η περίπτωση της LEADERII (Koutsouris και Hatzantonis, 2002): η ίδρυση νέων επιχειρήσεων στηρίχτηκε στην ατομικιστική προσέγγιση και, στην όποια, επαγγελματική κατάρτιση παρασχέθηκε στους τελικούς επενδυτές. Παρ' όλη την υποστήριξη που παρασχέθηκε από τα στελέχη των ΟΤΔ προς τους επενδυτές, αφενός πολύ λίγες ήταν οι περιπτώσεις δικτύωσης μεταξύ των τελικών δικαιούχων ενώ στην περίπτωση των διακρατικών συνεργασιών δημιουργήθηκαν μόλις 5 κοινά επιχειρησιακά σχέδια.

Σύμφωνα με τον ILO (Sahlin, 1997) ένα τέτοιο πρόγραμμα πρέπει να έχει περισσότερο τα χαρακτηριστικά παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών (όπως π.χ. τα ΚΕΣΥ-Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης) παρά ενός τυπικού προγράμματος κατάρτισης. Ένα τέτοιου τύπου πρόγραμμα πρέπει:

α) Να ξεκινά από το άτομο και την επιχειρηματική του ιδέα παρά από γενικά σχέδια βιομηχανικής ανάπτυξης στην περιοχή ή τις ευκαιρίες που αναγνωρίζουν οι ειδικοί. β) Να έχει ως στόχο την ανάπτυξη από την πλευρά των ενδιαφερόμενων εφικτών και βιώσιμων προτάσεων. Η κατάρτιση πρέπει να καλύπτει τα κύρια στοιχεία του μάνατζμεντ τα οποία όμως θα εισάγονται σταδιακά καθώς η επιχειρηματική ιδέα ωριμάζει. Έτσι η ομάδα των μελλοντικών επιχειρηματιών αναπτύσσει τις ιδέες βήμα προς βήμα και ταυτόχρονα εξοικειώνεται με τα θέματα του μάνατζμεντ

γ) Να παρακινεί τους καταρτιζόμενους σε ενεργή συμμετοχή διαμέσου πρακτικών εργασιών

δ) Να έχει ως αποτέλεσμα ένα καλά σχεδιασμένο επιχειρηματικό σχέδιο για κάθε καταρτιζόμενο και μια λεπτομερή αίτηση επιδότησης - δανείου έτοιμη προς υποβολή στο σχετικό φορέα.

Αποτελέσματα μελετών σχετικά με την επιτυχημένη επιχειρηματική δράση στη γεωργία.

Σύμφωνα με τους Miller και Friesen(1982) η επιχειρηματικότητα είναι μια διαδικασία που ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα, την υπολογισμένη ανάληψη ρίσκου, καθώς και το σχεδιασμό με στόχο την αξιοποίηση ευκαιριών. Η διαδικασία δίνει τη δυνατότητα στην επιχείρηση να παρουσιάσει κέρδος με τον εντοπισμό ευκαιριών στην αγοράς και δημιουργώντας μοναδικούς συνδυασμούς των πόρων για την εκμετάλλευση των ευκαιριών αυτών (Jacobson, 1992).

Ο McElwee (2006) αναφέρει ότι, αν και η διαφοροποίηση είναι η πιο διαδεδομένη στρατηγική για τις εκμεταλλεύσεις, σύμφωνα με ερευνητικά ευρήματα η υψηλή εξειδίκευση μπορεί να είναι μια πιο κατάλληλη στρατηγική για την εξασφάλιση της επιβίωσης της γεωργικής εκμετάλλευσης. Δυστυχώς, το οικογενειακό αγρόκτημα πολλών γενεών κυριότητας μπορεί να είναι δεσμευμένο στη λογική του «έτσι γίνεται πάντα» και αυτό μειώνει τον επιχειρηματικό προσανατολισμό. Αγροτικές κοινωνίες και τοπικές ή περιφερειακές κυβερνήσεις μπορούν επίσης να παρεμποδίσουν καινοτόμες δράσεις που δεν εμπίπτουν στη λογική τους.

Η μεταστροφή των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων σε περισσότερο “επιχειρηματικές” καθώς οι ανάπτυξη στοχευμένων στρατηγικών που θα τους προσδώσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε συγκεκριμένες αγορές-στόχους, μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μετά από τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου επιχειρηματικού σχεδίου, βασικός πυλώνας του οποίου θα πρέπει να είναι η διεξοδική ανάλυση της αγοράς. Εφόσον αυτό ολοκληρωθεί και όλα τα στοιχεία είναι στη διάθεση του γεωργού μπορεί να αποφασίσει αν θα προχωρήσει σε οποιαδήποτε, επέκταση , τροποποίηση ή αλλαγή της δραστηριότητάς του.

Το επιχειρηματικό σχέδιο είναι αναγκαίο διότι προσδιορίζει μια σειρά από ερωτήματα πριν από κάθε νέο επιχειρηματικό εγχείρημα, πόσο μάλλον στη γεωργία η οποία ενέχει έναν αρκετά υψηλό βαθμό ρίσκου.

3. ΣΚΟΠΟΣ & ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη των χαρακτηριστικών των γεωργών-κτηνοτρόφων του Νομού Κορινθίας που συμμετείχαν στο πρόγραμμα «Νέων Αγροτών», η αξιολόγηση των προγραμμάτων κατάρτισης που παρακολούθησαν στο Κέντρο Γεωργικής Εκπαίδευσης (Κέντρο ‘ΔΗΜΗΤΡΑ’) και η διερεύνηση της αποτελεσματικότητας των εν λόγω καταρτίσεων στην καλλιέργεια ή ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος εκ μέρους των «νέων αγροτών» με σκοπό την εξέλιξή τους από αγρότες – παραγωγούς σε αγρότες – επιχειρηματίες.

Κατά συνέπεια, στην παρούσα μελέτη, σε γενικές γραμμές, διερευνώνται:

- ✓ Το προφίλ των ‘νέων αγροτών’ μέσω στοιχείων όπως δημογραφικά χαρακτηριστικά, οικογενειακό εισόδημα, χαρακτηριστικά εκμετάλλευσής τους, κλπ.

- ✓ Η άποψη των «νέων αγροτών» σχετικά με την κατάρτιση που παρακολούθησαν (βαθμός ικανοποίησης από αυτή, αποτελεσματικότητα, διάθεση για μελλοντική κατάρτιση)
- ✓ Η σημερινή στάση των «νέων αγροτών» απέναντι σε επιχειρηματικές δράσεις (τι θεωρούν επιχειρηματικότητα, αν έχουν ή σκοπεύουν να αναπτύξουν επιχειρηματική δράση μετά την κατάρτισή τους, πόσο συνέβαλλε η κατάρτιση στην εκδήλωση επιχειρηματικότητας).

Με την παρούσα εργασία επιχειρείται λοιπόν η συσχέτιση της κατάρτισης των «νέων αγροτών» με την εκδήλωση επιχειρηματικής δράσης από μέρος τους μέσω της διερεύνησης τόσο των απόψεων των ίδιων των νέων όσο και των πεπραγμένων των εκμεταλλεύσεών τους στα χρόνια που έχουν μεσολαβήσει από την περίοδο που παρακολούθησαν το πρόγραμμα κατάρτισης μέχρι και την περίοδο που συμμετείχαν στην έρευνα.

Το δείγμα της έρευνας επιλέχθηκε μεταξύ των νέων-νεανίδων του νομού Κορινθίας που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα των «Νέων Αγροτών» και έχουν παρακολουθήσει – υποχρεωτικά αφού η ένταξη τους στο παραπάνω πρόγραμμα το επιβάλλει – ένα πρόγραμμα κατάρτισης στο Κέντρο «Δήμητρα» (ΚΕ.Γ.Ε.). Στο νομό Κορινθίας κατά το χρονικό διάστημα 2014-2018 προγράμματα κατάρτισης στο πλαίσιο του προγράμματος των «Νέων Αγροτών» παρακολούθησαν 253 άτομα. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 50 άτομα (37 άντρες και 13 γυναίκες).

Για την υλοποίηση της έρευνας πραγματοποιήθηκαν οι εξής ενέργειες:

- Βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με την ιστορία της γεωργικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και την έννοια της επιχειρηματικότητας
- Σύνταξη ερωτηματολογίου συνεντεύξεων
- Στρωματοποιημένη τυχαία δειγματοληψία νέων αγροτών του νομού Κορινθίας που παρακολούθησαν προγράμματα γεωργικής κατάρτισης στο ΚΕΓΕ Κορινθίας στο διάστημα 2014 – 2018 . Σε σύνολο 253 ατόμων, λήφθηκε δείγμα της τάξης του 20%, δηλαδή 50 άτομα
- Επιτόπια έρευνα «νέων αγροτών» με προσωπική συνέντευξη
- Επεξεργασία δεδομένων με το στατιστικό πακέτο SPSS 24.0 for Windows
- Συγγραφή της μελέτης (Word XP for Windows).

Για τους σκοπούς της επιτόπιας έρευνας διαμορφώθηκε ειδικό ερωτηματολόγιο με άξονες:

- a) τα ατομικά και οικογενειακά χαρακτηριστικά των νέων γεωργών
- b) τα χαρακτηριστικά της εκμετάλλευσής τους,
- c) την αξιολόγηση των προγραμμάτων κατάρτισης

- d) το ρόλο των προγραμμάτων αυτών, ιδιαίτερα σε σχέση με την επιχειρηματική δράση των νέων γεωργών συγκριτικά με την προ κατάρτισης εποχής
- e) τη στάση τους απέναντι στην επιχειρηματικότητα και
- f) σχετικές πρακτικές / δραστηριότητες με την επιχειρηματικότητα

Η στατιστική ανάλυση των στοιχείων που συλλέχθηκαν με τα ερωτηματολόγια, πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS 24.0 for Windows. Σκοπός της ανάλυσης ήταν τόσο η καταγραφή της κατανομής των συχνοτήτων των απαντήσεων όσο και η εύρεση σχέσεων μεταξύ διαφόρων μεταβλητών. Για την ερμηνεία του βαθμού συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών, χρησιμοποιήθηκε η τεχνική Crosstabs (Πίνακες διπλής εισόδου).

Οι στατιστικές που χρησιμοποιήθηκαν για την ερμηνεία του βαθμού συσχέτισης μεταξύ δυο μεταβλητών (ισχυρές ή μη, με δεδομένο ότι οι σχέσεις είναι στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο 0,05 ή χαρακτηρίζονται ως έχουσες 'τάση συσχέτισης' όταν κυμαίνονται μεταξύ 0,05 και 0,1) ήταν οι κάτωθι.

Συντελεστής Gramer'sV: Το Gramer'sV παίρνει τιμές από 0,0 όταν δεν υπάρχει καμία σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών και 1 όταν υπάρχει τέλεια σχέση. Χρησιμοποιείται σε ορθογώνιους πίνακες διπλής εισόδου για ονομαστικές μεταβλητές.

Συντελεστής Phi: Η στατιστική αυτή προσομοιάζει με το Συντελεστή Gramer'sV και χρησιμοποιείται σε τετραγωνικούς πίνακες διπλής εισόδου.

Συντελεστής Kendall' stau-b / Kendall' stau-c: Χρησιμοποιούνται για τακτικές μεταβλητές (τετραγωνικούς ή ορθογώνιους πίνακες αντίστοιχα).

Για τιμές (values) των στατιστικών αυτών από 0,0 έως 0,3 η σχέση μεταξύ των μεταβλητών χαρακτηρίζεται ως πολύ ασθενής, από 0,3 έως 0,5 ως ασθενής, από 0,5 έως 0,7 ως ισχυρή και από 0,7 έως 1,0 ως πολύ ισχυρή.

5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Όπως προαναφέρθηκε, σκοπός της ανάλυσης ήταν τόσο η καταγραφή της κατανομής των συχνοτήτων των απαντήσεων (μεταβλητών) στα ερωτήματα που τέθηκαν στους «νέους αγρότες» όσο και η διαπίστωση σχέσεων μεταξύ διαφορετικών μεταβλητών. Για την ερμηνεία του βαθμού συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών χρησιμοποιήθηκαν οι πίνακες διπλής εισόδου (Crosstabs).

4.1 Μονομεταβλητή Ανάλυση

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι πίνακες κατανομής συχνοτήτων των μεταβλητών. Στους πίνακες της μονομεταβλητής ανάλυσης παρουσιάζονται επίσης οι σχετικές συχνότητες καθώς και το άθροισμα των σχετικών συχνοτήτων των υπό εξέταση μεταβλητών.

4.1.1. Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά «νέων αγροτών»

Πίνακας 4.1.1.1 Κατανομή δείγματος σε σχέση με το Φύλο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Άνδρας	37	74,0	74,0	74,0
	Γυναίκα	13	26,0	26,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 74% των συμμετεχόντων στην έρευνα «νέων αγροτών» ήταν άνδρες και το υπόλοιπο 26% γυναίκες.

Το σύνολο των ερωτηθέντων «νέων αγροτών» είναι 50.

Πίνακας 4.1.1.2 Κατανομή δείγματος σε σχέση με την Ηλικία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	23-30 ετών	13	26,0	26,0	26,0
	31-36 ετών	20	40,0	40,0	66,0
	37-45 ετών	17	34,0	34,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η ηλικία του 40% του δείγματος είναι μεταξύ 31-36 και του 34% μεταξύ 37-35, ενώ του υπόλοιπου 26% είναι μεταξύ 23-30.

Πίνακας 4.1.1.3 .Κατανομή δείγματος σε σχέση με το Επίπεδο Εκπαίδευσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Γυμνάσιο	5	10,0	10,0	10,0
	Λύκειο	17	34,0	34,0	44,0
	ΕΠΑΛ, ΤΕΕ, ΕΠΑΣ	8	16,0	16,0	60,0
	ΙΕΚ	10	20,0	20,0	80,0
	ΤΕΙ, ΑΕΙ	10	20,0	20,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το μισό δείγμα (50%) έχει ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση με το μεγαλύτερο αριθμό να έχει επιλέξει το γενικό λύκειο. Το 40% του δείγματος έχει συνεχίσει την εκπαίδευσή του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ή σε κάποιο ΙΕΚ. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα 10% του δείγματος έχει ολοκληρώσει μόνο την υποχρεωτική εκπαίδευση.

4.1.2. Στοιχεία σχετικά με την απασχόληση και την γεωργική εκμετάλλευση

Πίνακας 4.1.2.1.Αρχηγός εκμετάλλευσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	45	90,0	90,0	90,0
	ΟΧΙ	5	10,0	10,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 90% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι είναι αρχηγός ο/η ίδιος-α την εκμετάλλευση, Ενώ το 10% ότι δεν είναι αρχηγός της εκμετάλλευσης.

Πίνακας 4.1.2.2 .Νομική ευθύνη εκμετάλλευσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2014	37	74,0	74,0	74,0
	ΑΛΛΟ	13	26,0	26,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (74%) ανέλαβε την νομική ευθύνη της εκμετάλλευσης το 2014 που ξεκίνησε και το πρόγραμμα κατάρτισης. Το υπόλοιπο 26% έχει τη νομική ευθύνη της εκμετάλλευσης πριν το 2014.

Πίνακας 4.1.2.3 .Λήψη αποφάσεων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εγώ	38	76,0	76,0	76,0
	Άλλο	12	24,0	24,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 76% των ερωτώμενων δήλωσε ότι παίρνουν οι ίδιοι τις αποφάσεις για την εκμετάλλευσή τους. Το υπόλοιπο 24% δήλωσε ότι οι αποφάσεις παίρνονται με κάποιο άλλο τρόπο, δηλαδή είτε συναποφασίζει με κάποιο μέλος της οικογένειας (σύζυγος, πατέρας) , είτε ακολουθεί διαφορετικό τρόπο λήψης αποφάσεων.

Πίνακας 4.1.2.4 . Τρόπος λήψης αποφάσεων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μετά από κάποια μελέτη	35	70,0	70,0	70,0
	Άλλο	15	30,0	30,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Όσον αφορά στον τρόπο με τον οποίο λαμβάνουν συνήθως τις αποφάσεις τους, οι περισσότεροι (70%) δήλωσαν ότι τις λαμβάνουν σύμφωνα με τα αποτελέσματα κάποιας σχετικής μελέτης. Το 30% δήλωσε κάποιο άλλη τρόπο λήψης των αποφάσεων, όπως είναι το ένστικτο και η συζήτηση με άλλους.

Πίνακας 4.1.2.5 . Επιθυμία ενασχόλησης με τη γεωργία μετά το σχολείο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	24	48,0	48,0	48,0
	OXI	26	52,0	52,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η ενασχόληση με τη γεωργία μετά το σχολείο δεν ήταν επιθυμία του μεγαλύτερου μέρους (52%) του δείγματος όμως δεδομένου ότι η διαφορά με όσους επέλεξαν (48%) τη γεωργία απευθείας μετά το σχολείο δεν είναι μεγάλη μπορεί να θεωρηθεί ότι το δείγμα είναι μοιρασμένο.

Πίνακας 4.1.2.6 . Απασχόληση σε άλλη εργασία μετά στο σχολείο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	38	76,0	76,0	76,0
	OXI	12	24,0	24,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Ο μεγαλύτερος αριθμός των ερωτηθέντων (38 άτομα) απάντησε ότι μετά το σχολείο απασχολήθηκε σε κάποιο άλλο επάγγελμα, σε αντίθεση με το 24% που ασχολήθηκε απευθείας με την γεωργία-κτηνοτροφία.

Πίνακας 4.1.2.7 . Διαμονή σε άλλο τόπο για περισσότερο από έξι μήνες

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	23	46,0	46,0	46,0
	OXI	27	54,0	54,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες (54%) δεν έχουν διαμείνει σε άλλη περιοχή εκτός του τόπου καταγωγής τους και διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών. Το 46% έχει διαμείνει σε άλλο τόπο για πάνω από έξι μήνες.

Πίνακας 4.1.2.8 . Λόγος διαμονής σε άλλο τόπο για περισσότερο από έξι μήνες

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	27	54,0	54,0	54,0
ΣΠΟΥΔΕΣ/ΔΟΥΛΕΙΑ	19	38,0	38,0	92,0
ΑΛΛΟ	4	8,0	8,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

Το μεγαλύτερο ποσοστό όσων έχουν διαμείνει σε άλλο τόπο για πάνω από 6 μήνες ήταν για σπουδές ή δουλειά.

Πίνακας 4.1.2.9 . Λόγος απασχόλησης με την Γεωργία-Κτηνοτροφία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Έχω γεωργική καταγωγή	33	66,0	66,0	66,0
Άλλο	17	34,0	34,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

Ως βασικό λόγο ενασχόλησης με την Γεωργία-κτηνοτροφία, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (66%) δήλωσε την γεωργική του καταγωγή. Το υπόλοιπο 34% δήλωσε κάποιο άλλο λόγο όπως είναι η απόκτηση μεγάλης κτηματικής περιουσίας από συγγενικά του άτομα, η αδυναμία εύρεσης άλλης εργασίας και το καλύτερο εισόδημα που κατά την άποψή τους προσφέρει το συγκεκριμένο επάγγελμα.

Πίνακας 4.1.2.10 . Λόγοι εκτίμησης της απασχόλησης στη Γεωργία-Κτηνοτροφία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανεξαρτησία στη δουλειά μου	27	54,0	54,0	54,0
	Άλλο	23	46,0	46,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Αυτό που οι περισσότεροι (54%) εκτιμούν στο επάγγελμά τους είναι η ανεξαρτησία στη δουλειά τους. Το 46% δήλωσε κάποιο άλλο λόγο όπως είναι οι οικονομικές απολαβές, η απόλαυση της εργασίας στη φύση, η πιο υγιεινή ζωή και το αίσθημα της δημιουργίας.

Πίνακας 4.1.2.11. Τάση εγκατάλειψης της γεωργίας / κτηνοτροφίας για άλλη εργασία με τις ίδιες απολαβές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	16	32,0	32,0	32,0
	ΟΧΙ	34	68,0	68,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 68% του δείγματος δήλωσε ότι δεν θα εγκατέλειπε τη γεωργία/κτηνοτροφία για κάποιο άλλο επάγγελμα που θα του έδινε το αντίστοιχο εισόδημα. Το 32% από την άλλη διατίθεται να την εγκαταλείψει για κάποιο άλλο επάγγελμα με αντίστοιχες απολαβές.

Πίνακας 4.1.2.12. Επιθυμία διαμονής αλλού

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	6	12,0	12,0	12,0
	ΟΧΙ	37	74,0	74,0	86,0
	ΔΕΝ ΞΕΡΩ	7	14,0	14,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 74% του δείγματος δεν διατίθεται να εγκαταλείψει το χωριό όπου διαμένει και εργάζεται, το 14% δηλώνει ότι στη δεδομένη στιγμή των συνεντεύξεων δεν ήξερε εάν θα ήθελε να μετακινηθεί, ενώ μόλις ο 12% δήλωσε ότι θα ήθελε να ζήσει κάπου αλλού.

Πίνακας 4.1.2.13. Τόπος προορισμού αν είχε την ευκαιρία να φύγει

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Σε κοντινό χωριό	12	24,0	24,0	24,0
	Σε κοντινή πόλη	7	14,0	14,0	38,0
	Σε άλλη περιφέρεια	2	4,0	4,0	42,0
	Στην Αθήνα/Θεσσαλονίκη	6	12,0	12,0	54,0
	Στο εξωτερικό	23	46,0	46,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Αν είχαν την ευκαιρία να φύγουν από την περιοχή τους για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα το 46% δήλωσε ότι θα πήγαινε στο εξωτερικό, το 24% σε κάποιο άλλο κοντινό χωριό, το 14% σε κάποια κοντινή πόλη και το 12% στην Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη. Τέλος, το 4% απάντησε ότι θα μετακινούνταν σε άλλη περιφέρεια.

Πίνακας 4.1.2.14. Λόγοι φυγής

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	16	32,0	32,0	32,0
Για άλλη καλλιέργεια	1	2,0	2,0	34,0
Για να βρω ευκαιρίες σε καλλιεργήσιμα κτήματα	1	2,0	2,0	36,0
Για να γνωρίσω νέα πράγματα	1	2,0	2,0	38,0
Για να γνωρίσω τις αγορές	1	2,0	2,0	40,0
Για να είμαι κοντά στους δικούς μου	4	8,0	8,0	48,0
Δεν έχω κάποια δέσμευση	1	2,0	2,0	50,0
Διακοπές	1	2,0	2,0	52,0
Εμπειρία	8	16,0	16,0	68,0
Έχω συγγενείς	1	2,0	2,0	70,0
Καλύτερο επίπεδο	7	14,0	14,0	84,0
Λόγω συνήθειας	2	4,0	4,0	88,0
Μου αρέσει η Αμερική	1	2,0	2,0	90,0
Περισσότερες ευκαιρίες	1	2,0	2,0	92,0
Περισσότερες ευκαιρίες & επιλογές	3	6,0	6,0	98,0
Σπουδές	1	2,0	2,0	100,0
Total	50	100,0	100,0	

Οι λόγοι για τους οποίους θα επέλεγε κάποιος από τους ερωτώμενους να αφήσει τον τόπο ποικίλουν, με τα μεγαλύτερα ποσοστά να συγκεντρώνονται στην απόκτηση εμπειριών (16%) και στο καλύτερο επίπεδο διαβίωσης (14%).

Πίνακας 4.1.2.15. Κύρια πηγή οικογενειακού εισοδήματος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Γ-Κ	48	96,0	96,0	96,0
	Τουρισμός-αγροτουρισμός	2	4,0	4,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Για το 96% του δείγματος κύρια πηγή του εισοδήματος αποτελεί η γεωργία/κτηνοτροφία. Μόλις ένα 4% έχει κύριο εισόδημα από τον τουρισμό-αγροτουρισμό.

Πίνακας 4.1.2.16. Ύψος ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	<=12.000	36	72,0	72,0	72,0
	>12.000	14	28,0	28,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα του 72% του δείγματος είναι μικρότερο ή ίσο με 12.000 ευρώ. Για το υπόλοιπο 28% του δείγματος το εισόδημα ξεπερνάει τις 12.000 ευρώ ετησίως.

Πίνακας 4.1.2.17. Βαθμός ικανοποίησης από το εισόδημα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	16	32,0	32,0	32,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	34	68,0	68,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 68% είναι μέτρια έως πάρα πού ικανοποιημένο από το εισόδημά του, ενώ το 32% είναι καθόλου έως λίγο ικανοποιημένο.

Πίνακας 4.1.2.18. Μέλη της οικογένειας που απασχολούνται ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 ΑΤΟΜΟ	32	64,0	64,0	64,0
	2 ΑΤΟΜΑ ΚΑΙ ΠΑΝΩ	18	36,0	36,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 64% των ερωτηθέντων απασχολεί 1 μέλος της οικογένειάς του ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευσή του. Το υπόλοιπο 36% έχει 2 και πάνω μέλη της οικογένειάς του ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευσή του.

Πίνακας 4.1.2.19. Μέλη της οικογένειας που απασχολούνται ως εποχικό προσωπικό στην εκμετάλλευση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 ΑΤΟΜΑ	19	38,0	38,0	38,0
	1 ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ ΠΑΝΩ	31	62,0	62,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 62% του δείγματος απασχολεί ως εποχικό προσωπικό στην εκμετάλλευσή του από 1 και πάνω μέλη της οικογένειάς του. Το 38% δεν απασχολεί κανένα μέλος της οικογένειάς του ως εποχικό προσωπικό.

Πίνακας 4.1.2.20. Μισθωτοί που απασχολούνται ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 ΑΤΟΜΑ	25	50,0	50,0	50,0
	1 ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ ΠΑΝΩ	25	50,0	50,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 50% του δείγματος δεν απασχολεί κανένα μισθωτό ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευσή του, ενώ το υπόλοιπο 50% απασχολεί από 1 άτομο και πάνω.

Πίνακας 4.1.2.21. Μισθωτοί που απασχολούνται ως εποχικό προσωπικό στην εκμετάλλευση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 ΑΤΟΜΑ	22	44,0	44,0	44,0
	1 ΑΤΟΜΟ	15	30,0	30,0	74,0
	2 ΑΤΟΜΑ ΚΑΙ ΠΑΝΩ	13	26,0	26,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 44% των ερωτηθέντων δεν απασχολεί κανένα άτομο ως εποχικό προσωπικό ενώ το 30% προσλαμβάνει 1 άτομο. Το 26% προσλαμβάνει από 2 άτομα και πάνω ως εποχικό προσωπικό στην εκμετάλλευσή του.

Πίνακας 4.1.2.22. Κριτήρια επιλογής προσωπικού

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Εξειδίκευση	17	34,0	34,0	34,0
	Διαθεσιμότητα	11	22,0	22,0	56,0
	Μεροκάματο	13	26,0	26,0	82,0
	Άλλο	9	18,0	18,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 34% επιλέγει το προσωπικό που θα προσλάβει σύμφωνα με την εξειδίκευση που έχουν σε σχέση με την εκμετάλλευσή του, το 26% επιλέγει σύμφωνα με το ύψος του ημερομισθίου και το 22% σύμφωνα με τη διαθεσιμότητα.

Πίνακας 4.1.2.23. Συνολική ιδιόκτητη έκταση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 στρέμματα	22	44,0	44,0	44,0
	<=50 στρεμμάτων	22	44,0	44,0	88,0
	>50 στρεμμάτων	6	12,0	12,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 44% των «νέων αγροτών» δεν έχει ιδιόκτητα στρέμματα, άλλο ένα 44% έχει από 1 έως 50 στρέμματα εκμεταλλεύσιμης γης και το 12% έχει πάνω από 50 στρέμματα ιδιόκτητα.

Πίνακας 4.1.2.24. Συνολική ενοικιαζόμενη έκταση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 στρέμματα	4	8,0	8,0	8,0
	<=50 στρεμμάτων	43	86,0	86,0	94,0
	>50 στρεμμάτων	3	6,0	6,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 86% των «νέων αγροτών» έχει από 1 έως 50 στρέμματα ενοικιαζόμενα στρέμματα, το 8% δεν νοικιάζει στρέμματα και το υπόλοιπο 6% νοικιάζει πάνω από 50 στρέμματα.

Πίνακας 4.1.2.25. Συνολικός αριθμός ιδιόκτητων αγροτεμαχίων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 αγροτεμάχια	22	44,0	44,0	44,0
	1-10 αγροτεμάχια	22	44,0	44,0	88,0
	>11 αγροτεμάχια	6	12,0	12,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 44% των «νέων αγροτών» δεν έχουν ιδιότητα αγροτεμάχια, το 44% έχει από 1-10 αγροτεμάχια και το υπόλοιπο 12% έχει πάνω από 11 αγροτεμάχια.

Πίνακας 4.1.2.26. Συνολικός αριθμός ενοικιαζόμενων αγροτεμαχίων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 αγροτεμάχια	4	8,0	8,0	8,0
	1-10 αγροτεμάχια	36	72,0	72,0	80,0
	>11 αγροτεμάχια	10	20,0	20,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 72% των «νέων αγροτών» διαθέτει από 1-10 ενοικιαζόμενα αγροτεμάχια, το 20% έχει πάνω από 11 αγροτεμάχια και το υπόλοιπο 8% δεν έχει ενοικιαζόμενα αγροτεμάχια.

Πίνακας 4.1.2.27. Συνολική έκταση ελαιοκομικών καλλιεργειών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 στρέμματα	9	18,0	18,0	18,0
	1-50 στρέμματα	37	74,0	74,0	92,0
	51-100 στρέμματα	4	8,0	8,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 74% των «νέων αγροτών» έχει καλλιέργεια ελιάς από 1-50 στρέμματα, το 18% δεν έχει και το υπόλοιπο 8% έχει από 51-100 στρέμματα.

Πίνακας 4.1.2.28 Τύπος ελαιοκομικής καλλιέργειας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμβατική	33	66,0	80,5	80,5
	Ολοκληρωμένη	6	12,0	14,6	95,1
	Βιολογική	2	4,0	4,9	100,0
	Total	41	82,0	100,0	
Missing	System	9	18,0		
Total		50	100,0		

Το 80,5% των ελαιοκομικών καλλιεργειών είναι συμβατικού τύπου, το 14,6% ολοκληρωμένες και μόλις το 4,9% βιολογικές.

Πίνακας 4.1.2.29. Συνολική έκταση αμπελώνων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 στρέμματα	11	22,0	22,0	22,0
	1-50 στρέμματα	39	78,0	78,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 78% των «νέων αγροτών» έχει αμπελώνες από 1-50 στρέμματα και το υπόλοιπο 22% δεν έχει αμπελώνες.

Πίνακας 4.1.2.30 Τύπος καλλιέργειας αμπελώνων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμβατική	32	64,0	82,1	82,1
	Βιολογική	7	14,0	17,9	100,0
	Total	39	78,0	100,0	
Missing	System	11	22,0		
Total		50	100,0		

Το 82,1% των αμπελώνων είναι συμβατικού τύπου και το 17,9% είναι βιολογικές καλλιέργειες.

Πίνακας 4.1.2.31. Συνολική έκταση δενδροκομικών καλλιεργειών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 στρέμματα	17	34,0	34,0	34,0
	1-50 στρέμματα	33	66,0	66,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 66% των «νέων αγροτών» έχει δέντρωνες (Πορτοκαλιές, Λεμονιές, Μανταρινιές, Γκρέιπφρουτ, Αχλαδιές, Καρυδιές) από 1-50 στρέμματα και το υπόλοιπο 34% δεν έχει δενδροκομικές καλλιέργειες.

Πίνακας 4.1.2.32 Τύπος δενδροκομικής καλλιέργειας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμβατική	33	66,0	100,0	100,0
Missing	System	17	34,0		
	Total	50	100,0		

Οι δενδροκομικές καλλιέργειες είναι μόνο συμβατικού τύπου.

4.1.3. Επιπρόσθετες δραστηριότητες

Πίνακας 4.1.3.1. Απασχόληση εκτός από την παραγωγή-εκτροφή

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΤΙΠΟΤΑ ΑΛΛΟ	24	48,0	48,0	48,0
	Εμπορία	19	38,0	38,0	86,0
	Άλλο	7	14,0	14,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 48% των ερωτηθέντων δεν ασχολούνται με κάτι άλλο πέραν της παραγωγής-εκτροφής. Το 38% ασχολείται με την εμπορία των προϊόντων που καλλιεργούν ενώ το 14% του δείγματος έχει και άλλη δραστηριότητα (μεταποίηση, συσκευασία, άλλο).

Πίνακας 4.1.3.2. Πώληση προϊόντων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΑΛΛΟ	24	48,0	48,0	48,0
	ΕΜΠΟΡΟ/ΛΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ	26	52,0	52,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 52% πουλάει τα προϊόντα του σε κάποιο έμπορο ή στην λαϊκή αγορά. Το 48% πουλάει τα προϊόντα του αλλού.

Πίνακας 4.1.3.3. Μελλοντική ενασχόληση με την ολοκληρωμένη Γεωργία-κτηνοτροφία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	14	28,0	28,0	28,0
	ΟΧΙ	27	54,0	54,0	82,0
	ΔΕΝ ΞΕΡΩ ΤΙ ΕΙΝΑΙ	9	18,0	18,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 54% των «νέων αγροτών» δεν έχουν πρόθεση ενασχόλησης με την ολοκληρωμένη γεωργία / κτηνοτροφία, το 28% θέλουν να ασχοληθούν και το υπόλοιπο 18% δεν γνωρίζουν τι είναι η ολοκληρωμένη γεωργία / κτηνοτροφία.

Πίνακας 4.1.3.4. Λόγοι μη ενασχόλησης με την ολοκληρωμένη Γεωργία-κτηνοτροφία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΔΕΝ ΜΕ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ	16	32,0	59,3	59,3
	ΔΕ ΜΕ ΣΥΜΦΕΡΕΙ	7	14,0	25,9	85,2
	ΑΛΛΟ	4	8,0	14,8	100,0
	Total	27	54,0	100,0	
Missing	System	23	46,0		
Total		50	100,0		

Από τους 27 που δήλωσαν ότι δεν σκοπεύουν να ασχοληθούν με την ολοκληρωμένη γεωργία-κτηνοτροφία το 59,3% δήλωσε σαν λόγο το ότι δεν ενδιαφέρεται και το 25,9% δήλωσε ότι δεν το συμφέρει να ασχοληθεί.

Πίνακας 4.1.3.5 . Μελλοντική ενασχόληση με τη βιολογική Γεωργία-κτηνοτροφία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	15	30,0	30,0	30,0
	ΟΧΙ	31	62,0	62,0	92,0
	ΔΕΝ ΞΕΡΩ ΤΙ ΕΙΝΑΙ	4	8,0	8,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 62% των «νέων αγροτών» δεν έχουν πρόθεση ενασχόλησης με την βιολογική γεωργία / κτηνοτροφία, το 30% θέλουν να ασχοληθούν και το υπόλοιπο 8% δεν ξέρουν τι είναι η βιολογική γεωργία / κτηνοτροφία.

Πίνακας 4.1.3.6. Λόγοι μη ενασχόλησης με τη βιολογική Γεωργία-κτηνοτροφία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΔΕΝ ΜΕ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ	8	16,0	25,8	25,8
	ΔΕ ΜΕ ΣΥΜΦΕΡΕΙ	16	32,0	51,6	77,4
	ΑΛΛΟ	7	14,0	22,6	100,0
	Total	31	62,0	100,0	
Missing	System	19	38,0		
Total		50	100,0		

Από τους 31 που δήλωσαν ότι δεν σκοπεύουν να ασχοληθούν με την βιολογική γεωργία-κτηνοτροφία το 51,6% δήλωσε ότι δεν το συμφέρει να ασχοληθεί και το 25,8% δήλωσε σαν λόγο το ότι δεν ενδιαφέρεται.

Πίνακας 4.1.3.7. Πραγματοποίηση σχεδίων βελτίωσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	20	40,0	40,0	40,0
	ΟΧΙ	30	60,0	60,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 60% των «νέων αγροτών» δεν έχει κάνει κάποιο σχέδιο βελτίωσης και το υπόλοιπο 40% έχει κάνει.

Πίνακας 4.1.3.8. Γνώση Κανόνων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	38	76,0	76,0	76,0
	ΟΧΙ	12	24,0	24,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 76% των «νέων αγροτών» δήλωσε πως έχει γνώση Κανόνων Ορθής Γεωργικής Παραγωγής και το υπόλοιπο 24% δεν έχει.

Πίνακας 4.1.3.9. Εφαρμογή Κανόνων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	24	48,0	48,0	48,0
	Μερικές φορές	14	28,0	28,0	76,0
	ΟΧΙ	12	24,0	24,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Από το 76% των «νέων αγροτών» που απάντησαν θετικά στην προηγούμενη ερώτηση, το 48% δήλωσε πως εφαρμόζει τους κανόνες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής και το 28% ότι τους εφαρμόζει μερικές φορές.

4.1.4. Κατάρτιση στο πλαίσιο του προγράμματος «Νέων Αγροτών»

Πίνακας 4.1.4.1. Πηγή ενημέρωσης σχετικά με τη κατάρτιση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διεύθυνση Γεωργίας/ΚΕΓΕ	23	46,0	46,0	46,0
	Ιδιώτης γεωπόνος	17	34,0	34,0	80,0
	Άλλο	10	20,0	20,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 46% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ενημερώθηκε για το πρόγραμμα κατάρτισης από τη Διεύθυνση Γεωργίας/ΚΕΓΕ, το 34% από τον ιδιώτη γεωπόνο της περιοχής του και το υπόλοιπο 20% από άλλη πηγή.

Πίνακας 4.1.4.2. Επιλογή αντικειμένου επιμόρφωσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	23	46,0	46,0	46,0
	OXI	27	54,0	54,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 54% δήλωσε πως δεν επέλεξε το αντικείμενο της επιμόρφωσής του, ενώ το υπόλοιπο 46% επέλεξε το αντικείμενο της επιμόρφωσης.

Πίνακας 4.1.4.3. Οικιοθελής παρακολούθηση μελλοντικού προγράμματος κατάρτισης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	36	72,0	72,0	72,0
	OXI	14	28,0	28,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 72% απάντησε ότι θα παρακολουθούσε το πρόγραμμα ακόμα και αν δεν ήταν υποχρεωτικό, ενώ το 28% όχι.

Πίνακας 4.1.4.4. Επίπεδο ενημέρωσης σχετικά με το αντικείμενο εργασίας τους

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	7	14,0	14,0	14,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	43	86,0	86,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 86% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι έμαθε πράγματα σχετικά με το αντικείμενό του από μέτρια έως πάρα πολύ ενώ το 14% από καθόλου έως λίγο.

Πίνακας 4.1.4.5. Βαθμός ικανοποίησης από εκπαιδευτές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μέτρια	3	6,0	6,0	6,0
	Αρκετά-Πάρα Πολύ	47	94,0	94,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η συντριπτική πλειοψηφία (94%) των ερωτηθέντων είναι από αρκετά έως πάρα πολύ ικανοποιημένοι από τους εκπαιδευτές του προγράμματος κατάρτισης. Μόλις 3 ερωτηθέντες δήλωσαν μέτρια ικανοποιημένοι, ενώ κανένας από καθόλου έως λίγο.

Πίνακας 4.1.4.6. Βαθμός ικανοποίησης από πρακτική άσκηση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	12	24,0	24,0	24,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	38	76,0	76,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 76% του δείγματος είναι από μέτρια έως πάρα πολύ ικανοποιημένο από την πρακτική άσκηση που έκανε στο πλαίσιο του προγράμματος και το 24% από καθόλου έως λίγο ικανοποιημένο.

Πίνακας 4.1.4.7. Βαθμός ικανοποίησης από τη θεματολογία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	5	10,0	10,0	10,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	45	90,0	90,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 90% του δείγματος είναι από μέτρια έως πάρα πολύ ικανοποιημένο από τη θεματολογία του προγράμματος ενώ μόλις το 10% από καθόλου έως λίγο ικανοποιημένο.

Πίνακας 4.1.4.8. Βαθμός ικανοποίησης από τη διάρκεια της επιμόρφωσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	4	8,0	8,0	8,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	46	92,0	92,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 92% του δείγματος είναι από μέτρια έως πάρα πολύ ικανοποιημένο από τη διάρκεια της επιμόρφωσης και μόλις το 8% εμφανίζεται από καθόλου έως λίγο ικανοποιημένο.

Πίνακας 4.1.4.9. Βαθμός ικανοποίησης από το πρόγραμμα συνολικά

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	4	8,0	8,0	8,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	46	92,0	92,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 92% του δείγματος είναι από μέτρια έως πάρα πολύ ικανοποιημένο από τη διάρκεια της επιμόρφωσης ενώ μόλις το 8% από καθόλου έως λίγο ικανοποιημένο.

Πίνακας 4.1.4.10. Εφαρμογή γνώσεων που πήρες από το πρόγραμμα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	17	34,0	34,0	34,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	33	66,0	66,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 66% των ερωτηθέντων δήλωσε πως εφάρμοσε πράγματα που έμαθε στο πρόγραμμα από μέτρια έως πάρα πολύ ενώ το 34% από καθόλου έως λίγο.

Πίνακας 4.1.4.11. Λόγοι μη εφαρμογής γνώσεων από το πρόγραμμα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δεν άκουσα κάτι καινούργιο	6	12,0	35,3	35,3
	Ήταν άσχετα με το αντικείμενό μου	4	8,0	23,5	58,8
	Χρειαζόμουν υποδομή για να εφαρμόσω	4	8,0	23,5	82,4
	Δεν είχα πρακτικές γνώσεις για να εφαρμόσω	1	2,0	5,9	88,2
	Δεν είχα το απαραίτητο κεφάλαιο	2	4,0	11,8	100,0
	Total	17	34,0	100,0	
Missing	System	33	66,0		
Total		50	100,0		

Από τα 17 άτομα που δεν εφάρμοσαν τις γνώσεις που πήραν από το πρόγραμμα το 35,3% δήλωσε ότι δεν το έκανε διότι δεν άκουσε κάτι καινούργιο, το 23,5% διότι ήταν άσχετες με το αντικείμενό του, το 23,5% διότι χρειαζόταν επιπλέον υποδομή, το 11,8% διότι δεν είχε το απαραίτητο κεφάλαιο και το 5,9% ότι δεν είχε τις πρακτικές γνώσεις για την όποια εφαρμογή.

Πίνακας 4.1.4.12. Συμβολή της κατάρτισης στην αύξηση εισοδήματος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	24	48,0	48,0	48,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	26	52,0	52,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Για το 52% του δείγματος δήλωσε πως η κατάρτιση συνέβαλε στην αύξηση του εισοδήματός του από μέτρια έως πάρα πολύ ενώ για το 48% από καθόλου έως λίγο.

Πίνακας 4.1.4.13. Μελλοντική εφαρμογή γνώσεων από το πρόγραμμα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	19	38,0	38,0	38,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	31	62,0	62,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 62% του δείγματος σκοπεύει να εφαρμόσει τις γνώσεις που πήρε από το πρόγραμμα από μέτρια έως πάρα πολύ. Το υπόλοιπο 38% από καθόλου έως λίγο.

Πίνακας 4.1.4.14. Συμβολή της κατάρτισης στη μελλοντική αύξηση εισοδήματος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	15	30,0	30,0	30,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	35	70,0	70,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 70% πιστεύει, από μέτρια έως πάρα πολύ, ότι η κατάρτιση θα το βοηθήσει μελλοντικά να αυξήσει το εισόδημά του. Το 30% δεν το πιστεύει αυτό ή το πιστεύει λίγο.

Πίνακας 4.1.4.15. Βελτίωση θέσης εκπαιδευόμενων μετά την κατάρτιση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	31	62,0	62,0	62,0
	Στην ίδια	19	38,0	38,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 62% των «νέων αγροτών» θεωρεί ότι βελτίωσε τη θέση του σε σχέση με τους άλλους γεωργούς-κτηνοτρόφους μετά την εκπαίδευση. Από την άλλη, το 38% θεωρεί ότι είναι στην ίδια κατάσταση με τους άλλους γεωργούς-κτηνοτρόφους.

Πίνακας 4.1.4.16. Πλεονεκτική θέση ερωτηθέντων λόγω των νέων πληροφοριών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	32	64,0	64,0	64,0
	ΟΧΙ	8	16,0	16,0	80,0
	ΔΕΝ ΞΕΡΩ	10	20,0	20,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 64% του δείγματος πιστεύει ότι απέκτησε αρκετές γνώσεις ώστε να βρίσκεται σε καλύτερη κατάσταση από τους άλλους γεωργούς που έχουν τις ίδιες δυνατότητες, το 20% δεν ξέρει αν ισχύει αυτό και το 16% δεν πιστεύει κάτι τέτοιο.

Πίνακας 4.1.4.17. Τρόπος παρακολούθησης λογιστικών εκμετάλλευσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Τα κρατάω στο μυαλό μου	4	8,0	8,0	8,0
	Κρατάω πρόχειρες σημειώσεις	24	48,0	48,0	56,0
	Συμπληρώνω λογιστικά βιβλία	22	44,0	44,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 48% των ερωτηθέντων δεν κρατάει λογιστικά βιβλία αλλά πρόχειρες σημειώσεις. Το 44% κρατάει λογιστικά βιβλία και ένα 8% απλά «τα κρατάει στο μυαλό του».

Πίνακας 4.1.4.18. Βαθμός ενημέρωσης σε ότι αφορά στα λογιστικά θέματα κατά την κατάρτιση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	20	40,0	40,0	40,0
	ΕΤΣΙ ΚΙ ΕΤΣΙ	17	34,0	34,0	74,0
	ΟΧΙ	13	26,0	26,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 40% δήλωσε πως έμαθε να τηρεί σωστά τα λογιστικά του βιβλία κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσης, το 34% πως έμαθε «έτσι κι έτσι» πώς να τηρεί σωστά τα λογιστικά του βιβλία ενώ το 26% δήλωσε πως δεν έμαθε.

Πίνακας 4.1.4.19. Σημαντικότητα λογιστικών γνώσεων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	40	80,0	80,0	80,0
	ΕΤΣΙ ΚΙ ΕΤΣΙ	5	10,0	10,0	90,0
	ΟΧΙ	5	10,0	10,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 80% πείστηκε ότι είναι απαραίτητο να τηρεί συστηματικά τα λογιστικά βιβλία της εκμετάλλευσής του. Το υπόλοιπο 20% μοιράζεται μεταξύ αυτών που πείστηκαν «έτσι κι έτσι» και αυτών που δεν πείστηκαν.

Πίνακας 4.1.4.20.Επιθυμία συνεχούς επικοινωνίας με εκπαιδευτές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	43	86,0	86,0	86,0
	ΟΧΙ	7	14,0	14,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η πλειοψηφία του δείγματος (86%) απάντησε θετικά στο αν θα ήθελε να έχει συνεχή επικοινωνία με τους εκπαιδευτές που προγράμματος. Μόνο 7 άτομα (14%) απάντησε αρνητικά.

Πίνακας 4.1.4.21. Γνώση πηγών πληροφόρησης για την επίλυση επαγγελματικών προβλημάτων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	46	92,0	92,0	92,0
	ΟΧΙ	4	8,0	8,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η πλειοψηφία του δείγματος (92%) δήλωσε ότι μετά την κατάρτιση ξέρει που να απευθυνθεί για θέματα που τον/την απασχολούν. Μόνο 4 άτομα (8%) απάντησαν αρνητικά.

Πίνακας 4.1.4.22. Παράμετροι για την παρακολούθηση κατάρτισης επί πληρωμή

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Η χρονική διάρκεια	9	18,0	18,0	18,0
	Η εποχή που πραγματοποιείται	13	26,0	26,0	44,0
	Τον τόπο διεξαγωγής	1	2,0	2,0	46,0
	Θέματα	5	10,0	10,0	56,0
	Αναλογία θεωρίας-πράξης	9	18,0	18,0	74,0
	Προσδοκώμενα αποτελέσματα	13	26,0	26,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η πλειοψηφία του δείγματος δήλωσε ότι εάν θα πλήρωνε για να παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα κατάρτισης τα κύρια κριτήρια θα ήταν η εποχή (26%) στην οποία θα πραγματοποιούνταν και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα (26%). Άλλα κριτήρια αποτελούν η χρονική διάρκεια της κατάρτισης και η αναλογία θεωρίας – πράξης (18% εκάστη), η θεματολογία (10%) και ο τόπος διεξαγωγής (2%).

Πίνακας 4.1.4.23. Δωρεάν προγράμματα κατάρτισης από το κράτος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	46	92,0	92,0	92,0
	ΙΣΩΣ	4	8,0	8,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 92% θεωρεί ότι το κράτος πρέπει να οργανώνει δωρεάν προγράμματα κατάρτισης και το 8% ότι «ίσως θα έπρεπε».

Πίνακας 4.1.4.24. Πρόθεση παρακολούθησης δωρεάν προγραμμάτων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	33	66,0	66,0	66,0
	ΙΣΩΣ	17	34,0	34,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 66% δήλωσε ότι θα παρακολουθούσε κάποιο άλλο πρόγραμμα κατάρτισης δωρεάν και το 34% ότι «ίσως».

Πίνακας 4.1.4.25. Σημασία πληροφοριών για νέες καλλιέργειες

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	18	36,0	36,0	36,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	32	64,0	64,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 64% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τις νέες καλλιέργειες είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.26. Σημασία πληροφοριών για βιολογική γεωργία/κτηνοτροφία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	34	68,0	68,0	68,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	16	32,0	32,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 34% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τη βιολογική γεωργία/κτηνοτροφία είναι από καθόλου έως μέτρια σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.27. Σημασία πληροφοριών για νέες καλλιεργητικές τεχνικές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	19	38,0	38,0	38,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	31	62,0	62,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 62% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τις νέες καλλιεργητικές τεχνικές είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.28. Σημασία πληροφοριών φυτοφάρμακα/λιπάσματα/σιτηρέσια

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	9	18,0	18,0	18,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	41	82,0	82,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 82% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τα φυτοφάρμακα/ λιπάσματα/ σιτηρέσια είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.29. Σημασία πληροφοριών για νέα μηχανήματα-εξοπλισμό

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	6	12,0	12,0	12,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	44	88,0	88,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 88% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τα νέα μηχανήματα-εξοπλισμό είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.30. Σημασία πληροφοριών για οικονομικά-λογιστικά εκμετάλλευσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	9	18,0	18,0	18,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	41	82,0	82,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 82% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τα οικονομικά – λογιστικά της εκμετάλλευσης είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.31. Σημασία πληροφοριών για επιδοτήσεις-αποζημιώσεις ΕΕ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	5	10,0	10,0	10,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	45	90,0	90,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 90% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τις επιδοτήσεις- αποζημιώσεις της ΕΕ είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές

Πίνακας 4.1.4.32. Σημασία πληροφοριών για προγράμματα ΕΕ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	5	10,0	10,0	10,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	45	90,0	90,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 90% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τα προγράμματα της ΕΕ είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.33. Σημασία πληροφοριών για το εμπόριο και τις τιμές των προϊόντων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	3	6,0	6,0	6,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	47	94,0	94,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 94% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για το εμπόριο και τις τιμές των προϊόντων είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.34. Σημασία πληροφοριών για την προστασία του περιβάλλοντος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	10	20,0	20,0	20,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	40	80,0	80,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 80% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για το εμπόριο και την προστασία του περιβάλλοντος είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.35. Σημασία πληροφοριών για τη διοίκηση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	18	36,0	36,0	36,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	32	64,0	64,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 64% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τη διοίκηση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές, ενώ το 36% ότι είναι καθόλου έως μέτρια σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.36. Σημασία πληροφοριών για τις νέες μορφές συνεργασίας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	16	32,0	32,0	32,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	34	68,0	68,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 68% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών τις νέες μορφές συνεργασίας είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές, ενώ το 32% από καθόλου έως μέτρια σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.37. Σημασία πληροφοριών για τους τρόπους χρηματοδότησης γεωργικής εκμετάλλευσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	8	16,0	16,0	16,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	42	84,0	84,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 84% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των για τους τρόπους χρηματοδότησης γεωργικής εκμετάλλευσης είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.38. Σημασία πληροφοριών για τις νέες δραστηριότητες (εκτός Γεωργίας-Κτηνοτροφίας)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	20	40,0	40,0	40,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	30	60,0	60,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 60% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία πληροφοριών για τις νέες δραστηριότητες (εκτός Γεωργίας-Κτηνοτροφίας) είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.39. Σημασία πληροφοριών για τα φορολογικά- νομικά προβλήματα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ/ΛΙΓΟ/ΜΕΤΡΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	14	28,0	28,0	28,0
	ΑΡΚΕΤΑ/ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ	36	72,0	72,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 72% του δείγματος θεωρεί ότι η σημασία των πληροφοριών για τα φορολογικά- νομικά προβλήματα είναι από αρκετά έως πολύ σημαντικές.

Πίνακας 4.1.4.40. Αναζήτηση πληροφοριών μετά την κατάρτιση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	40	80,0	80,0	80,0
	ΟΧΙ	10	20,0	20,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η πλειοψηφία του δείγματος (80%) έχει αναζητήσει πληροφορίες για την εκμετάλλευσή του από τότε που παρακολούθησε το πρόγραμμα κατάρτισης.

Πίνακας 4.1.4.41. Εύρεση πληροφοριών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	13	26,0	32,5	32,5
	ΟΧΙ	27	54,0	67,5	100,0
	Total	40	80,0	100,0	
Missing	System	10	20,0		
	Total	50	100,0		

Από τους ερωτηθέντες που αναζήτησαν πληροφορίες το 67,5% δεν βρήκε τις πληροφορίες που ήθελε και το 32,5% τις βρήκε.

Πίνακας 4.1.4.42. Πηγή πληροφόρησης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΙΔΙΩΤΗ ΓΕΩΠΟΝΟ	22	44,0	44,0	44,0
	ΙΝΤΕΡΝΕΤ	15	30,0	30,0	74,0
	ΑΛΛΟ	13	26,0	26,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 44% του δείγματος δήλωσε ότι για τα γεωργικά θέματα λαμβάνει πληροφορίες από τον ιδιώτη γεωπόνο της περιοχής του. Το 30% από το ίντερνετ και το 26% από άλλη πηγή.

Πίνακας 4.1.4.43. Επιθυμητή πηγή πληροφόρησης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	23	46,0	46,0	46,0
	ΓΕΩΠΟΝΟ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΦΟΡΕΑ	9	18,0	18,0	64,0
	ΙΔΙΩΤΗ ΓΕΩΠΟΝΟ	8	16,0	16,0	80,0
	ΑΛΛΟ	10	20,0	20,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Οι περισσότεροι (46%) ερωτώμενοι δήλωσαν ότι η κύρια πηγή ενημέρωσής τους θα έπρεπε να είναι η Νομαρχιακή Δ/νση Αγροτικής Ανάπτυξης. Ένα 18% δήλωσε ότι θα πρέπει να ενημερώνεται από τον γεωπόνο δημοσίου φορέα και ένα 16% από τον ιδιώτη γεωπόνο.

Πίνακας 4.1.4.44. Χρήση Η/Υ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	45	90,0	90,0	90,0
	OXI	5	10,0	10,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η συντριπτική πλειοψηφία (90%) του δείγματος χρησιμοποιεί ηλεκτρονική υπολογιστή. Μόνο ένα 10% απάντησε αρνητικά.

Πίνακας 4.1.4.45. Χρήση Internet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	48	96,0	96,0	96,0
	OXI	2	4,0	4,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η συντριπτική πλειοψηφία (96%) του δείγματος χρησιμοποιεί ίντερνετ. Μόνο ένα 4% απάντησε αρνητικά.

Πίνακας 4.1.4.46. Σπουδαιότητα προγραμμάτων κατάρτισης για την ανάπτυξη της περιοχής

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	3	6,0	6,0	6,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	47	94,0	94,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 94% του δείγματος θεωρεί ότι τα προγράμματα κατάρτισης είναι από μέτρια έως πάρα πολύ σημαντικά για την ανάπτυξη της περιοχής τους.

4.1.5. Κατάρτιση – Επιχειρηματικότητα

Πίνακας 4.1.5.1. Αλλαγές στην εκμετάλλευση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	23	46,0	46,0	46,0
	ΟΧΙ	27	54,0	54,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 54% του δείγματος δεν άλλαξε τη μορφή της δραστηριότητάς του από τότε που παρακολούθησε το πρόγραμμα κατάρτισης. Αλλαγές πραγματοποίησε το 46% του δείγματος.

Πίνακας 4.1.5.2. Αλλαγές στην εκμετάλλευση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΑΥΞΗΣΗ ΕΚΤΑΣΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ	14	28,0	60,9	60,9
	ΑΓΟΡΑ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	3	6,0	13,0	73,9
	ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΙΣΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ	4	8,0	17,4	91,3
	ΑΛΛΟ	2	4,0	8,7	100,0
	Total	23	46,0	100,0	
Missing	System	27	54,0		
	Total	50	100,0		

Από αυτούς που άλλαξαν τη μορφή της δραστηριότητάς τους το 60,9% αύξησε την εκμετάλλευσή του, το 17,4% εξοικονόμησε χρήματα από μεταβιβάσεις και το 13% αγόρασε μηχανολογικό εξοπλισμό.

Πίνακας 4.1.5.3. Λόγος μη πραγματοποίησης αλλαγών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΔΕΝ ΤΟ ΕΙΧΑ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕΙ ΣΟΒΑΡΑ	7	14,0	25,9	25,9
	ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ	12	24,0	44,4	70,4
	ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΓΝΩΣΕΙΣ/ΕΜΠΕΙΡΙΑ	2	4,0	7,4	77,8
	ΔΕΝ ΠΗΡΑ ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΡΙΣΚΟ	4	8,0	14,8	92,6
	ΔΕΝ ΕΙΧΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ	2	4,0	7,4	100,0
	Total	27	54,0	100,0	
Missing	System	23	46,0		
	Total	50	100,0		

Για αυτούς που δεν άλλαξαν τη μορφή της δραστηριότητάς τους ως κύριο εμπόδιο δηλώθηκε η έλλειψη κεφαλαίων (44,4%) και το γεγονός ότι δεν το είχαν αποφασίσει σοβαρά (25,9%). Ενώ ένα 14,8% δεν πήρε το οικονομικό ρίσκο. Το υπόλοιπο 14,8% μοιράζεται μεταξύ του ότι δεν υπήρχαν τα απαραίτητα κεφάλαια και του ότι δεν υπήρχε υποστήριξη.

Πίνακας 4.1.5.4. Φύση της επιχειρηματικότητας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΧΑΡΙΣΜΑ/ΕΜΦΥΤΗ	19	38,0	38,0	38,0
	ΠΡΟΪΟΝ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ	31	62,0	62,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 62% του δείγματος θεωρεί ότι η επιχειρηματικότητα είναι προϊόν εκμάθησης σε αντίθεση με το 38% που θεωρεί ότι είναι χάρισμα/έμφυτη ικανότητα του ανθρώπου.

Πίνακας 4.1.5.5. Ύπαρξη πρωτοπόρου στην περιοχή

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	26	52,0	52,0	52,0
	ΟΧΙ	15	30,0	30,0	82,0
	ΔΕΝ ΞΕΡΩ	9	18,0	18,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 52% θεωρεί ότι υπάρχει κάποιος στην περιοχή του που παρουσιάζει εξαιρετική επιχειρηματική δράση. Το 30% ότι δεν υπάρχει και το 18% δεν το γνωρίζει.

Πίνακας 4.1.5.6. Σχέση «νέων αγροτών» με τον πρωτοπόρο της περιοχής.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	14	28,0	53,8	53,8
	ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ	11	22,0	42,3	96,2
	ΟΧΙ	1	2,0	3,8	100,0
	Total	26	52,0	100,0	
Missing	System	24	48,0		
Total		50	100,0		

Από τους ερωτηθέντες που θεωρούν ότι στην περιοχή τους υπάρχει κάποιος “πρωτοπόρος” το 53,8% έχει σχέσεις μαζί του, το 42,3% συνεργάζεται ή ανταλλάσσει απόψεις μερικές φορές και το 3,8% δεν έχει κάποια σχέση μαζί του.

Πίνακας 4.1.5.7. Βαθμός υιοθέτησης ιδεών / πρακτικών του πρωτοπόρου

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	10	20,0	38,5	38,5
	ΚΑΠΟΙΕΣ	13	26,0	50,0	88,5
	ΟΧΙ	3	6,0	11,5	100,0
	Total	26	52,0	100,0	
Missing	System	24	48,0		
Total		50	100,0		

Από τους ερωτηθέντες που θεωρούν ότι στην περιοχή τους υπάρχει κάποιος “πρωτοπόρος” το 50% υιοθετεί κάποιες από τις ιδέες-πρακτικές του, το 38,5% τις υιοθετεί και το 11,5% δεν τις υιοθετεί.

Πίνακας 4.1.5.8. Σημαντική ικανότητα «νέων αγροτών»

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ	7	14,0	14,0	14,0
	ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΤΗΣ	8	16,0	16,0	30,0
	ΠΟΛΥ ΚΑΛΟΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΗΣ	5	10,0	10,0	40,0
	ΕΝΗΜΕΡΩΜΕΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ	6	12,0	12,0	52,0
	ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	14	28,0	28,0	80,0
	ΚΑΛΑ ΔΙΚΤΥΩΜΕΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ	2	4,0	4,0	84,0
	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ	1	2,0	2,0	86,0
	ΣΩΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ	7	14,0	14,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Ως σημαντικότερη ικανότητα/δυνατότητα του 28% των «νέων αγροτών» δηλώθηκε η ποιότητα στα προϊόντα και του 16% ότι πειραματίζεται. Στην τρίτη θέση με ποσοστό 14% έχουν δηλωθεί η σωστή λήψη αποφάσεων και η πρωτοπορία τους.

Πίνακας 4.1.5.9. Σημαντική αδυναμία «νέων αγροτών»

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	6	12,0	12,0	12,0
	ΕΛΛΕΙΨΗ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ	6	12,0	12,0	24,0
	ΓΝΩΣΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ/ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ/MARKETING	6	12,0	12,0	36,0
	ΕΛΛΕΙΨΗ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ	5	10,0	10,0	46,0
	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΚΡΑΤΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ	5	10,0	10,0	56,0
	ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΥΣ	6	12,0	12,0	68,0
	ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑΣ	15	30,0	30,0	98,0
	ΑΛΛΟ	1	2,0	2,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Ως βασική αδυναμία των ερωτηθέντων καταρχάς δηλώθηκε η αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας (30%). Ακολουθούν η έλλειψη ενημέρωσης (12%), δικτύωσης (12%), γνώσεων οικονομικών/λογιστικών/marketing (12%), συνεργασίας με συναδέλφους (12%), διαπραγμάτευσης (10%) και συνεργασίας με κρατικούς φορείς (10%).

Πίνακας 4.1.5.10. Κύριο πλεονέκτημα της εκμετάλλευσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΠΟΙΟΤΗΤΑ	41	82,0	82,0	82,0
	ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	3	6,0	6,0	88,0
	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΠΩΛΗΣΗΣ	3	6,0	6,0	94,0
	ΝΕΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ (ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ)	2	4,0	4,0	98,0
	ΑΛΛΟ	1	2,0	2,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 81% δήλωσε ως κύριο πλεονέκτημα της εκμετάλλευσής του την ποιότητα των προϊόντων του.

Πίνακας 4.1.5.11. Κύριο μειονέκτημα της εκμετάλλευσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ	28	56,0	56,0	56,0
	ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ	5	10,0	10,0	66,0
	ΕΛΛΕΙΨΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ	11	22,0	22,0	88,0
	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	4	8,0	8,0	96,0
	ΑΛΛΟ	2	4,0	4,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Ως κύριο μειονέκτημα της εκμετάλλευσης δηλώθηκε, από το 56%, ο μεγάλος ανταγωνισμός, από το 22% η έλλειψη υποδομών και από το 10% το μέγεθος της εκμετάλλευσής του.

Πίνακας 4.1.5.12. Συνδιαλλαγή για τα προβλήματα σχετικά με το επάγγελμα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	30	60,0	60,0	60,0
	ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΥΣ	12	24,0	24,0	84,0
	ΙΔΙΩΤΗ ΓΕΩΠΟΝΟ	8	16,0	16,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Οι περισσότεροι-ες (60%) συζητούν τα προβλήματά τους με την οικογένειά τους. Το 24% με συναδέλφους και το 16% με τον ιδιώτη γεωπόνο της περιοχής τους.

Πίνακας 4.1.5.13. Συνεργασία με άλλους της περιοχής

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	21	42,0	42,0	42,0
	ΚΑΠΟΙΕΣ ΦΟΡΕΣ	15	30,0	30,0	72,0
	ΟΧΙ	14	28,0	28,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 42% του δείγματος απάντησε ότι συνεργάζεται με άλλους στην περιοχή του, το 30% ότι συνεργάζεται κάποιες φορές και το 28% ότι δε συνεργάζεται.

Πίνακας 4.1.5.15. Ευκαιρίες στη γεωργία / κτηνοτροφία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου-Λίγο	11	22,0	22,0	22,0
	Μέτρια-Πάρα πολύ	39	78,0	78,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Ευκαιρίες στην γεωργία / κτηνοτροφία από μέτρια έως πάρα πολύ δήλωσε πως 'βλέπει' το 78% του δείγματος, σε αντίθεση με το 22%.

Πίνακας 4.1.5.16. Σχέδια για την επόμενη 5ετία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	37	74,0	74,0	74,0
	ΑΛΛΟ	13	26,0	26,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 74% δήλωσε ότι την επόμενη 5ετία σκοπεύει να κάνει πρόσθετες επενδύσεις. Οι υπόλοιποι δήλωσαν άλλη επιλογή. Δηλαδή είτε ότι δεν θα κάνουν αλλαγές, είτε ότι θα αναζητήσουν κάτι άλλο εκτός γεωργίας/ κτηνοτροφίας, είτε ότι δεν έχουν σκεφτεί πιθανές αλλαγές.

4.1.6. Η ζωή στην ύπαιθρο

Πίνακας 4.1.6.1. Ευαρέσκεια από τον τόπο διαμονής

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΑΙ	47	94,0	94,0	94,0
	ΟΧΙ	3	6,0	6,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η μεγάλη πλειοψηφία του δείγματος (94%) δήλωσε ότι του αρέσει που ζει στην «περιφέρεια». Μόλις το 6% των ερωτηθέντων δεν είναι ευχαριστημένοι με την περιοχή που ζουν.

Πίνακας 4.1.6.2. Η άποψη των νέων για την περιοχή

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΚΑΤΑ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ ΘΕΤΙΚΗ	21	42,0	42,0	42,0
	ΚΑΤΑ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ ΑΡΝΗΤΙΚΗ	29	58,0	58,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 58% των «νέων γεωργών» πιστεύει ότι οι νέοι της περιοχής τους έχουν αρνητική άποψη για την περιοχή τους, ενώ το 42% πιστεύει ότι οι νέοι έχουν θετική εικόνα για την περιοχή.

Πίνακας 4.1.6.3. Ύπαρξη φορέων στην περιοχή που λειτουργούν υπέρ του γεωργού / κτηνοτρόφου

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	15	30,0	30,0	30,0
	OXI	35	70,0	70,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 70% των γεωργών θεωρούν ότι δεν υπάρχουν φορείς που λειτουργούν υπέρ τους στην περιοχή τους, ενώ το 30% πιστεύει το αντίθετο.

Πίνακας 4.1.6.4. Συμμετοχή σε συλλογικότητα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	36	72,0	72,0	72,0
	OXI	14	28,0	28,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 72% των ερωτηθέντων συμμετέχει σε κάποια συλλογικότητα της περιοχής του (γεωργικός συνεταιρισμός, γυναικείος συνεταιρισμός ή ομάδα παραγωγών).

Πίνακας 4.1.6.5. Συνεργασία μεταξύ των κατοίκων της περιοχής

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	21	42,0	42,0	42,0
	OXI	29	58,0	58,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 58% δήλωσε ότι ζει σε ένα περιβάλλον όπου οι κάτοικοι δεν έχουν συνεργαστεί για κάποιο θέμα που αφορά την περιοχή τους ενώ σύμφωνα με το 42% οι κάτοικοι έχουν συνεργαστεί για κάποια θέματα στο παρελθόν.

Πίνακας 4.1.6.6. Επιθυμία «νέων αγροτών» να ζήσουν τα παιδιά τους στην περιοχή

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	33	66,0	66,0	66,0
	OXI	6	12,0	12,0	78,0
	ΔΕΝ ΞΕΡΩ	11	22,0	22,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Το 66,7% των ερωτηθέντων επιθυμεί τα παιδιά του να παραμείνουν στην περιοχή, το 22% δεν γνωρίζει, ενώ το 12% δεν το επιθυμεί.

Πίνακας 4.1.6.7. Επιθυμία «νέων αγροτών» να ασχοληθούν τα παιδιά τους με τη γεωργία / κτηνοτροφία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	32	64,0	64,0	64,0
	OXI	18	36,0	36,0	100,0
	Total	50	100,0	100,0	

Η μεγάλη πλειοψηφία του δείγματος (64%) επιθυμεί τα παιδιά τους να ασχοληθούν με τη γεωργία /κτηνοτροφία .

4.2. Διμεταβλητή ανάλυση

Σε συνέχεια της μονομεταβλητής ανάλυσης πραγματοποιήθηκε διμεταβλητή ανάλυση με τη χρήση πινάκων διπλής εισόδου ώστε να γίνει μια καλύτερη προσέγγιση των στοιχείων που έχουν συγκεντρωθεί. Στόχος της ανάλυσης αυτής αποτελεί η διερεύνηση του βαθμού συσχέτισης που υπάρχει μεταξύ μεταβλητών (ανά δύο) που αφορούν την παρούσα έρευνα.

4.2.1. Φύλο

Πίνακας 4.2.1.1. Αριθμός μελών της οικογένειας που απασχολούνται στην εκμετάλλευση ως μόνιμο προσωπικό σε σχέση με το φύλο

		ΦΥΛΟ			
		Άνδρας	Γυναίκα	Total	
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΩΣ ΜΟΝΙΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	1 ΑΤΟΜΟ	Count	28	4	32
		% within ΜΕΛΗ_ΟΙΚ_ΜΟΝΙΜΟ	87,5%	12,5%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	75,7%	30,8%	64,0%
		% of Total	56,0%	8,0%	64,0%
	2 ΑΤΟΜΑ ΚΑΙ ΠΑΝΩ	Count	9	9	18
		% within ΜΕΛΗ_ΟΙΚ_ΜΟΝΙΜΟ	50,0%	50,0%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	24,3%	69,2%	36,0%
		% of Total	18,0%	18,0%	36,0%
	Total	Count	37	13	50
		% within ΜΕΛΗ_ΟΙΚ_ΜΟΝΙΜΟ	74,0%	26,0%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	74,0%	26,0%	100,0%

(Approx. Sig. = 0,004

Phi =0,410)

Όπως διαπιστώνεται από τον παραπάνω πίνακα η σχέση του φύλου και του αριθμού των μελών της οικογένειας που απασχολούνται ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευση είναι στατιστικώς σημαντική και ασθενής. Οι άντρες στην πλειοψηφία τους (75,7%) απασχολούν μέχρι 1 μέλος της οικογένειάς τους ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευσή τους. Από τη άλλη πλευρά, οι γυναίκες, στην πλειοψηφία τους τείνουν να απασχολούν από 2 και πάνω μέλη της οικογένειάς τους ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευσή του.

Πίνακας 4.2.1.2. Αριθμός μελών της οικογένειας που απασχολούνται στην εκμετάλλευση ως εποχικό προσωπικό σε σχέση με το φύλο

		ΦΥΛΟ			
		Ανδρας	Γυναίκα	Total	
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΩΣ ΕΠΟΧΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	0 ΑΤΟΜΑ	Count	19	0	19
		% within ΜΕΛΗ_ΟΙΚ_ΕΠΟΧΙΚΟ	100,0%	0,0%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	51,4%	0,0%	38,0%
		% of Total	38,0%	0,0%	38,0%
	1 ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ ΠΑΝΩ	Count	18	13	31
		% within ΜΕΛΗ_ΟΙΚ_ΕΠΟΧΙΚΟ	58,1%	41,9%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	48,6%	100,0%	62,0%
		% of Total	36,0%	26,0%	62,0%
	Total	Count	37	13	50
		% within ΜΕΛΗ_ΟΙΚ_ΕΠΟΧΙΚΟ	74,0%	26,0%	100,0%
	% within ΦΥΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	74,0%	26,0%	100,0%	

(Approx. Sig. = 0,000

Gamma =1,000)

Όπως διαπιστώνεται ότι υπάρχει τάση συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών φύλο και αριθμός των μελών της οικογένειας που απασχολούνται ως εποχικό προσωπικό στην εκμετάλλευση είναι στατιστικώς σημαντική και η σχέση είναι πολύ ισχυρή. Το σύνολο των γυναικών απασχολεί ως εποχικό προσωπικό από 1 και πάνω μέλη της οικογένειάς της. Οι άντρες, αντίθετα, στην πλειοψηφία τους (51,4%), δεν απασχολούν κανένα μέλος της οικογένειάς τους ως εποχικό προσωπικό.

Πίνακας 4.2.1.3. Αριθμός μισθωτών απασχολούνται στην εκμετάλλευση ως μόνιμο προσωπικό σε σχέση με το φύλο

		ΦΥΛΟ			
		Άνδρας	Γυναίκα	Total	
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΙΣΘΩΤΩΝ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΩΣ ΜΟΝΙΜΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	0 ΑΤΟΜΑ	Count	25	0	25
		% within ΜΙΣΘΩΤΟΙ_ΜΟΝΙΜΟ	100,0%	0,0%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	67,6%	0,0%	50,0%
		% of Total	50,0%	0,0%	50,0%
1 ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ ΠΑΝΩ	Count	12	13	25	
	% within ΜΙΣΘΩΤΟΙ_ΜΟΝΙΜΟ	48,0%	52,0%	100,0%	
	% within ΦΥΛΟ	32,4%	100,0%	50,0%	
	% of Total	24,0%	26,0%	50,0%	
Total	Count	37	13	50	
	% within ΜΙΣΘΩΤΟΙ_ΜΟΝΙΜΟ	74,0%	26,0%	100,0%	
	% within ΦΥΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	74,0%	26,0%	100,0%	

(Approx. Sig. = 0,000

Gamma =1,000)

Όπως διαπιστώνεται ότι υπάρχει τάση συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών φύλο και αριθμός μισθωτών που απασχολούνται ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευση είναι στατιστικώς σημαντική και η σχέση είναι πολύ ισχυρή.

Το ίδιο, με τον προηγούμενο πίνακα, διαπιστώνεται για τις γυναίκες και την απασχόληση μισθωτών ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευσή τους. Συγκεκριμένα, το σύνολο των γυναικών απασχολεί από 1 μισθωτό και πάνω ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευσή της, σε αντίθεση με τους άντρες που στην πλειοψηφία τους τείνουν να μην απασχολούν κάποιο μισθωτό ως μόνιμο προσωπικό στην εκμετάλλευσή τους.

Πίνακας 4.2.1.4. Αριθμός μισθωτών που απασχολούνται στην εκμετάλλευση ως μόνιμο προσωπικό σε σχέση με το φύλο

		ΦΥΛΟ			
		Άνδρας	Γυναίκα	Total	
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΙΣΘΩΤΩΝ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΩΣ ΕΠΟΧΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	0 ΑΤΟΜΑ	Count	15	7	22
		% within ΜΙΣΘΩΤΟΙ_ΕΠΟΧΙΚΟ	68,2%	31,8%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	40,5%	53,8%	44,0%
		% of Total	30,0%	14,0%	44,0%
	1 ΑΤΟΜΟ	Count	9	6	15
		% within ΜΙΣΘΩΤΟΙ_ΕΠΟΧΙΚΟ	60,0%	40,0%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	24,3%	46,2%	30,0%
		% of Total	18,0%	12,0%	30,0%
	2 ΑΤΟΜΑ ΚΑΙ ΠΑΝΩ	Count	13	0	13
		% within ΜΙΣΘΩΤΟΙ_ΕΠΟΧΙΚΟ	100,0%	0,0%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	35,1%	0,0%	26,0%
		% of Total	26,0%	0,0%	26,0%
Total	Count	37	13	50	
	% within ΜΙΣΘΩΤΟΙ_ΕΠΟΧΙΚΟ	74,0%	26,0%	100,0%	
	% within ΦΥΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	74,0%	26,0%	100,0%	

(Approx. Sig. = 0,044

Kendall's tau-c =-0,227)

Όπως διαπιστώνεται από τον παραπάνω πίνακα η σχέση του φύλου και του αριθμού των μισθωτών που απασχολούνται ως εποχικό προσωπικό στην εκμετάλλευση είναι στατιστικώς σημαντική και πολύ ασθενής.

Όσον αφορά στην απασχόληση μισθωτών ως εποχικό προσωπικό στην εκμετάλλευσή τους, οι άντρες τείνουν να απασχολούν από 2 άτομα και πάνω, ενώ οι γυναίκες τείνουν να μην απασχολούν κανένα μισθωτό ως εποχικό προσωπικό ή να απασχολούν το πολύ 1 μισθωτό ως εποχικό προσωπικό.

Αυτό που γίνεται αντιληπτό από τις παραπάνω αναλύσεις είναι ότι οι γυναίκες και επιλέγουν να απασχολούν περισσότερα μέλη της οικογένειάς τους, είτε ως μόνιμο είτε ως εποχικό προσωπικό, και επιλέγουν να απασχολούν τους μισθωτούς ως μόνιμο προσωπικό. Να συνεργάζονται, δηλαδή, μαζί τους καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς. Αντίθετα οι άντρες προσλαμβάνουν μισθωτούς μόνο τις περιόδους που εκ των πραγμάτων χρειάζονται περισσότερα "χέρια", ενώ επιλέγουν μέχρι ένα μέλος της οικογένειάς τους να απασχολείται μόνιμα στην εκμετάλλευση.

Συμπληρωματικά αναφέρεται ότι οι περισσότερες γυναίκες απάντησαν ότι για τα θέματα της εκμετάλλευσής τους δεν παίρνουν μόνες τους τις αποφάσεις αλλά συναποφασίζουν με κάποιο μέλος (πατέρα ή σύζυγος) της οικογένειάς τους.

Πίνακας 4.2.1.5. Λόγοι ενασχόλησης με τη Γεωργία-Κτηνοτροφία σε σχέση με το φύλο

		ΦΥΛΟ			
		Ανδρας	Γυναίκα	Total	
ΛΟΓΟΙ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΓΚ	Έχω γεωργική καταγωγή	Count	27	6	33
		% within ΛΟΓΟΙ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΓΚ	81,8%	18,2%	100,0 %
		% within ΦΥΛΟ	73,0%	46,2%	66,0%
		% of Total	54,0%	12,0%	66,0%
	Άλλο	Count	10	7	17
		% within ΛΟΓΟΙ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΓΚ	58,8%	41,2%	100,0 %
		% within ΦΥΛΟ	27,0%	53,8%	34,0%
		% of Total	20,0%	14,0%	34,0%
	Total	Count	37	13	50
		% within ΛΟΓΟΙ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΓΚ	74,0%	26,0%	100,0 %
		% within ΦΥΛΟ	100,0%	100,0%	100,0 %
		% of Total	74,0%	26,0%	100,0 %

(Approx. Sig. = 0, 079

Phi =0,248)

Όπως διαπιστώνεται από τον παραπάνω πίνακα μεταξύ του φύλου με της μεταβλητής λόγοι ενασχόλησης με την γεωργία-κτηνοτροφία υπάρχει τάση συσχέτισης και η σχέση είναι πολύ ασθενής.

Στον παραπάνω πίνακα αυτό που βλέπουμε είναι ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών (73%) ασχολείται με τη Γεωργία-Κτηνοτροφία λόγω της γεωργικής του καταγωγής, σε αντίθεση με τις γυναίκες που ασχολούνται με τη γεωργία-κτηνοτροφία για κάποιο άλλο λόγο, όπως το ότι δεν μπορούσαν να βρουν κάποια άλλη δουλειά ή όπως το ότι σε κάποια άλλη δουλειά είχαν μικρότερες οικονομικές απολαβές.

Πίνακας 4.2.1.6. Ενασχόληση με τη βιολογική Γεωργία-Κτηνοτροφία σε σχέση με το φύλο

		ΦΥΛΟ			
		Ανδρας	Γυναίκα	Total	
ΕΝΑΣΧΟΛΗ ΜΕ ΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΚ	ΝΑΙ	Count	8	7	15
		ΕΝΑΣΧΟΛΗ ΜΕ ΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΚ	53,3%	46,7%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	21,6%	53,8%	30,0%
		% of Total	16,0%	14,0%	30,0%
	ΟΧΙ	Count	29	6	35
		ΕΝΑΣΧΟΛΗ ΜΕ ΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΚ	82,9%	17,1%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	78,4%	46,2%	70,0%
		% of Total	58,0%	12,0%	70,0%
Total	Count	37	13	50	
	ΕΝΑΣΧΟΛΗ ΜΕ ΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΚ	74,0%	26,0%	100,0%	
	% within ΦΥΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	74,0%	26,0%	100,0%	

(Approx. Sig. = 0, 029

Phi =-0,308)

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται στατιστικώς σημαντική σχέση μεταξύ των μεταβλητών φύλο και ενασχόληση με την βιολογική γεωργία-κτηνοτροφία και η σχέση τους είναι ασθενής.

Όσον αφορά στην ενασχόληση των «νέων αγροτών» με τη βιολογική Γεωργία-Κτηνοτροφία, οι περισσότερες γυναίκες δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον για αυτή τη μορφή καλλιέργειας, ενώ οι άνδρες όχι, προβάλλοντας ως επιχείρημα ότι κάτι τέτοιο θα ήταν ασύμφορο για την εκμετάλλευση-επιχείρησή τους.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι γυναίκες δείχνουν μεγαλύτερη ευαισθησία σε θέματα όπως είναι η βιολογική γεωργία-κτηνοτροφία και η προστασία του περιβάλλοντος.

Πίνακας 4.2.1.7. Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα σε σχέση με το φύλο

		ΦΥΛΟ			
		Ανδρας	Γυναίκα	Total	
ΕΤΗΣΙΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	<=12.000	Count	24	12	36
		% within ΕΤΗΣΙΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	66,7%	33,3%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	64,9%	92,3%	72,0%
		% of Total	48,0%	24,0%	72,0%
	>12.000	Count	13	1	14
		% within ΕΤΗΣΙΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	92,9%	7,1%	100,0%
		% within ΦΥΛΟ	35,1%	7,7%	28,0%
		% of Total	26,0%	2,0%	28,0%
Total	Count	37	13	50	
	% within ΕΤΗΣΙΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	74,0%	26,0%	100,0%	
	% within ΦΥΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	74,0%	26,0%	100,0%	

(Approx. Sig. = 0, 018

Kendall's tau-b =-0,268)

Στον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι η συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών φύλο και ετήσιο οικογενειακό εισόδημα είναι στατιστικώς σημαντική με πολύ ασθενή σχέση.

Παρατηρείται ότι οι άνδρες τείνουν να καταλαμβάνουν, σε μεγαλύτερο ποσοστό, την υψηλότερη εισοδηματική κλίμακα σε αντίθεση με τις γυναίκες που τείνουν να έχουν χαμηλότερο εισόδημα, στην πλειοψηφία τους.

4.2.2. Σχέδια για την επόμενη 5ετία

Πίνακας 4.2.2.1. Διάθεση δωρεάν παρακολούθησης προγραμμάτων κατάρτισης σε σχέση με τα σχέδια για την επόμενη 5ετία.

		ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ			
		ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	ΑΛΛΟ	Total	
ΔΙΑΘΕΣΗ ΔΩΡΕΑΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ	ΝΑΙ	Count	28	5	33
		% within ΔΙΑΘΕΣΗ_ΔΩΡΕΑΝ_ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘ	84,8%	15,2%	100,0%
		% within ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ	75,7%	38,5%	66,0%
		% of Total	56,0%	10,0%	66,0%
	ΙΣΩΣ	Count	9	8	17
		% within ΔΙΑΘΕΣΗ_ΔΩΡΕΑΝ_ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘ	52,9%	47,1%	100,0%
		% within ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ	24,3%	61,5%	34,0%
		% of Total	18,0%	16,0%	34,0%
Total	Count	37	13	50	
	% within ΔΙΑΘΕΣΗ_ΔΩΡΕΑΝ_ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘ	74,0%	26,0%	100,0%	
	% within ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	74,0%	26,0%	100,0%	

(Approx. Sig. = 0, 015

Phi =0,345)

Από τον παραπάνω διαπιστώνεται στατιστικώς σημαντική σχέση μεταξύ του σχεδιασμού για την επόμενη 5ετία και της διάθεσης δωρεάν παρακολούθησης επιπλέον κατάρτισης με ασθενή σχέση. Όσοι ερωτώμενοι έχουν σκοπό την επόμενη 5ετία να κάνουν πρόσθετες επενδύσεις στην εκμετάλλευσή τους τείνουν να έχουν και τη διάθεση να παρακολουθήσουν και κάποιο άλλο δωρεάν πρόγραμμα κατάρτισης. Όσοι, για την επόμενη 5ετία θα επέλεγαν να κάνουν κάτι άλλο, είτε αυτό είναι να αφήσουν την εκμετάλλευσή τους ως έχει, είτε να αναζητήσουν κάποια άλλη απασχόληση εκτός Γεωργία-Κτηνοτροφίας, είτε δεν έχουν αποφασίσει ακόμα κάποια αλλαγή στην εκμετάλλευσή

τους, δεν είναι απόλυτα θετικοί ή είναι αρνητικοί στην παρακολούθηση κάποιου άλλου δωρεάν προγράμματος κατάρτισης.

Πίνακας 4.2.2.2. Αναζήτηση πληροφοριών μετά την κατάρτιση σε σχέση με τα σχέδια για την επόμενη 5ετία.

		ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ			
		ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	ΑΛΛΟ	Total	
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	ΝΑΙ	Count	33	7	40
		% within ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	82,5%	17,5%	100,0%
		% within ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ	89,2%	53,8%	80,0%
		% of Total	66,0%	14,0%	80,0%
	ΟΧΙ	Count	4	6	10
		% within ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	40,0%	60,0%	100,0%
		% within ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ	10,8%	46,2%	20,0%
		% of Total	8,0%	12,0%	20,0%
Total	Count	37	13	50	
	% within ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	74,0%	26,0%	100,0%	
	% within ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	74,0%	26,0%	100,0%	

(Approx. Sig. = 0, 006

Phi =0,388)

Από τον πίνακα παραπάνω διαπιστώνεται ότι οι μεταβλητές σχεδιασμός για την επόμενη 5ετία και αναζήτηση πληροφοριών μετά την κατάρτιση προκύπτει στατιστικώς σημαντική συσχέτιση με ασθενή σχέση.

Οι ερωτώμενοι που αναζήτησαν πληροφορίες μετά την κατάρτιση τείνουν να έχουν σχεδιάζει να κάνουν πρόσθετες επενδύσεις στην εκμετάλλευσή τους την επόμενη 5ετία.

Όσοι πάλι δεν αναζήτησαν πληροφορίες μετά την κατάρτιση, για την επόμενη 5ετία θα επέλεγαν να κάνουν κάτι άλλο, είτε αυτό είναι να αφήσουν την εκμετάλλευσή τους ως έχει, είτε να αναζητήσουν κάποια άλλη απασχόληση εκτός Γεωργία-Κτηνοτροφίας, είτε δεν έχουν αποφασίσει ακόμα κάποια αλλαγή στην εκμετάλλευσή τους.

Πίνακας 4.2.2.3. Αρχηγός της εκμετάλλευσης σε σχέση με τα σχέδια για την επόμενη 5ετία.

			ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ		
			ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	ΑΛΛΟ	Total
ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗΣ	ΝΑΙ	Count	35	10	45
		% within ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗΣ	77,8%	22,2%	100,0%
		% within ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ	94,6%	76,9%	90,0%
		% of Total	70,0%	20,0%	90,0%
	ΟΧΙ	Count	2	3	5
		% within ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗΣ	40,0%	60,0%	100,0%
		% within ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ	5,4%	23,1%	10,0%
		% of Total	4,0%	6,0%	10,0%
	Total	Count	37	13	50
		% within ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗΣ	74,0%	26,0%	100,0%
		% within ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ 5ΕΤΙΑ	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	74,0%	26,0%	100,0%

(Approx. Sig. = 0,068

Phi =0,258)

Στον παραπάνω πίνακα, διαπιστώνεται ότι υπάρχει τάση συσχέτισης μεταξύ των δυο μεταβλητών και η σχέση μεταξύ τους είναι πολύ ασθενής.

Όσοι δήλωσαν ότι είναι οι ίδιοι αρχηγοί στην εκμετάλλευσή τους φαίνεται, σε μεγάλο βαθμό, να είναι αποφασισμένοι για την εξέλιξη της εκμετάλλευσής τους και δήλωσαν ότι την επόμενη 5ετία σκοπεύουν να κάνουν πρόσθετες επενδύσεις.

4.2.3. Αλλαγή στη μορφή της δραστηριότητας από την παρακολούθηση του προγράμματος κατάρτισης και μετά.

Με την έννοια αλλαγή στη μορφή της δραστηριότητας νοείται η πιθανή μεγέθυνση της εκμετάλλευσης, η αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού ή ζώων, η κατασκευή νέου ή επισκευή παλιού σπιτιού, η κατασκευή αγροτουριστικού καταλύματος και οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα εκτός του πλαισίου της εκμετάλλευσης με τη μορφή που είχε εκείνη μέχρι τη στιγμή που ολοκληρώθηκε το πρόγραμμα κατάρτισης.

Πίνακας 4.2.3.1. Εφαρμογή της γνώσης της κατάρτισης σε σχέση με την αλλαγή στη μορφή της δραστηριότητας από την παρακολούθηση του προγράμματος κατάρτισης και μετά

		ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ			
		Καθόλου-Λίγο	Μέτρια-Πάρα πολύ	Total	
ΑΛΛΑΓΗ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	ΝΑΙ	Count	2	21	23
		% within ΑΛΛΑΓΗ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	8,7%	91,3%	100,0%
		% within ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	11,8%	63,6%	46,0%
		% of Total	4,0%	42,0%	46,0%
	ΟΧΙ	Count	15	12	27
		% within ΑΛΛΑΓΗ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	55,6%	44,4%	100,0%
		% within ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	88,2%	36,4%	54,0%
		% of Total	30,0%	24,0%	54,0%
Total	Count	17	33	50	
	% within ΑΛΛΑΓΗ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	34,0%	66,0%	100,0%	
	% within ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	34,0%	66,0%	100,0%	

(Approx. Sig. = 0, 000

Phi =-0,493)

Σε αυτό τον πίνακα βλέπουμε ότι υπάρχει στατιστικώς σημαντική σχέση μεταξύ των μεταβλητών εφαρμογή της γνώσης από την κατάρτιση και αλλαγή στη μορφή της δραστηριότητας μετά την κατάρτιση και η σχέση είναι ασθενής.

Το αρνητικό πρόσημο του δείκτη Phi μας υποδηλώνει ότι όσο λιγότερη εφαρμογή τις γνώση, από την κατάρτιση έχουμε τόσο πιο απίθανη είναι η αλλαγή της μορφής της δραστηριότητας των ερωτώμενων από την κατάρτιση και μετά.

Πίνακας 4.2.3.2. Βελτίωση θέσης, μετά την κατάρτιση, έναντι των άλλων παραγωγών σε σχέση με την αλλαγή στη μορφή της δραστηριότητας από την παρακολούθηση του προγράμματος κατάρτισης και μετά

		ΑΛΛΑΓΗ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ			
		ΝΑΙ	ΟΧΙ	Total	
ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΘΕΣΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	ΝΑΙ	Count	18	13	31
		% within ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΘΕΣΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	58,1%	41,9%	100,0%
		% within ΑΛΛΑΓΗ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	78,3%	48,1%	62,0%
		% of Total	36,0%	26,0%	62,0%
Στην ίδια		Count	5	14	19
		% within ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΘΕΣΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	26,3%	73,7%	100,0%
		% within ΑΛΛΑΓΗ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	21,7%	51,9%	38,0%
		% of Total	10,0%	28,0%	38,0%
Total		Count	23	27	50
		% within ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΘΕΣΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	46,0%	54,0%	100,0%
		% within ΑΛΛΑΓΗ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	46,0%	54,0%	100,0%

(Approx. Sig. = 0,029

Phi =0,309)

Σ' αυτόν τον πίνακα παρατηρούμε στατιστικώς σημαντική συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών και ασθενή σχέση μεταξύ τους.

Οι νέοι γεωργοί-κτηνοτρόφοι, μεταξύ άλλων, ερωτήθηκαν αν θεωρούν ότι βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση από τους υπόλοιπους συναδέλφους τους, των ίδιων δυνατοτήτων μετά την κατάρτιση. Με απλά λόγια αν η κατάρτιση τους βοήθησε. Με βάση τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται ότι όσοι άλλαξαν δραστηριότητα μετά την κατάρτιση θεωρούν πως βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση σε σχέση με τους ίδιων δυνατοτήτων συναδέλφους τους.

4.2.4. Διαμονή σε άλλο τόπο για περισσότερο από έξι μήνες

Πίνακας 4.2.4.1. Διαμονή σε άλλο τόπο για περισσότερο από έξι μήνες σε σχέση με την αλλαγή στη μορφή της δραστηριότητας από την παρακολούθηση του προγράμματος κατάρτισης και μετά

		ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΚΤΟΣ ΤΟΠΟΥ			
		ΝΑΙ	ΟΧΙ	Total	
ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	ΝΑΙ	Count	15	8	23
		% within ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	65,2%	34,8%	100,0%
		% within ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΚΤΟΣ ΤΟΠΟΥ	65,2%	29,6%	46,0%
		% of Total	30,0%	16,0%	46,0%
	ΟΧΙ	Count	8	19	27
		% within ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	29,6%	70,4%	100,0%
		% within ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΚΤΟΣ ΤΟΠΟΥ	34,8%	70,4%	54,0%
		% of Total	16,0%	38,0%	54,0%
	Total	Count	23	27	50
		% within ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	46,0%	54,0%	100,0%
		% within ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΚΤΟΣ ΤΟΠΟΥ	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	46,0%	54,0%	100,0%

(Approx. Sig. = 0,012

Phi =0,356)

Και εδώ διαπιστώνεται στατιστικώς σημαντική συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών και ασθενής σχέση μεταξύ τους,

Ο παραπάνω πίνακας υποδεικνύει μια ξεκάθαρη αντίθεση μεταξύ όσων έχουν ζήσει εκτός του τόπου τους για διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών και την αλλαγή της δραστηριότητάς τους. Αναλυτικότερα όσοι ερωτώμενοι δεν έχουν ζήσει εκτός του τόπου τους είναι αυτοί που δεν έχουν αλλάξει τη δραστηριότητά τους μετά την κατάρτιση, σε αντίθεση με όσους έχουν ζήσει εκτός τόπου για κάποιο διάστημα καθώς αυτό πιθανώς να τους βοήθησε να διευρύνουν τους ορίζοντές τους και να είναι ανοιχτοί στο να κάνουν αλλαγές.

Πίνακας 4.2.4.2. Διαμονή σε άλλο τόπο για περισσότερο από έξι μήνες σε σχέση με την εφαρμογή της γνώσης που πήραν από το πρόγραμμα κατάρτισης

		ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΚΤΟΣ ΤΟΠΟΥ		Total	
		ΝΑΙ	ΟΧΙ		
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	Καθόλου-Λίγο	Count	5	12	17
		% within ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	29,4%	70,6%	100,0%
		% within ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΚΤΟΣ ΤΟΠΟΥ	21,7%	44,4%	34,0%
		% of Total	10,0%	24,0%	34,0%
	Μέτρια-Πάρα πολύ	Count	18	15	33
		% within ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	54,5%	45,5%	100,0%
		% within ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΚΤΟΣ ΤΟΠΟΥ	78,3%	55,6%	66,0%
		% of Total	36,0%	30,0%	66,0%
	Total	Count	23	27	50
		% within ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΓΝΩΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	46,0%	54,0%	100,0%
		% within ΔΙΑΜΟΝΗ ΕΚΤΟΣ ΤΟΠΟΥ	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	46,0%	54,0%	100,0%

(Approx. Sig. = 0,091

Phi =-0,239)

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι υπάρχει τάση συσχέτισης μεταξύ των δυο μεταβλητών και η σχέση μεταξύ τους είναι πολύ ασθενής.

Η υπόθεση ότι όσοι έχουν ζήσει εκτός τόπου είναι περισσότερο δεκτικοί με τις αλλαγές επιβεβαιώνεται και σε αυτό τον πίνακα, καθώς όσοι έχουν ζήσει εκτός τόπου καταγωγής τους έχουν σε μεγαλύτερο βαθμό εφαρμόσει τις γνώσεις που πήραν από το πρόγραμμα κατάρτισης, από μέτρια έως πάρα πολύ. Το αντίθετο συμβαίνει με όσους δεν έχουν φύγει ποτέ από τον τόπο τους και επιλέγουν να κινούνται σε αυτό που έχουν μάθει το οποίο προέρχεται κυρίως από τον στενό οικογενειακό τους κύκλο.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός μελέτης

Σκοπός της εργασίας είναι η μελέτη των χαρακτηριστικών των γεωργών-κτηνοτρόφων του Νομού Κορινθίας που συμμετείχαν στο πρόγραμμα «Νέων Αγροτών», η αξιολόγηση των προγραμμάτων κατάρτισης που παρακολούθησαν στο Κέντρο Γεωργικής Εκπαίδευσης (Κέντρο 'ΔΗΜΗΤΡΑ') και η διερεύνηση της αποτελεσματικότητας των εν λόγω καταρτίσεων στην καλλιέργεια ή ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος εκ μέρους των «νέων αγροτών» με σκοπό την εξέλξη τους από αγρότες – παραγωγούς σε αγρότες – επιχειρηματίες.

Πιο συγκεκριμένα , μελετάται

- Το προφίλ των «νέων αγροτών»
- Η άποψη των «νέων αγροτών» σχετικά με την κατάρτιση που παρακολούθησαν
- Η σημερινή στάση των «νέων αγροτών» απέναντι σε επιχειρηματικές δράσεις

Η μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκε στο 20% των συμμετεχόντων σε πρόγραμμα κατάρτισης στο νομό Κορινθίας κατά το χρονικό διάστημα 2014-2017, δηλαδή στους 50 από τους 253 γεωργούς, με μια αναλογία αντρών – γυναικών 70/30. Η επιλογή αυτών πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της στρωματοποιημένης τυχαίας δειγματοληψίας. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε μέσω της διαδικασίας της προσωπικής συνέντευξης. Η επεξεργασία των στοιχείων έγινε με το στατιστικό πακέτο SPSS 24.0 for Windows SPSS 26.0 for Windows και η συγγραφή της μελέτης σε WordXP for Windows.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται και συζητούνται τα κυριότερα ευρήματα της μελέτης.

5.1 Βασικά στοιχεία ανάλυσης ερωτηματολογίων

Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά «νέων αγροτών»

Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης προκύπτει ότι οι ερωτηθέντες προέρχονται από όλες τις ηλικιακές ομάδες, με το μεγαλύτερο ποσοστό να συγκεντρώνεται στην ηλικιακή ομάδα 31-36. Παρατηρείται μια αρμονική κατανομή του επιπέδου εκπαίδευσης των ερωτηθέντων στις τρεις από τις τέσσερις κατηγορίες, με την κατώτερη βαθμίδα εκπαίδευσης, που είναι οι απόφοιτοι γυμνασίου, να συγκεντρώνει μόλις το 10% του δείγματος. Πιο συγκεκριμένα το 90% των ερωτηθέντων έχει λάβει εκπαίδευση σε επίπεδο Λυκείου ή ανώτερη. Επίσης σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι στην πλειοψηφία τους οι νέοι γεωργοί του δείγματος ζουν πολλά χρόνια στη περιφέρεια και μάλιστα το 54% εξ' αυτών δεν έχει κατοικήσει (για σημαντικό χρονικό διάστημα πάνω των 6 μηνών) σε άλλη περιοχή. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (76%), μετά τις σπουδές του, δοκίμασε την τύχη του σε άλλες, εξωγεωργικές εργασίες, χωρίς όμως να έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Ο κυριότερος λόγος επαγγελματικής ενασχόλησης με τη γεωργία αποτελεί το γεγονός ότι έχουν γεωργική καταγωγή, συνθήκη η οποία σε συνδυασμό και με την οικονομική αβεβαιότητά, αποτέλεσε μία ισχυρή βάση για την αλλαγή της επαγγελματικής τους πορείας. Ακόμη ένας σημαντικός λόγος, ήταν η έλλειψη άλλων ευκαιριών απασχόλησης. Για την πλειοψηφία των ερωτώμενων ιδιαίτερη σημασία στο επάγγελμά τους έχει η ανεξαρτησία που τους παρέχει, ενώ επίσης μεγάλη σημασία έχουν στοιχεία όπως η επαφή με τη φύση, η 'υγιεινή ζωή' και το αίσθημα δημιουργίας, αλλά και οι οικονομικές απολαβές της δραστηριότητάς τους. Λόγω των παραπάνω, η πλειοψηφία του δείγματος (68%) δεν φαίνεται διατεθειμένη να εγκαταλείψει τη γεωργία-κτηνοτροφία για να ασχοληθεί με άλλο επάγγελμα, ακόμα και με αντίστοιχο εισόδημα. Επίσης, η μεγάλη πλειοψηφία του δείγματος (74%) δεν προτίθεται να εγκαταλείψει την περιοχή στην οποία διαμένει και εργάζεται, δηλαδή το νομό Κορινθίας. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων θα επιθυμούσε να πάει στο εξωτερικό προς απόκτηση νέων εμπειριών αλλά όχι για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Όσον αφορά στο οικογενειακό εισόδημα, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων δήλωσε πως οι απολαβές του προέρχονται κατά κύριο λόγο από τη γεωργία-κτηνοτροφία, ένα 4% δήλωσε ότι έχει εισόδημα κυρίως από τον τουρισμό-αγροτουρισμό. Το επίπεδο του οικογενειακού εισοδήματος των ερωτηθέντων, για την πλειοψηφία (72%) δεν ξεπερνά τις 12.000 ευρώ, γεγονός που δεν τους αποτρέπει από το να δηλώσουν ότι είναι από μέτρια έως πάρα πολύ ικανοποιημένοι από το εισόδημά τους. Η αίσθηση ελευθερίας και η έλλειψη εναλλακτικών επιλογών εργασίας, που θα τους παρέιχε μια σχετική ασφάλεια στην περιοχή τους, ή ακόμη και σε άλλη περιοχή, ωθεί τους ερωτώμενους να επιμένουν και να υπομένουν τις όποιες δυσχέρειες του γεωργοκτηνοτροφικού επαγγέλματος, μεταξύ άλλων και του χαμηλού εισοδήματος. Εξάλλου, όπως επισημαίνουν και οι ίδιοι, μπορεί αντικειμενικά τα χρήματα αυτά να είναι λίγα, αλλά στο χώρο που κινούνται, με τη λιτή

ζωή της επαρχίας και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν, απολαμβάνουν ένα επίπεδο ζωής που δεν θα είχαν σε μια μεγαλούπολη όπου οι ανάγκες και τα έξοδα θα ήταν πολύ υψηλότερα.

Χαρακτηριστικά γεωργικής εκμετάλλευσης

Οι περισσότεροι ερωτηθέντες έχουν αναλάβει τη νομική ευθύνη της εκμετάλλευσής τους από το 2014 όταν και εντάχθηκαν στο πρόγραμμα κατάρτισης. Η λήψη των αποφάσεων γίνεται ως επί το πλείστον από τους ίδιους και το 70% των ερωτηθέντων δηλώνει πως λαμβάνει αποφάσεις μετά από μελέτη η οποία συνήθως προκύπτει από τη συνεργασίας τους με κάποιο γεωπόνο.

Στην γεωργική εκμετάλλευση, η συνήθης εικόνα είναι να δουλεύει εκτός από τον αρχηγό της εκμετάλλευσης ακόμη ένα μέλος της οικογένειας, ενώ πάγιες ανάγκες καλύπτονται από έναν συνήθως μισθωτό εργαζόμενο και από έναν εποχιακό εργάτη. Ισάριθμος αριθμός παραγωγών έχουν πάνω και κάτω από 50 στρέμματα συνολική ιδιόκτητη γη, ενώ οι περισσότεροι επιπλέον κατέχουν έως και 50 στρέμματα ενοικιαζόμενα. Συνήθεις καλλιέργειες στο νομό Κορινθίας είναι το αμπέλι, η ελιά και διάφορες άλλες δενδροκομικές καλλιέργειες, ως επί το πλείστον συμβατικής καλλιέργειας.

Επιπρόσθετες δράσεις εκμετάλλευσης

Σε ότι αφορά στις δραστηριότητες των γεωργών εκτός πρωτογενούς παραγωγικής διαδικασίας, το 38% ασχολείται με το εμπόριο των προϊόντων. Το χαμηλό ποσοστό που συγκεντρώνει η μεταποίηση και η τυποποίηση αναδεικνύει πόσο μεγάλη ανάγκη υπάρχει για τη μετάβαση του Έλληνα γεωργού από το επίπεδο του απλού παραγωγού στο επίπεδο του επιχειρηματία-παραγωγού που παράγει και διαχειρίζεται το προϊόν του μέχρι τον καταναλωτή. Η απόσταση που υπάρχει από τη δημιουργία καθετοποιημένων παραγωγικών μονάδων επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες δεν ασχολούνται με κάποιο άλλο τομέα εκτός της παραγωγής. Από την άλλη πλευρά όμως, αρκετό ενδιαφέρον παρουσιάζει το υψηλό ποσοστό 76% των παραγωγών που είναι γνώστες των κανόνων ορθής γεωργικής πρακτικής και οι οποίοι τους εφαρμόζουν είτε πάντα 48% είτε μερικές φορές 28%. Από τις συνεντεύξεις προέκυψε επίσης ότι οι περισσότεροι δεν σκοπεύουν να ακολουθήσουν ούτε την ολοκληρωμένη ούτε τη βιολογική γεωργία. Την επιλογή τους αυτή τη στηρίζουν στο ότι θεωρούν εξαιρετικά δύσκολη, χρονοβόρα και δαπανηρή τη διαδικασία ένταξής τους, καθώς και στο ότι δεν είναι διατεθειμένοι να μάθουν εξ αρχής ένα νέο τρόπο παραγωγής, αφού η συνήθεια και η ασφάλεια που νιώθουν μέσω των πρακτικών που εφαρμόζουν είναι δυνατότερη από το αίσθημα εξέλιξης και προόδου. Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι στην έννοια των βιολογικών προϊόντων πολλοί από τους ερωτηθέντες διατηρούν έντονες επιφυλάξεις αφού θεωρούν ότι τα προϊόντα της περιοχής τους, λόγω της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, δεν έχουν προβλήματα και όπως λένε χαρακτηριστικά 'τα δικά μας προϊόντα είναι σαν βιολογικά, υγιεινά, οπότε δεν χρειάζεται να κάνουμε κάτι τόσο απαιτητικό όπως

η βιολογική καλλιέργεια'. Η αντίληψη αυτή πιθανώς μαρτυρά και μια παρερμηνεία του όρου 'βιολογική γεωργία' ή/και την αντίληψη περί μιας «ερασιτεχνικής» αντιμετώπισης του εργασιακού αντικειμένου τους, αν και οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι απλά 'είναι απόλυτα σίγουροι για τη ποιότητα των προϊόντων που παράγουν'.

Σε ότι αφορά τις δράσεις βελτίωσης της εκμετάλλευσής τους, η πραγματοποίηση Σχεδίου Βελτίωσης είναι γεγονός μόλις για το 40% του δείγματος.

Κατάρτιση στο πλαίσιο του προγράμματος των «νέων αγροτών»

Η ενημέρωσή σχετικά με την παρακολούθηση του προγράμματος κατάρτισης για την πλειοψηφία του δείγματος προήλθε από τη Διεύθυνση Γεωργίας του Νομού/ ΚΕΓΕ ενώ η αμέσως επόμενη πηγή πληροφόρησης ήταν ο γεωπόνος με τον οποίο συνεργάζονται. Δυστυχώς οι περισσότεροι εκ των ερωτηθέντων 54% δεν είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν το αντικείμενο στο οποίο θα επιμορφωθούν. Αξιοσημείωτο είναι όμως το γεγονός ότι το 72% δήλωσε πως θα παρακολουθούσε και πάλι, οικειοθελώς, ένα πρόγραμμα κατάρτισης, ενώ μόνο ένα 28% δεν το θεωρεί απαραίτητο ή δεν θα το έκανε με δική του πρωτοβουλία.

Ποσοστό της τάξης του 86% δήλωσε ότι, κατά τη διάρκεια της κατάρτισης, ενημερώθηκε «μέτρια, αρκετά, πολύ ή πάρα πολύ» σχετικά με το αντικείμενό του, ενώ ένα 14% ότι δεν ενημερώθηκε («καθόλου» ή «λίγο»). Ο βαθμός ικανοποίησης από τους εκπαιδευτές κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα με το σύνολο του δείγματος να δηλώνει από «μέτρια και πάνω» ικανοποιημένο. Το ίδιο συμβαίνει και με την πρακτική άσκηση με το 76% να δηλώνει «μέτρια, αρκετά, πολύ ή πάρα πολύ» ικανοποιημένο. Οι περισσότεροι (90%) εμφανίζονται ικανοποιημένοι («μέτρια, αρκετά, πολύ ή πάρα πολύ») από τη θεματολογία της εκπαίδευσης. Σχετικά με τη διάρκεια της επιμόρφωσης οι ερωτηθέντες απάντησαν ότι είναι «μέτρια, αρκετά, πολύ ή πάρα πολύ» ικανοποιημένοι, ενώ υπήρξε και ένα 8% που δήλωσε «καθόλου έως λίγο» ικανοποιημένο. Σε όσους ήταν διατεθειμένοι να ψάξουν για περαιτέρω πληροφορίες και βοήθεια, δόθηκαν κατευθυντήριες γραμμές που, τελικά, θα ήταν δυνατό να τους οδηγήσουν σε μια άλλη, καλύτερη κατάσταση, ίσως και πιο επιχειρηματικής μορφής δραστηριοποίηση - ακόμη και αν οι ίδιοι δεν 'τολμούν' να χρησιμοποιήσουν αυτή την ορολογία. Οι καταρτιζόμενοι στο περιθώριο του προγράμματος (π.χ. στα διαλείμματα ή πριν και μετά την κατάρτιση) έπαιρναν πληροφορίες από τους εκπαιδευτές τους. Γι' αυτό και όλοι οι νέοι δηλώνουν πολύ ικανοποιημένοι από τους εκπαιδευτές καθώς και ότι εισέπραξαν νέα γνώση σχετικά με το αντικείμενό τους.

Όσον αφορά στο βαθμό της συνολικής ικανοποίησής τους από το πρόγραμμα κατάρτισης, το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (92%) συγκεντρώνεται στο «μέτρια, αρκετά, πολύ ή πάρα πολύ» ικανοποιημένοι, γεγονός που εξηγείται και από όσα προαναφέρθηκαν. Το 66% του δείγματος δήλωσε πως έκανε αλλαγές στην εκμετάλλευσή του εφαρμόζοντας ότι έμαθε στη διάρκεια της εκπαίδευσής τους. Ως κύριο λόγο μη εφαρμογής των νέων γνώσεων – πληροφοριών, οι

καταρτιζόμενοι προβάλλουν το ότι δεν άκουσαν κάτι καινούργιο. Όσον δε αφορά στη συμβολή του προγράμματος στην αύξηση του εισοδήματος των νέων γεωργών, το 48% δήλωσε «καθόλου» έως «λίγο» ενώ το 52% «μέτρια» έως «πάρα πολύ». Το 62% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι μελλοντικά σκοπεύει να εφαρμόσει τις γνώσεις που πήρε από την κατάρτιση από «μέτρια» έως «πάρα πολύ», σε αντίθεση με ο 38% που δήλωσε από «καθόλου» έως «λίγο». Στοιχεία που μας δείχνουν ότι στο δείγμα υπάρχει μια διαφοροποίηση.

Διαπιστώνεται, επίσης, πως μετά την κατάρτιση, οι νέοι κατά ποσοστό 62% είναι σε καλύτερη κατάσταση σε σχέση με τους άλλους (συγκρίσιμους) γεωργούς του κλάδου τους, που δεν έχουν παρακολουθήσει κάποιο σχετικό πρόγραμμα με αιχμή της υπεροχής τους τη λήψη σημαντικών πληροφοριών σχετικά με το αντικείμενό τους, στο ευρύτερο πλαίσιο της επιμόρφωσης.

Ένα ακόμη σημαντικό θέμα που διερευνήθηκε στην εργασία ήταν η στάση των αγροτών σε σχέση με τα λογιστικά τους. Διαπιστώθηκε πως οι περισσότεροι ερωτηθέντες του δείγματος κρατά πρόχειρες σημειώσεις (48%) για τα έξοδα/ έσοδά τους ή κρατάει «στο μυαλό του» στοιχεία σχετικά με οικονομικές τους δοσοληψίες (8%). Θεωρούν μάλιστα ότι κάτι τέτοιο μπορεί να το κάνει μόνο κάποιος λογιστής, ενώ από μέρους τους κάτι τέτοιο δεν θα είχε κανένα αποτέλεσμα. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το γεγονός ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες δήλωσαν αφενός ότι πήραν πληροφορίες για το πως να κρατάνε τα λογιστικά τους βιβλία και αφετέρου πείστηκαν ότι είναι απαραίτητο να τηρούν συστηματικά τα λογιστικά της εκμετάλλευσής τους. Αισιόδοξο είναι πάντως το γεγονός ότι ένα 44% του δείγματος συμπληρώνει λογιστικά βιβλία. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων επιθυμεί διακαώς τη συνεχή επικοινωνία με τους εκπαιδευτές τους και αυτό βέβαια εξηγείται από το ότι στο πρόσωπό τους βρήκαν ένα σύμμαχο και σύμβουλο στην καθημερινή πάλη με τα προβλήματα του κλάδου τους, τη γραφειοκρατία και τη μοναξιά της επαρχίας. Οι νέοι γεωργοί είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν, να συμβουλευτούν και να συνεργαστούν με ανθρώπους των οποίων αναζητούσαν τη βοήθεια και τη στήριξη, πολύ δε περισσότερο αφού οι επιστήμονες αυτοί (γεωπόνοι οι περισσότεροι) είχαν άποψη για την κατάσταση του νομού αλλά και του κλάδου. Με γνώμονα τα παραπάνω, οι περισσότεροι ερωτηθέντες υποστήριξαν στη διάρκεια της συνέντευξης πως μετά την κατάρτιση γνωρίζουν πλέον που πρέπει να απευθυνθούν για να αντιμετωπίσουν προβλήματα της εκμετάλλευσής τους.

Μετά την εμπειρία της παρακολούθησης ενός προγράμματος κατάρτισης, οι ερωτώμενοι δήλωσαν πως θα παρακολουθούσαν ένα παρόμοιο πρόγραμμα, ακόμα και επί πληρωμή, με κύρια κριτήρια την εποχή πραγματοποίησής του, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και την αναλογία θεωρίας-πράξης. Παρ' όλα αυτά, η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος θεωρεί ότι η κατάρτιση των επαγγελματιών του κλάδου πρέπει να γίνεται δωρεάν. Οι περισσότεροι ότι έχουν τη διάθεση να παρακολουθήσουν ένα αντίστοιχο δωρεάν πρόγραμμα ενώ κάποιοι δεν ήταν απόλυτα σίγουροι.

Σε ότι αφορά το περιεχόμενο της κατάρτισής τους η πλειοψηφία των νέων γεωργών θεωρεί εξαιρετικά ή πολύ σημαντικό θέμα τις επιδοτήσεις/ αποζημιώσεις από κρατικούς ή ευρωπαϊκούς φορείς, το θέμα της εμπορίας και των τιμών των προϊόντων τους, την προστασία του περιβάλλοντος, τους νέους τρόπους οικονομικής ενίσχυσης γεωργικών εκμεταλλεύσεων, τα θέματα οικονομικού και νομικού περιεχομένου για την εκμετάλλευσή τους, τα νέα μηχανήματα και τον εξοπλισμό τις εισροές (φυτοφάρμακα, λιπάσματα) καθώς και τα προγράμματα της Ε.Ε.

Θεωρεί αρκετά σημαντικά ή σημαντικά, τα θέματα που αφορούν τις νέες καλλιεργητικές τεχνικές, την οργάνωση-διοίκηση των εκμεταλλεύσεων, τις δράσεις εκτός γεωργίας, τις νέες μορφές συνεργασίας μεταξύ των παραγωγών.

Θεωρεί καθόλου ή λίγο σημαντικά θέματα κατάρτισης όπως, η βιολογική γεωργία/κτηνοτροφία.

Η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (80%), μετά το πέρας του προγράμματος και ως τη χρονική περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα, δήλωσε πως αναζήτησε πληροφορίες για θέματα που αφορούσαν στην εκμετάλλευσή τους, παίρνοντας το έναυσμα – όπως δήλωσαν οι ίδιοι - από 'κάτι' που έμαθαν στη διάρκεια της κατάρτισης (ή στο περιθώριό της). Το γεγονός αυτό αποτελεί επιτυχία για το πρόγραμμα κατάρτισης, αφού έτσι πραγματοποιείται ένας από τους σημαντικότερους στόχους της εν λόγω διαδικασίας. Από τα 40 άτομα που αναζήτησε πληροφορίες για την εκμετάλλευσή τους το 67,5% δεν βρήκε αυτό που έψαχνε. Βασικές πηγές πληροφόρησης αποτελούν ο ιδιώτης γεωπόνος της περιοχής το Internet και κάποια άλλη πηγή όπως είναι η Νομαρχιακή Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης, το περιβάλλον (φίλοι, συγγενείς), ενώ επιθυμητές πηγές πληροφόρησης αποτελούν η Νομαρχιακή Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης, ο γεωπόνος δημοσίου φορέα, ο ιδιώτης γεωπόνος και κάποια άλλη πηγή όπως είναι ο συνεταιρισμός και η ένωση. Τέλος, στην αναζήτηση άλλων πιθανών τρόπων ενημέρωσης, προέκυψε κατά τις συνεντεύξεις πως μόνο 5 άτομα δεν χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό υπολογιστή και μόνο 2 δεν κάνουν χρήση μιας σημαντικής πηγής πληροφόρησης της σύγχρονης ζωής κάθε εργαζόμενου – πολύ περισσότερο ενός επιχειρηματία- που είναι το Internet.

Κατάρτιση – Επιχειρηματικότητα

Σημαντικό στόχο της παρούσας μελέτης αποτέλεσε η διερεύνηση, αφενός, των αλλαγών στη στάση των νέων γεωργών του νομού Κορινθίας απέναντι στην εξέλιξη - ανάπτυξη της εκμετάλλευσής τους μετά την κατάρτισή τους, και, αφετέρου, της εκδήλωσης, από την πλευρά τους, 'επιχειρηματικής δράσης'.

Η πλειοψηφία του δείγματος (54%) δήλωσε ότι δεν έχει προβεί σε αλλαγές στην εκμετάλλευσή του μετά τη κατάρτιση. Σε αλλαγές προχώρησε μόνο το 46%, και οι αλλαγές αυτές είχαν να κάνουν με την αύξηση της έκτασης των εκμεταλλεύσεων (60,9%), την εξοικονόμηση χρημάτων από μεταβιβάσεις (17%) και την αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού (13%). Όσον δε αφορά σε όσους δεν

έκαναν αλλαγές, ως κύριοι λόγοι αναφέρθηκαν η έλλειψη κεφαλαίων, ενώ επίσης σημαντικός λόγος ήταν η αναποφασιστικότητα τους είτε να αναλάβουν το οικονομικό ρίσκο είτε να πάρουν τη σοβαρή απόφαση να δράσουν και να είναι ή να νιώθουν έτοιμοι να το κάνουν.

Στην προσπάθεια να οριστεί η 'επιχειρηματικότητα' από τους παραγωγούς στο πλαίσιο της συζήτησης περί αλλαγών στην εκμετάλλευσή τους, το 38% υποστήριξε πως η επιχειρηματικότητα είναι ατομικό «χάρισμα». Η πλειοψηφία (62%) πάντως των ερωτηθέντων θεωρούν ότι η επιχειρηματικότητα είναι προϊόν εκμάθησης. Γενικότερα, παρατηρήθηκε μεγάλος βαθμός δυσκολίας εκ μέρους των γεωργών να προσδιορίσουν την έννοια 'επιχειρηματικότητα' και η σχετική αμφιβολία θεωρήθηκε «φυσική» με βάση το σκεπτικό ότι κάθε περίπτωση ανθρώπου είναι ξεχωριστή. Επίσης οι περισσότεροι πιστεύουν ότι η επιχειρηματικότητα είναι συνδυασμός έμφυτης ικανότητας και εκμάθησης.

Σε σχέση με το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζουν, οι μισοί από τους ερωτηθέντες υποστηρίζουν ότι υπάρχουν πρωτοπόροι γεωργοί στην περιοχή τους, ενώ σχεδόν 1 στους 5 δήλωσε ότι δεν γνωρίζει. Από τους ερωτηθέντες που θεωρούν ότι στην περιοχή τους υπάρχει κάποιος "πρωτοπόρος" το 53,8% έχει σχέσεις μαζί του, το 42,3% συνεργάζεται ή ανταλλάσσει απόψεις μερικές φορές και το 3,8% δεν έχει κάποια σχέση μαζί του.

Επίσης σχετικά με το αν υιοθετούν ιδέες-πρακτικές του ατόμου αυτού, το 50%, απάντησε ότι υιοθετεί κάποιες από τις ιδέες-πρακτικές του, το 38,5% ότι τις υιοθετεί και το 11,5% δεν τις υιοθετεί.

Ένα ακόμη σημαντικό σημείο της έρευνας ήταν η 'αυτοαξιολόγηση' των νέων γεωργών. Σε μια διαδικασία αυτοχαρακτηρισμού τους, οι ερωτηθέντες στην πλειοψηφία τους θεωρούν ως σημαντικότερα «όπλα» τους την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων, αλλά και το γεγονός ότι δε διστάζουν να εφαρμόσουν καινοτόμες ιδέες (πρωτοπόροι-πειραματιστές). Αντίθετα, μεγαλύτερες δυσκολίες αντιμετωπίζουν σε σχέση με τη γραφειοκρατία. Αναφέρουν όμως στις αδυναμίες τους την έλλειψη ενημέρωσης και δικτύωσης, τις ελλιπείς γνώσεις τους σε θέματα λογιστικά-οικονομικά-marketing καθώς και την έλλειψη συνεργασίας με συναδέλφους τους. Παράλληλα, αξιολογώντας την εκμετάλλευσή τους, στην πλειοψηφία τους θεωρούν ότι το κύριο πλεονέκτημα είναι η ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων (και πάλι!) ενώ ως σημαντικότερο πρόβλημά τους αναφέρθηκε ο μεγάλος ανταγωνισμός και η έλλειψη υποδομών. Οι ερωτηθέντες επιλέγουν να συζητήσουν τα προβλήματά τους κυρίως με την οικογένειά τους (60%). Ένα 24% επιλέγει τη συζήτηση με τους συναδέλφους του, ενώ το 16% συμβουλευείται (ιδιώτη) γεωπόνο.

Οι νέοι αγρότες, για τη θέση τους σε σχέση με το περιβάλλον στο οποίο ζουν, στην πλειοψηφία τους δηλώνουν ότι συνεργάζονται είτε σε μόνιμη βάση, είτε ευκαιριακά κατά διαστήματα με τους συντοπίτες τους (γεωργούς ή μη). Παράλληλα, η μεγάλη πλειοψηφία θεωρεί ότι οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται στη γεωργία είναι «μέτριες». Τέλος, αναφορικά με τα σχέδια των ερωτηθέντων για τα επόμενα πέντε χρόνια η συντριπτική πλειοψηφία έχει σκοπό να κάνει πρόσθετες επενδύσεις,

Η ζωή στην ύπαιθρο

Οι συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων δηλώνουν πως τους αρέσει η περιοχή στην οποία ζουν. Όσον αφορά στην άποψη των νέων για την περιοχή το δείγμα είναι σχεδόν μοιρασμένο στη μέση με την πλειοψηφία να υποστηρίζει ότι οι νέοι έχουν αρνητική εικόνα για την περιοχή τους. Οι περισσότεροι δε θα ήθελαν ευχαρίστως να μεγαλώσουν τα παιδιά τους στον τόπο τους αλλά όχι απαραίτητα να οδηγηθούν επαγγελματικά στην γεωργία.

Κύρια στοιχεία διμεταβλητής ανάλυσης

Στην προσπάθεια αναζήτησης συσχετίσεων μεταξύ μεταβλητών, πραγματοποιήθηκαν και έλεγχοι τα αποτελέσματα των οποίων δεν ήταν στατιστικώς σημαντικά και έτσι δεν περιλαμβάνονται στην εργασία. Αξίζει όμως να αναφερθούν μερικά ευρήματα από τις συσχετίσεις που δεν παρουσίαζαν συσχέτιση. Συγκεκριμένα, αυτό που διαπιστώθηκε είναι ότι το επίπεδο εκπαίδευσης, το ποιος ηγείται της εκμετάλλευσης, ο τρόπος με τον οποίο παίρνονται οι αποφάσεις καθώς και ο βαθμός ικανοποίησης από το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν συσχετίζονται με το φύλο.

Παράγοντες που σχετίζονται με το φύλο του/της ερωτώμενου-ης είναι η ενασχόλησή τους με τη βιολογική γεωργία-κτηνοτροφία, ο αριθμός των μισθωτών και των μελών της οικογένειας που απασχολούν στην εκμετάλλευσή τους είτε ως μόνιμο είτε ως εποχικό προσωπικό καθώς και οι παράγοντες που καθόρισαν την ενασχόλησή τους με την γεωργία-κτηνοτροφία. Παρατηρήθηκε ότι οι γυναίκες, δεδομένου ότι στην πλειοψηφία τους δηλώνουν ότι δεν παίρνουν μόνες τους τις όποιες αποφάσεις για την εκμετάλλευσή τους, βασίζονται στην συμμετοχή μελών της οικογένειάς τους στην εκμετάλλευση καθώς και επιλέγουν να προσλαμβάνουν μισθωτούς και να τους απασχολούν σε μόνιμη βάση και όχι εποχικά, όπως συμβαίνει με τους άνδρες.

Η θετική απάντηση των γυναικών στη μελλοντική ενασχόλησή τους με τη βιολογική γεωργία καθώς και το ότι θεωρούν αρκετά σημαντικά τα θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος μας δείχνει ότι σε σχέση με τους άνδρες έχουν περισσότερη ευαισθησία στα θέματα του περιβάλλοντος και δεν έχουν ως μοναδικό γνώμονα τις οικονομικές απολαβές. Αντίθετα οι άνδρες δήλωσαν ότι η ενασχόλησή τους με την βιολογική γεωργία δεν τους αφορά διότι δεν τους συμφέρει οικονομικά.

Σχετικά με την αιτία ενασχόλησής τους με την γεωργία-κτηνοτροφία οι άνδρες στην πλειοψηφία τους την ακολούθησαν λόγω καταγωγής και οικογενειακής παράδοσης, ενώ για τις γυναίκες έπαιξαν και άλλοι παράγοντες ρόλο όπως, για παράδειγμα, το γεγονός ότι δεν μπορούσαν να βρουν άλλη δουλειά ή το ότι σε κάποια άλλη δουλειά είχαν μικρότερες οικονομικές απολαβές.

Ακόμη ένα σημαντικό εύρημα το οποίο αξίζει να σημειωθεί, είναι το γεγονός ότι όσοι ερωτώμενοι σκοπεύουν την επόμενη 5ετία να κάνουν πρόσθετες επενδύσεις στην εκμετάλλευσή τους, είναι

πρόθυμοι να παρακολουθήσουν κάποια επιπλέον δωρεάν κατάρτιση. Και τα δυο αυτά στοιχεία υποδηλώνουν διάθεση για πρόοδο και ανάπτυξη της δραστηριότητάς τους μέσω της γνώσης.

Οι ερωτώμενοι που αναζήτησαν πληροφορίες μετά την κατάρτιση τείνουν να έχουν σχεδιάζει να κάνουν πρόσθετες επενδύσεις στην εκμετάλλευσή τους την επόμενη 5ετία

Αξιοσημείωτο είναι επίσης και το γεγονός ότι η διαμονή εκτός του τόπου καταγωγής των ερωτηθέντων, για διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών, λειτούργησε θετικά ως προς την εφαρμογή των γνώσεων που πήραν από την κατάρτιση καθώς και της στάσης τους απέναντι σε πιθανή αλλαγή της μορφής της δραστηριότητάς τους. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η αλλαγή του περιβάλλοντος, η συναναστροφή με άλλα άτομα εκτός του στενού κύκλου του τόπου καταγωγής, η πιθανή εργασιακή εμπειρία αλλά και οι σπουδές παίζουν καθοριστικό ρόλο για το πώς ένας νέος αξιολογεί και αξιοποιεί τις γνώσεις που λαμβάνει.

5.2 Συζήτηση – συμπεράσματα

Η ενασχόληση με τη γεωργία-κτηνοτροφία δείχνει να έχει βαθιές ρίζες στην οικογενειακή παράδοση και την καταγωγή των ατόμων. Η οικογενειακή παράδοση επηρεάζει και τον τρόπο με τον οποίο παίρνονται οι “επιχειρηματικές” αποφάσεις αλλά και τον τρόπο που αντιδρούν οι νέοι γεωργοί απέναντι στις αλλαγές και την ανάληψη ρίσκου. Η μετάβασή τους σε μια πιο επιχειρηματική στάση φαίνεται λίγο δύσκολη, παρόλο που αρκετοί διαπιστώνουν την αναγκαιότητα.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει διάθεση για ενημέρωση-εκπαίδευση η οποία όμως θα στοχεύει στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες τόσο του πληθυσμού-στόχου όσο και της περιοχής εφαρμογής. Δείχνουν να είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες, όπως επιτάσσει η εποχή, και τις αξιοποιούν προκειμένου να βρουν χρήσιμες πληροφορίες, χωρίς όμως να απομακρύνονται από την προσωπική επαφή, τόσο με την οικογένεια όσο και με τους συναδέλφους και τους ειδικούς στον κλάδο.

Θετικό στοιχείο επίσης αποτελεί το γεγονός ότι αρκετοί γεωργοί συνδέουν την επιχειρηματική τους εξέλιξη με την εκπαίδευση και την γνώση, και στέκονται ανοιχτοί στην πρόοδο και την ανάπτυξη έξω από το στενό οικογενειακό πλαίσιο.

Το στοίχημα πέρα από την υλοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων κατάρτισης, είναι η μεγαλύτερη δυνατή εφαρμογή των γνώσεων καθώς και εκπαίδευση των ατόμων στο τρόπο αναζήτησης πληροφοριών ώστε αξιοποιώντας όλα τα εργαλεία που έχουν στην διάθεσή τους να επιτυγχάνεται η ομαλή προσαρμογή τους στις νέες συνθήκες εντεινόμενου ανταγωνισμού, ραγδαίων καινοτομιών, απαιτήσεων για ποιοτικά και ασφαλή τρόφιμα, και της όλο και πιο επιτακτικής ανάγκης για προστασία του περιβάλλοντος.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

AEIDL (1999). Assessing the Added Value of the LEADER Approach, *Rural Innovation - Dossier 4*, LEADER European Observatory - AEIDL, Brussels.

Aspin, D., & Chapman, J. (2001). Towards a philosophy of lifelong learning. In *International handbook of lifelong learning* (pp. 3-33). Springer, Dordrecht.

Aspin, D., & Chapman, J. (2001, July). Lifelong learning: concepts, theories and values. In *Proceedings of the 31st Annual Conference of SCUTREA* (pp. 38-41). University of East London: SCUTREA.

Bigge M. (1990) Θεωρίες μάθησης Εκδ. Πατάκης

Bigge M. (1990) Θεωρίες μάθησης Εκδ. Πατάκης

Boshier, R. (2000). Running to win: the contest between lifelong learning and education in Canada. New Zealand

Bourdon, M. (2014). Lifelong learning from the '70s to Erasmus for all: A rising concept. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 3005-3009.

journal of adult learning, 28(2): 6–28.

Brooks, R., & Everett, G. (2008). The impact of higher education on lifelong learning. *International Journal of Lifelong Education*, 27(3), 239-254.

Byrd, W.A. (1987). *Entrepreneurship, capital and ownership*. The World Bank, Washington, D.C.

Davenport, J., & Davenport, J. A. (1985). A chronology and analysis of the andragogy debate. *Adult education quarterly*, 35(3), 152-159.

FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) (2003). The state of food insecurity in the world 2003: Monitoring progress towards the world food summit and Millennium Development goals. Rome.

FAO (Food and Agriculture Organization) (1997). Strategic Plan and Policy Change of World Food Programme. Document available at: (<http://www.fao.org/es/ESA/sofa.htm>).

Global Entrepreneurship Monitor, Smith College, "Women's Entrepreneurship 2016/2017 Report" (2017)

Greveson και Spencer (2005) Self-directed learning – the importance of concepts and contexts

- Heinrich, E., Bhattacharya, M., & Rayudu, R. (2007). Preparation for lifelong learning using e Portfolios. *European Journal of Engineering Education*, 32(6), 653-663.
- Jacobson R.(1992). 'The 'Austrian' school of strategy'. *Academy of Management Review*, 17, 782-807.
- Jacobson, R. (1992). 'The 'Austrian' school of strategy'. *Academy of Management Review*, 17,782-807.
- Jeffs T. and Smith M. (1990) educating informal educators in Jeffs T. and Smith M (1990) *Using Informal Education*, Buckingham: Open University Press.
- Jeffs T. and Smith M. (1990) educating informal educators in Jeffs T. and Smith M (1990) *Using Informal Education*, Buckingham: Open University Press.
- John L. Merriam & Beau J. Freeman (2007) Operational Cost Benefits Study of Flexible On-Farm Irrigation Supply Systems¹
- Knowles, M. S. (1980). The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy. Chicago, IL: Follett.
- Lindeman, E. C. (1926) The Meaning of Adult Education, New York: New Republic.
- Longworth, N. (2003). Lifelong learning in action: transforming education in the 21st century. Kogan Page, London and Sterling, VA.
- Malamed, C. (2013). Characteristics of adult learners. *The ELearning Coach*.
- Merriam, S. B. (2001). Andragogy and self-directed learning: Pillars of adult learning theory. *New directions for adult and continuing education*, 2001(89), 3-14.
- Miller, D. & Friesen, P.H. (1982). 'Innovation in conservative and entrepreneurial firms: Two models of strategic momentum'. *Strategic Management Journal*, 3, 1-25.
- Miller, D. & Friesen, P.H.(1982). 'Innovation in conservative and entrepreneurial firms: Two models of strategic momentum'. *Strategic Management Journal*, 3, 1-25.
- Mocker και Spear (1982) Lifelong learning: formal, non formal, informal and self-directed
- Otala, L. (1997). Implementing lifelong learning in partnership with the educational sector and the work place. *The International Information & Library Review*, 29(3-4), 455-460.
- Philip C. Candy & R.G. Crebert (1990)Lifelong Learning: An Enduring Mandate for Higher Education
- Pitman, T., & Broomhall, S. (2009). Australian universities, generic skills and lifelong learning. *International Journal of Lifelong Education*, 28(4), 439-458.

- Rogers, A. (1998). Η Εκπαίδευση Ενηλίκων. (1^η έκδ.). Αθήνα: Μεταίχμιο
- Rubenson, K. (2002). Lifelong Learning for All: Challenges and Limitations of Public Policy. http://www.oise.utoronto.ca/CASAE/cnf2002/2002_Papers/rubenson2002w.pdf.
- Sahlin, A. (1997). 'Improving management and the managerial skills of small-scale entrepreneurs', στο Small-Scale Forest-Based Processing Enterprises, FAO, Rome.
- Schuetze, H. G., & Casey, C. (2006). Models and meanings of lifelong learning: Progress and barriers on the road to a learning society. *Compare*, 36(3), 279-287.
- Shapiro, A. (1980) An Action Program for Entrepreneurship (US , MDRR Press, 1971 'The entrepreneur , the Small Firm and Possible Policies' , Six Countries Program Workshop on Entrepreneurship, Limerick , Ireland.
- Thoms, K. J. (2001). They're Not Just Big Kids: Motivating Adult Learners. *Proceedings of the Annual Mid-South Instructional Technology Conference*
- Weert, Tom J. van & Mike Kendall (Eds.) (2004) *Lifelong Learning in the Digital Age, Sustainable learning for all in a changing world*. Kluwer Academic Publishers, Boston.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αφροδίτη Παπαδάκη-Κλαυδιανού «Γεωργική Εκπαίδευση. Εισαγωγή στην έννοια της Εκπαίδευσης». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014.
- Βεργίδης, Δ. & Κόκκος, Α. (2009). Εκπαίδευση Ενηλίκων, διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές (1^η έκδ.). Αθήνα: Μεταίχμιο
- Βεργίδης, Δ. & Πρόκου, Ε. (2005). Σχεδιασμός, Διοίκηση, Αξιολόγηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Πάτρα. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
- Γενική Δ/ση Γεωργικών Εφαρμογών & Έρευνας, Υπουργείο Γεωργίας – Φροντιστήριο Συγκριτικής Γεωργίας & Γεωργικών Εφαρμογών, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (1994), «Προσδιορισμός αναγκών Γεωργικής Εκπαίδευσης», Τελική Έκθεση Προγράμματος , σ. 23 – 32.
- ΕΚΕΠΙΣ (2003), «Ο ρόλος των Εθνικών Συστημάτων Αναγνώρισης Προσόντων στην Προώθηση της Δια Βίου Μάθησης – Ελλάδα» (Μελέτη για το Ερευνητικό Έργο του Ο.Ο.Σ.Α.), Αθήνα, σ. 8 – 14.
- Κόκκος, Α. (2005). Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Θεωρητικό Πλαίσιο και Προϋποθέσεις Μάθησης. Πάτρα. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο .

Κουτσούρης, Α. (1994). «Διερεύνηση των Κρίσιμων Παραγόντων που Συνδέονται με την Εκπαίδευση των Νεοεισερχομένων στη Γεωργία», Διδακτορική Διατριβή, Φροντιστήριο Συγκριτικής Γεωργίας και Γεωργικών Εφαρμογών, Γεωργικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Κουτσούρης, Α. (2007) «Στρατηγικές ανάπτυξης σε ΛΕΠ: Η εμπειρία της Κ.Π. LEADER», στο 'Ειδικά Θέματα Ανάπτυξης σε ΛΕΠ'. Επιμ. Θ. Κίζος, Θ. Ιωσιφίδης και Ι. Σπιλάνης, Gutenberg, Αθήνα, σ. 69-93.

Κουτσούρης, Α. (2007). «Γεωργικές εφαρμογές και γεωργική εκπαίδευση κατά τη βενιζελική περίοδο», στο Επιστημονικό Συνέδριο «Η ελληνική αγροτική κοινωνία και οικονομία κατά τη βενιζελική περίοδο». ΓΠΑ & Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, σ. 438-458.

Λαμπριανίδης, Λ. (2004). «Τοπικά προϊόντα ως ένα μέσο για την υποβοήθηση της ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου», στο 'Στρατηγικές ανάπτυξης σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές'. Επιμ. Ι. Σπιλάνης, Θ. Ιωσιφίδης και Α. Κίζος, Gutenberg, Αθήνα.

Πάνος Γ. Πιπερόπουλος Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία & Business Clusters

Παπαδάκη-Κλαυδιανού, Α.(2018). Η εξέλιξη της γεωργικής εκπαίδευσης από την αρχαιότητα έως σήμερα. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παπαδάκη-Κλαυδιανού, Α.(2018). Η εξέλιξη της γεωργικής εκπαίδευσης από την αρχαιότητα έως σήμερα. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Πετράκης, Π.Ε (2009). Σημειώσεις Ενότητας «Ειδικά Θέματα Διδακτικής & Δια Βίου Εκπαίδευσης», Πρόγραμμα Συμπληρωματικής Εκπαίδευσης: 'Οργάνωση & Διοίκηση της Εκπαίδευσης', Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σ. 75.

Πρόκου, Ε. (2014). Ανάλυση και Ερμηνεία των πολιτικών που προωθεί ο νόμος 3879/2010 υπό τον τίτλο "Ανάπτυξη της δια βίου μάθησης και λοιπές διατάξεις". *Επιστημονική Έκδοση Εκπαίδευσης Ενηλίκων*, 31 (1), 9-17

Χασσίδ, Ι. (2003) «Επιχειρηματικότητα στον Αγροτικό Τομέα», Υπουργείο Γεωργίας και ΚΕΠΑΠΕΙ. Τόμος Α', σ. 135

Χασσίδ, Ι. (2003) «Επιχειρηματικότητα στον Αγροτικό Τομέα», Υπουργείο Γεωργίας και ΚΕΠΑΠΕΙ. Τόμος Α', σ. 296 – 298.

Χασσίδ, Ι. (2003) Επιχειρηματικότητα στον Αγροτικό Τομέα , Υπουργείο Γεωργίας και ΚΕΠΑΠΕΙ. Τόμος Α', σ. 136

Χασσίδ, Ι. (2003). «Επιχειρηματικότητα στον Αγροτικό Τομέα», Υπουργείο Γεωργίας και ΚΕΠΑΠΕΙ. Τόμος Α'

Χασσίδ, Ι. (2003). «Επιχειρηματικότητα στον Αγροτικό Τομέα», Υπουργείο Γεωργίας και ΚΕΠΑΠΕΙ. Τόμος Α', σ. 269 – 272.

Χασσίδ, Ι. (2003). «Επιχειρηματικότητα στον Αγροτικό Τομέα», Υπουργείο Γεωργίας και ΚΕΠΑΠΕΙ. Τόμος Α', σ. 116 – 121.

Ιστοσελίδες

www.agrotikianaptixi.gr

www.ekepis.gr

www.elgo.gr

www.espa.gr

www.parnonas.gr

www.ypepth.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
Ερωτηματολόγιο

Ερωτηματολόγιο

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ:.....

ΑΡ. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ :.....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:.....

Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1.Στοιχεία για το νοικοκυριό σας .

	ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΚΥΡΙΟ ΕΠΑΓΓΕΛ-ΜΑ	ΔΕΥΤΕΡ. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ
Ερωτώμενος					
Σύζυγος					
1° Παιδί					
2° Παιδί					
3° Παιδί					
4° Παιδί					
Γονέας					
Γονέας					

[αναλυτικά την ειδικότητα εάν έχει πάει Τεχνική Σχολή, Τεχνικό Λύκειο, ΙΕΚ, ΤΕΙ ή ΑΕΙ]

.....

.....

.....

.....

.....

2.Χρόνος διαμονής :.....

B. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

1.Είστε ο αρχηγός / ιδιοκτήτης της εκμετάλλευσης?

- a. Ναι
- b. Όχι

2.Από πότε έχετε τη νομική ευθύνη της εκμ/σης?

.....

2^α. Ποιος παίρνει τις αποφάσεις ?

Γεωργικές αποφάσεις	Ποιος αποφασίζει			
	Κυρίως εγώ	Εγώ & σύζυγος	Πατέρας & σύζυγος	Άλλο
Τι θα καλλιεργήσουμε				
Αγορά γεωργ. Φαρμάκων , λιπασμάτων κτλ				
Αν & πόσους εργάτες θα πάρουμε				
Πόσα ζώα θα πουληθούν				
Τι εργαλεία & μηχανήματα θα αγοράσουμε ή θα χρησιμοποιήσουμε				
Απόκτηση γεωργικού δανείου & τι ποσό				
Πώς και πόσο θα πωληθούν τα προϊόντα				
Αν θα ενοικιαστεί γεωργ. Γη και πόση				
Αν θα γίνουν γεωργ. Επενδύσεις (αγορά μηχαν. , συστ. Άρδευσης)				
Ποιος κρατά / καταχωρεί λογιστικά στοιχεία				

2b.Πως συνήθως παίρνονται οι αποφάσεις?(μια απάντηση)

- a. Με το ένστικτο
- b. Μετά από συζήτηση με άλλους
- c. Μετά από κάποια μελέτη
- d. Αφού ρωτήσουμε φίλους ή /και γνωστούς
- e. Άλλος.....

3. Τελειώνοντας το σχολείο , θέλατε να ασχοληθείτε με το γεωργικό κλάδο?

- a. Ναι
- b. Όχι

4. Μετά το σχολείο και μέχρι να ασχοληθείτε με τη γεωργία – κτηνοτροφία, κάνατε κάποια άλλη εργασία (ή εργασίες)?

- a. Ναι
- b. Όχι

4^α Εάν ΝΑΙ, ποια (ποιες)?

.....

5. Έχετε ζήσει (σπουδάσει ή εργαστεί) σε κάποιο άλλο τόπο , εκτός του τόπου που κατοικείτε τώρα, για διάστημα άνω των 6 μηνών? (εξαιρείται για τους άντρες η στρατιωτική θητεία)

- a. Ναι
- b. Όχι

5^α. Πού πήγες?

.....

5β. Γιατί?

.....

6. Ασχολείσαι με τη Γεωργία – Κτηνοτροφία γιατί (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Έχω γεωργική καταγωγή (γονείς αγρότες / κτην/φοι) = οικογενειακή παράδοση.....()
- b. Απέκτησα μεγάλη κτηματική περιουσία από συγγενικά μου άτομα (σύζυγος, γονείς /πεθερικά , συγγενείς).....()
- c. Δεν μπορούσα να βρω άλλη δουλειά.....()
- d. Για οικονομικούς λόγους (καλύτερο εισόδημα).....()
- e. Άλλο

7.Τι εκτιμάς περισσότερο στο επάγγελμα σου? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση / απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Τις οικονομικές απολαβές.....()
- b. Την ανεξαρτησία στη δουλειά μου.....()
- c. Την απόλαυση από την εργασία στη φύση.....()
- d. Την ποιο υγιεινή ζωή σε σχέση με τη ζωή στη πόλη...()
- e. Την αίσθηση δημιουργίας.....()
- f. Άλλο.....

8.Αν σας προσφερόταν εργασία που να σου αποδίδει όσα περίπου και η γεωργία , θα προτιμούσες να εγκαταλείψεις τη γεωργία ή όχι?

- a. Ναι
- b. Όχι

8^α. Σκέφτεσαι να φύγεις από το χωριό;

- a. Ναι
- b. Όχι
- c. Δεν ξέρω

.....

8^β. Αν σου δινόταν η ευκαιρία να έφευγες για κάποιο μεγάλο χρονικό διάστημα από την περιοχή σου , πού θα ήθελες να πας?

- a. Σε κοντινό χωριό
- b. Σε κοντινή πόλη
- c. Σε άλλη περιφέρεια
- d. Στην Αθήνα / Θεσσαλονίκη

e. Στο εξωτερικό

.....

8γ. Γιατί?

.....

.....

9. Από ποιες πηγές προέρχεται σήμερα το οικογενειακό σου εισόδημα? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Γεωργία – κτηνοτροφία στην εκμετάλλευση.....()
- b. Μεροκάματα στη γεωργία , εκτός εκμετάλλευσης...()
- c. Τουρισμός – αγροτουρισμός.....()
- d. Κοινωνικές παροχές (πχ συντάξεις).....()
- e. Μικρή επιχείρηση άσχετη με τη γεωργία (παντοπωλείο , ουζερί , καφενείο , κτλ).....()
- f. Άλλο.....()

10. Σε ποιο επίπεδο κυμαίνεται το ετήσιο οικογενειακό εισόδημά σας?

- a. 0-3000 Euro
- b. 3001- 6000 Euro
- c. 6001-9000 Euro
- d. 9001 - 12000 Euro
- e. 12001 – 15000 Euro
- f. 15001 Euro και άνω

11. Κατά πόσο είστε ικανοποιημένος /η με το εισόδημα σας?

Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5	6	7

12. Το προσωπικό της εκμετάλλευσής σας είναι :

	Αριθμός	Μόνιμο Προσωπικό	Εποχιακό Προσωπικό
Μέλη οικογένειας			

Μισθωτοί			
----------	--	--	--

13. Πώς επιλέγετε το μισθωτό προσωπικό σας? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Εξειδίκευση.....()
- b. Διαθεσιμότητα.....()
- c. Μεροκάματο.....()
- d. Άλλο.....()

14. Πόση συνολική έκταση έχεις? (στρ)

Ιδιόκτητη.....

Ενοικιαζόμενη.....

15. Σε πόσα τεμάχια (αγροτεμάχια)?

Ιδιόκτητη.....

Ενοικιαζόμενη.....

16. Ποιες είναι οι καλλιέργειες σου?

Καλλιέργειες	Έκταση	Συμβατική	Ολοκληρωμένη	Βιολογική

17. Κτηνοτροφία . Πόσα ζώα υπάρχουν στην εκμετάλλευσή σου?

Είδος	Αριθμός
Αγελάδες	

Πρόβατα	
Κατσίκες	
Γουρούνια	
Κουνέλια	
Κότες	
Άλλο	
Άλλο	

18. Εκτός από την παραγωγή – εκτροφή ασχολείστε και με

- a. Μεταποίηση
- b. Συσκευασία
- c. Εμπορία
- d. Άλλο.....

Εμπορία: που πουλάει / πώς

.....

19. Σκέφτεσαι να ασχοληθείς με την ολοκληρωμένη γ-κτ?

- a. Ναι.....()
- b. Όχι.....()
- c. Δεν ξέρω τι είναι.....()

20. Αν όχι , γιατί?

.....

21. Σκέφτεσαι να ασχοληθείς με την βιολογική γ-κτ?

- a. Ναι.....()
- b. Όχι.....()
- c. Δεν ξέρω τι είναι.....()

22. Αν όχι , γιατί?

.....

23. Έκανες κάποιο Σχέδιο Βελτίωσης?

- a. Ναι
- b. Όχι
- c. Δεν ξέρω τι είναι

24. Το Σχέδιο Βελτίωσης που έκανες :

- a. Πόσο βοήθησε στη διευκόλυνση των εργασιών (αγορά εξοπλισμού , εγκαταστάσεις)
 - I. Πολύ
 - II. Λίγο
 - III. Καθόλου

b. Πόσο βοήθησε να βελτιωθεί το εισόδημα?

- I. Πολύ
- II. Λίγο
- III. Καθόλου

c. Πόσο συνέβαλε στην αλλαγή των καλλιεργειών κλπ της εκμ/σης?

- I. Πολύ
- II. Λίγο
- III. Καθόλου

d. Πόσο συνέβαλε στη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων?

- I. Πολύ
- II. Λίγο
- III. Καθόλου

25. Γνωρίζεις για τους Κανόνες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής?

- a. Ναι
- b. Όχι

26. Αν ναι, τους εφαρμόζεις?

- a. Ναι
- b. Μερικές φορές/ κατά περίπτωση

c. Όχι

Γ.ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ

1. Ποιος σας ενημέρωσε για τα προγράμματα κατάρτισης?

- a. Διεύθυνση Γεωργίας/ ΚΕΓΕ
- b. Δήμος - κοινότητα
- c. Γεωπόνος περιοχής (δημοσίου)
- d. Γεωπόνος (ιδιώτης)
- e. Φίλοι – Γείτονες
- f. Τοπικά ΜΜΕ
- g. άλλο

2. Επιλέξατε εσείς το αντικείμενο επιμόρφωσης?

- Ναι
- Όχι
- Έτυχε

3. Θα παρακολουθούσατε το πρόγραμμα αν δεν ήταν υποχρεωτικό?

- Ναι
- Όχι

4. Μάθατε πράγματα σχετικά με το αντικείμενο σας?

Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5	6	7

5. Πόσο ευχαριστημένος /η είστε με

	Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
	1	2	3	4	5	6	7

Εκπαιδευτές							
Πρακτική Άσκηση							
Θέματα							
Διάρκεια Επιμόρφωσης							

6. Πόσο ευχαριστημένοι είστε γενικά από το πρόγραμμα?

Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5	6	7

7. Εφαρμοσες πράγματα που έμαθες στο πρόγραμμα?

Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5	6	7

8. Αν όχι (1,2,3), γιατί?

- I. Δεν άκουσα κάτι καινούργιο
- II. Ήταν άσχετα με το αντικείμενο της εκμετάλλευσής μου
- III. Χρειαζόμουν υποδομή / εγκαταστάσεις που δεν είχα για να εφαρμόσω νέα πράγματα
- IV. Δεν είχα πρακτικές γνώσεις για να τα εφαρμόσω
- V. Δεν είχα το απαραίτητο κεφάλαιο
- VI. Άλλο.....

9. Σε ποιο βαθμό το πρόγραμμα κατάρτισης που παρακολουθήσατε σας βοήθησε να αυξήσετε το εισόδημα σας?

Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5	6	7

10. Σκοπεύεις να εφαρμόσεις πράγματα που έμαθες στο πρόγραμμα?

Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5	6	7

11. Αν όχι (1,2,3), γιατί?

- I. Δεν άκουσα κάτι καινούργιο
- II. Ήταν άσχετα με το αντικείμενο της εκμετάλλευσής μου
- III. Χρειαζόμουν υποδομή / εγκαταστάσεις που δεν είχα για να εφαρμόσω νέα πράγματα
- IV. Δεν είχα πρακτικές γνώσεις για να τα εφαρμόσω
- V. Δεν είχα το απαραίτητο κεφάλαιο
- VI. Άλλο.....

12. Σε ποιο βαθμό το πρόγραμμα κατάρτισης που παρακολουθήσατε πιστεύετε ότι θα σας βοηθήσει να αυξήσετε το εισόδημα σας?

Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5	6	7

13. Είστε σε καλύτερη κατάσταση από άλλους γεωργούς-κτηνοτρόφους (παρόμοιων δυνατοτήτων) μετά την εκπαίδευσή;

- a. Ναι, είμαι σε καλύτερη κατάσταση
- b. Όχι, είμαι σε χειρότερη κατάσταση
- c. Είμαστε στην ίδια κατάσταση

13^α. Μετά την εκπαίδευσή πιστεύεις ότι απέκτησες αρκετές γνώσεις ώστε να βρίσκεσαι σε καλύτερη κατάσταση από άλλους γεωργούς που έχουν τις ίδιες δυνατότητες?

- a. Ναι
- b. Όχι
- c. Δεν ξέρω

14. Σχετικά με τα οικονομικά – λογιστικά της δραστηριότητάς σου, μετά την εκπαίδευσή, πως υπολογίζεις και παρακολουθείς τα οικονομικά της εκμετάλλευσής σου?

- a. Τα κρατάω στο μυαλό μου και δεν σημειώνω τίποτα()
- b. Κρατάω πρόχειρες σημειώσεις.....()

- c. Συμπληρώνω λογιστικά βιβλία.....()
- d. Συμμετέχω στο πρόγραμμα RICA.....()

15. Έμαθες κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης πώς να τηρείς σωστά τα λογιστικά της εκμετάλλευσης σου?

- a. Ναι.....()
- b. Έτσι και έτσι.....()
- c. Όχι.....()

16. Πείστηκες ότι είναι απαραίτητο να τηρείς συστηματικά τα λογιστικά της εκμετάλλευσης σου?

- a. Ναι.....()
- b. Έτσι και έτσι.....()
- c. Όχι.....()

17. Θα ήθελες συνεχή επικοινωνία με τους εκπαιδευτές / φορέα κατάρτισης?

- I. Ναι
- II. Όχι

18. Τώρα ξέρεις πού να απευθυνθείς για τα θέματα που σε απασχολούν?

- I. Ναι
- II. Όχι

19. Εάν θα πλήρωνες για ένα πρόγραμμα κατάρτισης τι θα ζητούσες σε σχέση με

- I. Τη χρονική του διάρκεια
- II. Τη περίοδο του χρόνου(εποχή) που πραγματοποιείται
- III. Το τόπο διεξαγωγής του
- IV. θέμα (θέματα)
- V. αναλογία θεωρίας-πράξης
- VI. προσδοκώμενα αποτελέσματα
- VII. Άλλο.....

20. Θεωρείς ότι το κράτος πρέπει να οργανώνει δωρεάν προγράμματα κατάρτισης?

10	Προστασία περιβάλλοντος	1	2	3	4	5
11	Διοίκηση αγροτικών εκμ/σεων	1	2	3	4	5
12	Νέες μορφές συνεργασίας παραγωγών	1	2	3	4	5
13	Τρόπους χρηματοδότησης γεωργικής εκμ/σης	1	2	3	4	5
14	Νέες δραστηριότητες (εκτός Γ – Κ)	1	2	3	4	5
15	Φορολογικά – νομικά προβλήματα	1	2	3	4	5
16	Άλλο	1	2	3	4	5

...(16).....

24.Από τότε που παρακολούθησες το πρόγραμμα κατάρτισης, έχεις ψάξει πληροφορίες για την εκμετάλλευσή σου?

- a. Ναι
- b. Όχι

25.Αν ναι , βρήκες τις πληροφορίες που έψαξες?

- a. Ναι
- b. Κάποιες
- c. Όχι

26.Γενικότερα , από πού πληροφορείστε για γεωργικά θέματα? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Δήμο.....()
- b. Νομαρχιακή Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης.....()
- c. Γεωπόνο δημοσίου φορέα.....()
- d. Ιδιώτη γεωπόνο.....()
- e. Αγροτική Τράπεζα.....()
- f. Περιβάλλον (φίλοι –συγγενείς –συντοπίτες).....()

- g. Συνεταιρισμό.....()
- h. Ένωση συνεταιρισμών ή τοπικό συνεταιρισμό.....()
- i. Εφημερίδες / Ραδιόφωνο.....()
- j. Ιντερνετ.....()
- k. Άλλο

27.Ποιος πιστεύετε ότι οφείλει να σας ενημερώνει? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Δήμο.....()
- b. Νομαρχιακή Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης.....()
- c. Γεωπόνο δημοσίου φορέα.....()
- d. Ιδιώτη γεωπόνο.....()
- e. Αγροτική Τράπεζα.....()
- f. Περιβάλλον (φίλοι –συγγενείς –συντοπίτες)..... ()
- g. Συνεταιρισμό.....()
- h. Ένωση συνεταιρισμών ή τοπικό συνεταιρισμό.....()
- i. Εφημερίδες / Ραδιόφωνο.....()
- j. Ιντερνετ.....()
- k. Άλλο

28.Χρησιμοποιείτε ηλεκτρονικό υπολογιστή?

- Ναι
- Όχι

29.Χρησιμοποιείτε internet?

- Ναι
- Όχι

30.Πόσο σημαντικά θεωρείτε τα προγράμματα κατάρτισης / εκπαίδευσης για την ανάπτυξη της περιοχής σας?

Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5	6	7

Δ. ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ -ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.Αλλαξε η μορφή της δραστηριότητας σας από τότε που παρακολουθήσατε το πρόγραμμα κατάρτισης?

- a. Ναι
- b. Όχι
- c. Στα επόμενα δυο χρόνια
 - I. Ναι
 - II. Όχι

2.Αν ναι , με ποιο τρόπο? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Αύξησες την έκταση της εκμετάλλευσής σου.....()
- b. Έφτιαξες νέο ή επισκεύασες το παλιό σπίτι.....()
- c. Αγόρασες μηχανολογικό εξοπλισμό.....()
- d. Αγόρασες ζώα.....()
- e. Εξοικονόμησες χρήματα από μεταβιβάσεις γης , κτισμάτων κλπ..()
- f. Έφτιαξες αγροτουριστικά καταλύματα.....()
- g. Άλλο.....()

3.Αν όχι , ποιος ο λόγος που σας εμπόδισε να ξεκινήσετε μια νέα δραστηριότητα? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Δεν το είχα αποφασίσει σοβαρά / δεν ένοιωθα έτοιμος.....()
- b. Δεν είχα τα κεφάλαια.....()
- c. Δεν είχα γνώσεις / εμπειρία.....()
- d. Δεν πήρα το οικονομικό ρίσκο.....()
- e. Δεν πήρα το κοινωνικό ρίσκο.....()
- f. Δεν είχα υποστήριξη (από ποιόν?)(κράτος, τοπικούς φορείς).....()
- g. Άλλο.....

4.Θεωρείς ότι η επιχειρηματικότητα είναι

- a. Χάρισμα/ έμφυτη ικανότητα που έχει ένας άνθρωπος
- b. Προϊόν εκμάθησης/ κατάρτισης

5.Υπάρχει κάποιος στην περιοχή σου που παρουσιάζει εξαιρετική επιχειρηματική δράση?(πρωτοπόρος)

- a. Ναι
- b. Όχι
- c. Δεν ξέρω

6.Αν ναι , έχετε σχέσεις (συνεργάζεστε , ανταλλάσσετε απόψεις κτλ)?

- a. Ναι
- b. Μερικές φορές
- c. Όχι

6^α. Έχετε υιοθετήσει/ εφαρμόσει κάποιες από τις ιδέες ή πρακτικές αυτού του πρωτοπόρου ατόμου

- a. Ναι
- b. Κάποιες
- c. Όχι

6β.Γαίτί?

.....

7.Ποιες θεωρείς ότι είναι οι σημαντικότερες ικανότητες/ δυνατότητες σου? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

.....

- a. Πρωτοπόρος (έχω νέες ιδέες).....()
- b. Πειραματιστής (εφαρμόζω κάποια καινούργια πράγματα).....()
- c. Πολύ καλός διαπραγματευτής στην αγορά.....()

- d. Ενημερωμένος για τα τεκταινόμενα στην αγορά.....()
- e. Ποιότητα στα προϊόντα.....()
- f. Καλά δικτυωμένος στην αγορά()
- g. Διοικητικές ικανότητες.....()
- h. Σωστή λήψη αποφάσεων σε περιόδους κρίσεων.....()
- i. Άλλο

8. Ποιες θεωρείς τα αδύναμα σημεία σου? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

.....

- a. Έλλειψη ενημέρωσης()
- b. Έλλειψη δικτύωσης.....()
- c. Γνώσεις οικονομικών /λογιστικών / marketing.....()
- d. Έλλειψη διαπραγματευτικής δύναμης.....()
- e. Συνεργασία με κρατικούς φορείς (Δ/νση Αγροτικής Ανάπτυξης, γεωπόνους κλπ.).....()
- f. Συνεργασία με άλλους φορείς (τράπεζες).....()
- g. Συνεργασία με συναδέλφους.....()
- h. Αντιμετώπιση γραφειοκρατίας.....()
- i. Άλλο

9. Ποιο θεωρείς το πιο δυνατό πλεονέκτημα της εκμετάλλευσής σου? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Ποιότητα..... ()
- b. Τρόπος παραγωγής.....()
- c. Δυνατότητα πώλησης.....()

- d. Νέα προϊόντα (πρωτογενή).....()
- e. Νέα προϊόντα (πρώτης μεταποίησης).....()
- f. Άλλο.....()

10. Ποιο θεωρείς το μεγαλύτερο μειονέκτημα της εκμετάλλευσής σου? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

.....

- a. Μεγάλος ανταγωνισμός (δύσκολη οικονομική θέση).....()
- b. Μέγεθος εκμετάλλευσής.....()
- c. Έλλειψη υποδομών()
- d. Εργατικό δυναμικό.....()
- e. Προϊόντα.....()
- f. Άλλο()

11. Με ποιους συζητάς τα προβλήματα σχετικά με το επάγγελμα / την απασχόληση σου? (αν ισχύει πάνω από μια περίπτωση/απάντηση να απαντηθούν με σειρά σπουδαιότητας = 1, 2 κλπ.)

- a. Οικογένεια.....()
- b. Συνάδελφοι.....()
- c. Δ/νση Γεωργίας ή τοπικός γεωπόνος/κτηνίατρος.....()
- d. Ιδιώτης γεωπόνος/κτηνίατρος.....()
- e. Αγροτική τράπεζα.....()
- f. Συνεταιρισμό.....()
- g. Δήμο.....()
- h. Νομαρχία.....()
- i. Βουλευτή.....()
- j. Υπουργείο.....()
- k. Άλλο.....()

12. Συνεργάζεσαι (έχεις επαγγελματικές σχέσεις, παίρνεις πληροφορίες κτλ.) με κάποιους άλλους στην περιοχή?

- a. Ναι

- b. Κάποιες φορές
- c. Όχι

13.Γιατι? (ή/και σε ποια ζητήματα)

.....

14.Σε τι βαθμό βλέπεις ευκαιρίες στο χώρο της Γ –Κ?

Καθόλου	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4	5	6	7

15.Τι σκοπεύεις να κάνεις τα επόμενα 5 χρόνια με την εκμετάλλευση σου?

.....

- a. Θα κάνεις πρόσθετες επενδύσεις
- b. Θα την αφήσεις όπως έχει
- c. Θα την αφήσεις όπως έχει και θα ψάξεις και για κάτι άλλο εκτός Γ – Κ
- d. Δεν έχεις ακόμα σκεφτεί / δεν ξέρεις
- e. Δεν αποφασίζεις εσύ ή μόνος σου
- f. Θα επιδιώξεις να την εγκαταλείψεις
- g. Άλλο.....

Ε .ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ

1.Σας αρέσει που ζείτε εδώ?

- a. Ναι
- b. Όχι

2.Ποια νομίζεις ότι είναι η άποψη των νέων της περιοχής για τη γεωργίας?

- a. Κατά πλειοψηφία θετική

b. Κατά πλειοψηφία αρνητική

3.Υπάρχουν στην περιοχή σου φορείς που θεωρείτε δικούς σας ή που εξυπηρετούν τα συμφέροντα σας?

.....
.....

4.Ποιοι πιστεύετε ότι έχουν το βασικό ρόλο στην λήψη αποφάσεων για την περιοχή σας?

.....
.....

5.Ποιο ρόλο παίζετε εσείς στη λήψη αποφάσεων για την περιοχή?

.....
.....

6.Σημειώσατε σε πόσες από τις παρακάτω οργανώσεις υπήρξε ή είσαι σήμερα απλό μέλος ή μέλος Δ.Σ. ?

	Απλό Μέλος	Μέλος Δ.Σ.
Γεωργικός Συνεταιρισμός		
Ένωση Αγροτ. Συνεταιρ		
Αγροτικός Σύλλογος		
Πολιτιστικός Σύλλογος		
Πολιτική Οργάνωση		
Αθλητικός Σύλλογος		
Γυναικείος Συν/σμος		
Ομάδα Παραγωγών		

7.Θυμάστε να έχετε συνεργαστεί οι κάτοικοι για κάποιο ζήτημα ?

.....

8.Θέλετε τα παιδιά σας να ζήσουν εδώ?

a. Ναι

- b. Όχι
- c. Δεν ξέρω

9.Θέλετε τα παιδιά σας να ασχοληθούν με τη γεωργία / κτηνοτροφία ?

- a. Ναι
- b. Όχι